

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YABANCI HAKEM KARARLARININ TANINMASI VE
TENFİZİNE İLİŞKİN NEW YORK SÖZLEŞMESİ
KAPSAMINDA TANIMA VE TENFİZ ENGELİ
OLARAK HAKEM HEYETİNİN USULE AYKIRI
OLARAK TEŞEKKÜLÜ**

Mert Batuhan ERİM

2501211259

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Faruk Kerem GİRAY

İSTANBUL – 2024

ÖZ

Yabancı bir ülkede verilmiş bir hakem kararının Türkiye’de sonuç doğurabilmesi için bu kararın Türk mahkemeleri nezdinde bir tanıma ve tenfiz davasına konu edilmiş olması ve mahkemece bu kararın tanınması ve tenfizine yönelik bir karar verilmiş olması gerekir. Türkiye’nin de taraf olduğu New York Sözleşmesi’nde bu tanıma ve tenfiz süreçlerine ilişkin hükümler yer almaktadır. Bu norm kapsamında tanıma ve tenfiz için bazı esaslar öngörülmüş ve tanıma ve tenfiz engellerinden bahsedilmiştir. Bu tanıma ve tenfiz engellerinden bir kısmı; tanıma ve tenfiz davasına konu olan yabancı hakem kararının verildiği tahkim yargılamasında, davaya bakan hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlar ile ilişkilidir.

Bu tez, New York Sözleşmesi kapsamında yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizinde hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususların etkisi hakkındadır. Genel itibariyle; hakem heyetinin teşekkülü kavramı ve New York Sözleşmesi’nde yer alan ve hakem heyetinin teşekkülü kavramına ilişkin hususlar ile ilişkili olan tanıma ve tenfiz engelleri incelenecektir. Bu tez kapsamında; milletlerarası tahkim ve hakem heyetinin teşekkülü kavramları açıklanacak, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi prosedürü incelenecek ve ardından söz konusu tanıma ve tenfiz engellerinin kapsamı açıklanacaktır. Bu tez kapsamında ele alınacak tanıma ve tenfiz engelleri; aleyhine hüküm verilen tarafın hakemin atanmasından usulü dairesinde haberdar edilmemiş olması, hakem heyetinin New York Sözleşmesi madde V/1/d uyarınca tabi olduğu usule aykırı olarak teşekkülü, hakem kararının iptal edilmiş olması ve hakem kararının tanınması ve tenfizinin kamu düzenine aykırı olmasıdır. Bahsi geçen tanıma ve tenfiz engelleri, hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlar yönünden ele alınacak ve bu kapsamda bazı somut örnekler verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı hakem kararı, tanıma, tenfiz, hakem heyeti, tahkim, usul, yargılama, kamu düzeni, tanıma ve tenfiz engeli

ABSTRACT

For an arbitral award rendered in a foreign jurisdiction to be enforceable in Turkey, the award must be subject to a recognition and enforcement proceeding before the Turkish courts and the court must issue an order for the recognition and enforcement of the award. The New York Convention, to which Turkey is a party, contains provisions on these recognition and enforcement processes. Within the scope of this norm, some principles for recognition and enforcement are stipulated and refusal reasons for recognition and enforcement are mentioned. Some of these refusal reasons for recognition and enforcement are related to the composition of the arbitral tribunal in the arbitration proceedings in which the foreign arbitral award is subject to the recognition and enforcement proceedings.

This thesis is about the effect of the composition of the arbitral tribunal on the recognition and enforcement of foreign arbitral awards under the New York Convention. In general, the concept of the composition of the arbitral tribunal and the refusal reasons for recognition and enforcement under the New York Convention, which are related to the matters about the concept of composition of the arbitral tribunal, will be examined. Within the scope of this thesis; the concepts of international arbitration and the composition of the arbitral tribunal will be analyzed, the procedure for the recognition and enforcement of foreign arbitral awards will be explained and then the scope of the such refusal reasons for recognition and enforcement will be explained. The refusal reasons for recognition and enforcement of the arbitral award to be addressed within the scope of this thesis are that the party against whom the award was rendered was not duly informed of the appointment of the arbitrator, the arbitral tribunal was composed in violation of the procedure under Article V/1/d of New York Convention, annulment of the award, and the recognition and enforcement of the award being in contrary to public order. The aforementioned refusal reasons for recognition and enforcement will be discussed within the scope of the aspects related to the composition of the arbitral tribunal and some concrete examples will be given in this context.

Keywords: Foreign arbitral award, recognition, enforcement, arbitral tribunal, arbitration, procedure, jurisdiction, public order, refusal reasons

ÖNSÖZ

Bu tez, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizinde hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususların etkisi hakkındadır. Buna ilişkin olarak Türkiye’de gerçekleşen yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi davalarında sıklıkla uygulama alanı bulan New York Sözleşmesi kapsamında bir inceleme yapılmıştır.

Bu kapsamda milletlerarası tahkim ve hakem heyetinin teşekkülü kavramı ile alakalı hususlara, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi sürecine ve New York Sözleşmesi kapsamında yer alan ve hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlar ile ilişkili olan tanıma ve tenfiz engellerine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Yüksek lisans ders döneminde değerli bilgilerinden faydalandığım İstanbul Üniversitesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Bahattin Bahadır Erdem’e, İstanbul Üniversitesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim dalının saygıdeğer akademik kadrosuna ve bu tezin her aşamasında desteğini ve yardımını esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Faruk Kerem Giray’a teşekkürlerimi sunarım.

Koç Üniversitesinde tamamladığım lisans eğitimim sırasında kendisinden Milletlerarası Özel Hukuk dersini aldığım Prof. Dr. Zeynep Derya Tarman’a ve kendisinden Milletlerarası Ticari Tahkim dersini aldığım ve milletlerarası tahkim kavramıyla ilk kez tanışmamı sağlayan Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Polat Kalafatoğlu’na teşekkür ederim.

Bugün tarih ve uluslararası ilişkiler alanına duyduğum ilgide payı olan ve henüz lise döneminde kendisinden ilk kez bilimsel araştırma yöntemlerini öğrendiğim Vefa Lisesinden tarih öğretmenim İsmail Aktaş’a teşekkür ederim.

Elbette bugünlere gelmemde en büyük pay sahibi olan ve her şeyimi borçlu olduğum anneme ve babama teşekkür ederim.

Mert Batuhan Erim

İstanbul, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MİLLETLERARASI TAHKİM VE HAKEM HEYETİNİN TEŞEKKÜLÜ KAVRAMLARI

I. Milletlerarası Tahkim.....	4
A. Milletlerarası Tahkimin Özellikleri.....	4
B. Milletlerarası Tahkim Türleri.....	7
1. Ad Hoc Tahkim.....	7
2. Kurumsal Tahkim.....	8
II. Çeşitli Tahkim Düzenlemelerinde Hakem Heyetinin Teşekkülü.....	10
A. UNCITRAL Tahkim Kuralları'na Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü.....	10
B. Ulusal Kanunlara Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü.....	12
1. Türk Hukukunda Hakem Heyetinin Teşekkülü.....	12
2. İsviçre Hukukunda Hakem Heyetinin Teşekkülü.....	15
3. İngiliz Hukukunda Hakem Heyetinin Teşekkülü.....	17
C. Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Kurallarına Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü.....	19
1. Genel Nitelikteki Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Kurallarına Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü.....	19

a. ICC Tahkim Kuralları'na Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü.....	19
b. LCIA Tahkim Kuralları'na Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü.....	23
c. SAC Tahkim Kuralları'na Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü.....	26
d. SSC Tahkim Kuralları'na Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü.....	29
e. SIAC Tahkim Kuralları'na Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü.....	31
2. Emtia Uyuşmazlıklarına İlişkin Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Kurallarına Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü.....	34
a. FOSFA Tahkim Kuralları'na Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü.....	34
b. GAFTA Tahkim Kuralları'na Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü.....	36
III. Değerlendirme.....	39

İKİNCİ BÖLÜM

YABANCI HAKEM KARARLARININ TANINMASI VE TENFİZİ

I. Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Kavramları ve Bu Kavramların Birbirinden Farkları.....	41
A. Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Kavramları.....	41
B. Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Kavramlarının Farkları.....	42
II. New York Sözleşmesi Kapsamında Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi.....	43

A. Uygulama Alanı.....	43
1. Genel Bilgi.....	43
2. Hakem Kararı.....	45
3. Yabancı Karar.....	46
4. İç Hukukta veya Taraf Olunan Diğer Miletlerarası Sözleşmelerde Daha Elverişli Hükümlerin Bulunmaması.....	48
5. Çekinceler.....	49
B. Tanıma ve Tenfiz Engelleri.....	50
C. Tanıma ve Tenfiz İçin Mahkemeye Sunulacak Belgeler.....	52
D. Tanıma ve Tenfiz Davalarında Yargılama Usulü.....	53
1. Genel Bilgi.....	53
2. Yetkili ve Görevli Mahkeme.....	54
3. Basit Yargılama Usulü.....	55
4. Kanun Yolları.....	56
5. Kısmi Tenfiz.....	57
III. Değerlendirme.....	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NEW YORK SÖZLEŞMESİ'NDE YER ALAN VE HAKEM HEYETİNİN TEŞEKKÜLÜNE İLİŞKİN HUSUSLAR İLE İLİŞKİLİ OLAN TANIMA VE TENFİZ ENGELLERİ

I. Tanıma ve Tenfiz Engeli Olarak Hakemin Atanmasından Aleyhine Hüküm Verilen Tarafın Usulü Dairesinde Haberdar Edilmemiş Olması.....	59
A. Genel Bilgi.....	59

B. Hakemin Atanmasından Tarafların Haberdar Edilmesinde Uyulması Gereken Usul.....	61
C. Hakemin Atanmasından Aleyhine Hüküm Verilen Tarafın Usulü Dairesinde Haberdar Edilmemiş Olmasına Örnekler.....	62
II. Tanıma ve Tenfiz Engeli Olarak Hakem Heyetinin Teşekkülünün NYS Madde V/1/d Uyarınca Tabi Olduğu Usule Aykırı Olarak Gerçekleşmesi.....	63
A. Genel Bilgi.....	63
B. Hakem Heyetinin Teşekkülünün NYS Madde V/1/d Uyarınca Tabi Olduğu Usul.....	64
C. Hakem Heyetinin Teşekkülünün NYS Madde V/1/d Uyarınca Tabi Olduğu Usule Aykırı Olarak Gerçekleşmesine İlişkin Örnekler.....	68
1. Hakem Sayısına İlişkin Sorunlar.....	68
2. Hakemlerin Atanma Usulüne İlişkin Sorunlar.....	69
3. Hakemlerin Tarafsızlıktan ve Bağımsızlık Yoksun Olmaları.....	70
a. Hakemlerin Tarafsızlıktan Yoksun Olmaları.....	70
b. Hakemlerin Bağımsızlıktan Yoksun Olmaları.....	72
4. Hakemlerin Tarafsızlık ve Bağımsızlık Haricinde Taşımaları Gereken Bir Özelliği Taşımıyor Olmaları.....	74
III. Tanıma ve Tenfiz Engeli Olarak Hakem Kararının İptal Edilmiş Olması	76
A. Genel Bilgi.....	76
B. Hakem Heyetinin Teşekkülüne İlişkin Hususlardan Dolayı Hakem Kararının İptal Edilmiş Olmasının Tanıma ve Tenfiz Talebine Etkisi.....	78
C. Hakem Heyetinin Teşekkülüne İlişkin Hususlardan Dolayı Hakem Kararının İptal Edilmiş Olduğu Durumlara Örnekler.....	81
IV. Tanıma ve Tenfiz Engeli Olarak Kamu Düzenine Aykırılık	82

A. Genel Bilgi.....	82
B. Kamu Düzeni Kavramı ve Hakem Heyetinin Teşekkülüne İlişkin Hususlar ile İlişkisi.....	84
C. Hakem Heyetinin Teşekkülüne İlişkin Hususlardan Dolayı Kamu Düzenine Aykırılığın Oluştığı Durumlara Örnekler.....	86
1. Hakem Sayısına İlişkin Sorunlar.....	86
2. Hakemlerin Atanma Usulüne İlişkin Sorunlar.....	88
3. Hakemlerin Tarafsızlık ve Bağımsızlıktan Yoksun Olmaları.....	89
a. Hakemlerin Tarafsızlıktan Yoksun Olmaları.....	89
b. Hakemlerin Bağımsızlıktan Yoksun Olmaları.....	90
4. Hakemlerin Tarafsızlık ve Bağımsızlık Haricinde Taşımaları Gereken Bir Özelliği Taşımıyor Olmaları.....	91
V. Değerlendirme.....	92
SONUÇ.....	96
KAYNAKÇA.....	102

KISALTMALAR LİSTESİ

AA: Arbitration Act (Tahkim Kanunu)

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

A.e. : Aynı eser

a.g.e. : Adı geçen eser

AS: Milletlerarası Ticari Hakemlik Konusunda Avrupa Sözleşmesi

bkz. : Bakınız

C. : Cilt

E.: Esas

FOSFA: Federation of Oils, Seeds and Fats Association (Bitkisel Yağ, Tohum ve Hayvansal Yağ Birlikleri Federasyonu)

GAFTA: The Grain and Feed Trade Association (Tahıl ve Yem Ticareti Birliği)

HD: Hukuk Dairesi

HGK: Hukuk Genel Kurulu

HMK: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu

ICC: International Chamber of Commerce (Milletlerarası Ticaret Odası)

İBK: İctihadı Birleştirme Kararı

IPRG: Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht (Milletlerarası Özel Hukuk Hakkında Federal Kanun)

K. Karar

LCFTA: London Cattle Food Trade Association (Londra Sığır Yemi Ticareti Birliği)

LCIA: London Court of International Arbitration (Londra Milletlerarası Tahkim Divanı)

LCTA: London Corn Trade Association (Londra Mısır Ticareti Birliği)

m.: Madde

MHB : Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni

MÖHUK : 5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun

MTK: 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu

NYS: Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin New York Sözleşmesi

R.G.: Resmi Gazete

SAC: Swiss Arbitration Center (İsviçre Tahkim Merkezi)

SSC: Stockholm Chamber of Commerce (Stockholm Ticaret Odası)

SCIA: Singapur Centre of International Arbitration (Singapur Milletlerarası Tahkim Merkezi)

TTK: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu

UNCITRAL: United Nations Commission on International Trade Law (Birleşmiş Milletler Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonu)

GİRİŞ

Bir yabancı hakem kararının Türkiye’de etki meydana getirebilmesi için bu yabancı hakem kararının Türkiye’de tanıma ve tenfiz süreçlerine tabi tutulması gerekir. Türkiye’nin de taraf olduğu bir milletlerarası sözleşme olan New York Sözleşmesi’nde¹, bazı iki taraflı milletlerarası sözleşmelerde ve iç hukukta milletlerarası özel hukuka ilişkin hususları düzenleyen 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunu’nda², bu tanıma ve tenfiz süreçlerine ilişkin hükümler yer almaktadır. NYS, Türk hukukunda yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi hakkında yapılan yargılamalarda sıklıkla uygulama alanı bulmaktadır. Yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin düzenlemeler aslında milletlerarası tahkimde uyulması gereken temel prensipleri de işaret etmektedir.³ Her ne kadar tahkim sürecinin yürütülmesi esnasında, tanıma ve tenfize ilişkin düzenlemelerin bir bağlayıcılığı olmasa da yargılama esnasında bu düzenlemeler kapsamında yer alan ve tanıma ve tenfiz engeli oluşturabilecek hallere dikkat edilmesi gerekmektedir.⁴

Bu tez kapsamında, NYS kapsamında gerçekleştirilen yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizinde hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususların etkisi incelenecektir. NYS kapsamında yer alan tanıma ve tenfiz engellerinin bir kısmı hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlar ile ilişkilidir. Bir somut olayın, bu tanıma ve tenfiz engelleri kapsamında bir ret nedeni oluşturması halinde; bu somut olay, hakem heyetinin usule aykırı olarak teşekkülü olarak da adlandırılabilir.

NYS m. V/1’de bazı tanıma ve tenfiz engelleri düzenlenmiş olup bu tanıma ve tenfiz engellerinin mahkeme tarafından dikkate alınabilmesi için davalı tarafından ispat edilmesi gerekmektedir. Bu tanıma ve tenfiz engelleri içerisinde yer alan NYS m. V/1/b’de düzenlenen aleyhine hüküm verilen tarafın hakemin atanmasından usulü dairesinde haberdar edilmemiş olması, NYS m. V/1/d’de düzenlenen hakem heyetinin NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usule aykırı olarak teşekkülü ve NYS m. V/1/e’de düzenlenen hakem kararının iptal edilmiş olması; hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlar ile ilişkilidir.

NYS m. V/2’de de bazı tanıma ve tenfiz engelleri düzenlenmiş olup bu tanıma ve tenfiz engelleri mahkeme tarafından re’sen dikkate alınabilecektir. Bu tanıma ve tenfiz

¹ R.G. 21002/25.09.1991.

² R.G. 26728/12.12.2007.

³ Cemal Şanlı, Emre Esen, İnci Ataman Figanmeşe, **Milletlerarası Özel Hukuk**, İstanbul, Beta, 2021, s. 797.

⁴ **A.e.**, s. 797.

engelleri içerisinde yer alan NYS m. V/2/b’de düzenlenen kamu düzenine aykırılık, hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlar ile ilişkilidir.

Birinci bölümde milletlerarası tahkim ve hakem heyetinin teşekkülü kavramları açıklanacaktır. Bu kapsamda ilk olarak milletlerarası tahkimin özelliklerine ve milletlerarası tahkim türlerine yer verilecektir. Daha sonra ise hakem heyetinin teşekkülü kavramı ile ilgili olarak tek ve belirli bir tanım vermek yerine; bu kavramın çeşitli tahkim düzenlemelerinde ne şekilde algılandığının ve düzenlendiğinin anlaşılabilmesi adına, çeşitli tahkim düzenlemelerinde hakem heyetinin teşekkülüne yer verilecektir. Bu kısımda ilgili düzenlemelerde yer alan hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler, mümkün olduğu kadar özetlenerek verilmeye çalışılacaktır. Dünya üzerinde çok sayıda ülkenin ulusal kanunlarında ve çok sayıda kurumsal tahkim merkezinin kurallarında hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler mevcuttur. Her ne kadar bunların tümüne bu tez kapsamında yer vermek mümkün olmasa da, sıklıkla uygulama alanı bulan düzenlemelere yer verilmeye çalışılacaktır.

İkinci bölümde, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi incelenecektir. Bu kapsamda ilk olarak tanıma ve tenfiz kavramları ve bu kavramların birbirinden farkları açıklanacaktır. Daha sonra ise NYS kapsamında yürütecek tanıma ve tenfiz süreci incelenecektir. Bu kapsamda NYS’nin uygulama alanına, NYS’de yer alan tanıma ve tenfiz engellerine, sunulacak belgelere ve yargılama usulüne ilişkin açıklamalara yer verilecektir. Tezimizin konusu NYS kapsamında gerçekleşecek tanıma ve tenfiz süreçleri ile alakalı olduğundan ve Türkiye’de yürütülen tanıma ve tenfiz süreçleri çoğunlukla NYS uyarınca yürütüldüğünden; bu bölümde sadece NYS kapsamında yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi sürecine yer verilecektir.

Üçüncü bölümde ise NYS kapsamında yer alan ve hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlar ile ilişkili olan tanıma ve tenfiz engelleri incelenecektir. Bu kapsamda sırasıyla; tanıma ve tenfiz engeli olarak aleyhine hüküm verilen tarafın hakemin atanmasından usulü dairesinde haberdar edilmemiş olması, tanıma ve tenfiz engeli olarak hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usule aykırı olarak gerçekleşmesi, tanıma ve tenfiz engeli olarak hakem kararının iptal edilmiş olması ve tanıma ve tenfiz engeli olarak kamu düzenine aykırılık başlıklarına yer verilecektir. Belirtmek gerekir ki, bu tanıma ve tenfiz engelleri sadece hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlar yönünden değerlendirilecektir.

Söz konusu tanıma ve tenfiz engelleri NYS'deki sistematığı bozmamak adına, NYS m. V'deki sıra ile incelenecektir.

Bu tez kapsamında hakem heyeti ifadesi ile kast edilen sadece birden fazla kişiden oluşan hakem mahkemeleri değil, hem birden fazla kişiden oluşan hem de tek kişiden oluşan hakem mahkemeleri olacaktır. Yine bu tez kapsamında NYS'de yer verilmiş olan nispeten eski sözcüklerin yerine, günümüz Türkçesine daha uygun olan veya doktrinde daha sık tercih edilen karşılıkları kullanılacaktır.

Bu tez kapsamında esas itibariyle, çeşitli tahkim sistemlerinde yer alan hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin düzenlemelerden genel bir görünüm sunulmaya ve hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususların NYS kapsamında görülecek tanıma ve tenfiz davalarına etkisi açıklanmaya çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MİLLETLERARASI TAHKİM VE HAKEM HEYETİNİN TEŞEKKÜLÜ

KAVRAMLARI

I. Milletlerarası Tahkim

A. Milletlerarası Tahkimin Özellikleri

Tahkim, genel itibariyle taraflar arasındaki bir uyuşmazlığın devlet mahkemeleri tarafından değil, hakem olarak adlandırılan kişiler tarafından çözülmesidir.⁵ Hakemler; bir uyuşmazlığı çözüme ulaştırmaya dönük yetkilerini, o uyuşmazlığın taraflarının akdetmiş olduğu tahkim anlaşmasından almaktadırlar.⁶ Uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümü normal devlet yargısının oluşumundan çok daha önce gelişmiştir.⁷ Tahkim, devlet yargısına göre daha barışçıl bir çözüm yolu sunar.⁸ Tahkim, aslında devlet yargısına alternatif olarak kabul edilen bir uyuşmazlık çözüm yoludur.⁹ Ancak Türk hukukunda ihtiyari tahkimin yanı sıra zorunlu tahkim yolunun öngörüldüğü durumlar da söz konusudur.¹⁰

Teknik olarak tahkim terimi, anlaşmazlıkların devlet yargısı haricinde özel bir organ tarafından çözüme kavuşturulması anlamını taşır.¹¹ Bunun için tarafların arasında bir tahkim anlaşması olması gerekmektedir. Tahkim anlaşmalarının geçerliliğine ilişkin olarak farklı hukuk sistemlerinde farklı düzenlemeler mevcuttur.¹² Kural olarak, tahkim anlaşmaları sadece taraflar arasında hüküm ifade eder.¹³ Her ne kadar Türk hukukunda, uyuşmazlıkları tahkimde

⁵ Ziya Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2021, s. 5., Recep Çakrak, “Kompetenz-Kompetenz Prensibi”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, C. VIII, No: 31, 2017, s. 659.

⁶ Ahmet Dülger, Emre Esen, “Hakemlerin Doğal Yetkileri”, **MHB**, C. XL, No: 2, 2022, s. 678.

⁷ Nazlı Töre, “The Future of International Arbitration”, **Law and Justice Review**, C. IX, No: 17, 2018, s. 4.

⁸ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 393.

⁹ Alan Redfern, Martin Hunter, **Law and Practice of International Commercial Arbitration**, Birleşik Krallık, Sweet&Maxwell, 2003, s. 1.

¹⁰ Ergin Nomer, Nuray Ekşi, Günseli Öztekin Gelgel, **Milletlerarası Tahkim Hukuku Cilt I**, İstanbul, Beta, 2016, s. 10.

¹¹ Ebru Yılmazsoy, “Tahkim ve Hakem Sözleşmeleri”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, C. I, No: 41, 2020, s. 393.

¹² Emre Esen, “Uluslararası Ticari Tahkimde Tahkim Anlaşmalarının Şekli”, **MHB**, C. XXVIII, No: 1-2, 2008, s. 67.

¹³ Emre Esen, **Uluslararası Ticari Tahkimde Tahkim Anlaşmasının Üçüncü Kişilere Teşmili**, İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, 2008, s. 10.

çözümlemeye dönük olan anlaşmanın açık ve mutlak olması aranmışsa da karşılaştırmalı hukukta açık ve mutlak olmayan tahkim anlaşmaları da geçerli kabul edilebilmektedir.¹⁴

Tahkim, milletlerarası tahkim ve iç tahkim olarak ikiye ayrılabilir.¹⁵ Bir tahkim sürecinin milletlerarası olma niteliğini tespit etmek için; kanunlar ihtilafı kurallarında uygulama alanı bulan sistematğin, tahkim kurumunda da uygulanması gerekir.¹⁶ Dolayısıyla yabancılık unsuru bulunan bir tahkim, Türk hukuku açısından bakıldığında milletlerarası tahkim olarak sınıflandırılabilir.¹⁷ Türk hukukunda bu hususta bazı kriterler esas alınmıştır.¹⁸ Bu kapsamda MTK m. 2’de yer alan hususlar dikkate alınmalıdır. Bu kapsamda dikkate alınması gereken hususlar; tarafların tabiyeti, gerçek kişilerin yerleşim yeri ve tüzel kişilerin yönetim merkezi gibi hususlardır.¹⁹

Bu başlık altında, milletlerarası tahkimin dünyada ve Türkiye’de ne sıklıkla uygulama alanı bulduğundan da bahsetmek gerekecektir. Milletlerarası tahkim; özellikle milletlerarası ticaretin hızlı bir şekilde arttığı 19. yüzyıldan itibaren, uyuşmazlıkların çözümü bakımından devlet yargısına rakip olmaya başlamıştır.²⁰ Günümüzde yabancılık unsuru taşıyan borç ilişkilerinden veya ticari ilişkilerden kaynaklanan sözleşmesel uyuşmazlıklar, çoğunlukla tahkimde çözülmektedir.²¹ Özellikle milletlerarası ticari uyuşmazlıklarda tahkime sıklıkla başvurulmaktadır.²² Milletlerarası ticarete tahkimin son derece sık bir şekilde tercih edilmesinin nedenlerinden biri, uyuşmazlığın uzman kişiler tarafından çözülmesidir.²³ Tahkimin sıklıkla tercih edilme sebeplerinden bir diğeri, tahkim yolu tercih edildiğinde, daha hızlı karar alınabilmesidir.²⁴ Aslında; uyuşmazlığın nispeten hızlı bir şekilde çözülmesinin temel sebebi uyuşmazlığın, söz konusu alanda uzman hakemlerce çözümlenmesidir.²⁵

¹⁴ Berk Demirkol, “Mutlak Olmayan Milletlerarası Tahkim Anlaşmalarının Geçerliliği, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XVI, No: 2, 2017, s. 351.

¹⁵ Bilgehan Yeşilova, **Milletlerarası “Ticari” Tahkimde Nihai Karardan Önce Mahkemelerden Yardım ve Denetimi**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Doktora Tezi, 2007, s. 20.

¹⁶ **A.e.**, s. 20.

¹⁷ Banu Şit, “Yargıtay Kararlarında Milletlerarası Tahkim Kanunu’nun Zaman Bakımından Uygulanması ve Hukuk Seçimi Sorunu”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. XXV, No: 4, 2009, s. 461.

¹⁸ Nida Yılmaz, “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi Davalarında Harç Meselesi Üzerine İnceleme”, **İstanbul Barosu Dergisi**, C. LXXXIII, No: 5, 2010, s. 2900.

¹⁹ Ali Yaşar, Ömer Özkan, “Hakem Kararlarının Hukuki Niteliği: Yabancı, Yerli ve Milletlerarası Hakem Kararları”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. XV, No: 29, 2016, s. 2.

²⁰ Süheyla Balkar, **Milletlerarası Ticari Tahkim ve Etik**, İstanbul, On İki Levha, 2022, s. 25.

²¹ Ziya Akıncı, “Milletlerarası Ticari Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları”, **Bankave Ticaret Hukuku Dergisi**, C. XVIII, No: 4, s. 97.

²² Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 1, 2, Cemal Şanlı, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, İstanbul, Beta, 2023, s. 290.

²³ Loukas Mistelis, “Milletlerarası Tahkim: Kurumsal Yaklaşımlar ve Uygulamalar 2006”, Çev. Bahar Ceyda Süral, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, C. XX, No: 70, 2007, s. 169.

²⁴ N. Tuğçe Bilgetekin, Acil Durum Hakemliği, **MHB**, C. XXXVI, No: 1, 2016, s. 35.

²⁵ **A.e.**, s. 35.

Tahkimin diğ er bir tercih edilme sebebi ise gizlilik tir.²⁶ Çünkü gizlilik, milletlerarası ticari ilişkilerde tarafların önem atfettiğ i bir husustur.²⁷ Tahkim süreçlerinde gizlilik unsuru, devlet yargısına göre her zaman daha baskındır.²⁸ Bu kural özellikle bazı kurumsal tahkim merkezlerinin usul kurallarında açıkça düzenlenmiştir.²⁹ Milletlerarası tahkimde, hakemlerin sır saklama yükümlülüğ ü de mevcut olup bu durum da gizlilik unsurunu güçlendiren bir husustur.³⁰ Tahkimin sıklıkla tercih ediliyor olmasının diğ er bir nedeni ise, yargılama sonucunda elde edilen kararın kolay icra edilebilir olmasıdır.³¹ Tüm bu nedenlerden ötürü; günümüzde yerel uyuşmazlıklarda mutad çözüm yolu devlet mahkemeleri olurken, milletlerarası ticari ilişkilere ilişkin uyuşmazlıklarda mutad çözüm yolu tahkim haline gelmiştir.³²

Yukarıda bahsedildiğ i üzere milletlerarası nitelikteki uyuşmazlıkların çözümünde, çoğunlukla milletlerarası tahkime ilişkin kurallar uygulama alanı bulmaktadır. Pek çok devletin ulusal kanunlarında ve çeşitli kurumsal tahkim merkezlerinin kurallarında tahkim düzenlemelerine yer verildiğ inden, uyuşmazlıkların çözümünde çok çeşitli normların uygulanması söz konusudur. Bu nedenle milletlerarası tahkimde düzenlenen kuralların yeknesaklaştırılmasına çalışılmaktadır.³³

Tahkim yargılaması neticesinde haklı bulunan taraf, söz konusu kararın, icrasını isteyecektir.³⁴ Gerçekleş en tahkim yargılaması neticesinde elde edilen karar, taraflarca kendiliğ inden yerine getirilmediğ inde; tanıma ve tenfiz mekanizmasına ihtiyaç duyulmaktadır.³⁵ NYS, bu tanıma ve tenfiz süreçlerini kolaylaştırmak amacıyla

²⁶ Zeynep Derya Tarman, "Tahkim ve Gizlilik", **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. VII, No: 1, 2008, s. 305.

²⁷ Russel Bennet Stevenson Jr., "An Introduction to ICC Arbitration," **Journal of International Law and Economics**, C. XIV, No: 3, 1980, s. 381.

²⁸ Gary B. Born, **International Commercial Arbitration**, Hollanda, Wolters Kluwer, 2021, pdf s. 179.

²⁹ Faruk Kerem Giray, "Milletlerarası Tahkimde Gizlilik", **Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi**, C. IV, No: 2, 2015, s. 70.

³⁰ Sera Reyhani Yüksel, "Tahkim Tarafları ve Hakem Arasında Yapılan Hakemlik Sözleşmesinin Maddi Hukuk Açısından Değ erlendirilmesi", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XXII, No: 3, 2016, s. 2442.

³¹ Mehmet Polat Kalafatoğ lu, "Milletlerarası Tahkim Kanunu Uyarınca Hakem Kararı Hakkında Düzeltme, Yorum ve Tamamlama Kararları ve Bu Kararların İptal Davası Açma Süresine Etkisi", **MHB**, C. XL, No: 1, 2020, s. 28.

³² Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 758.

³³ Yavuz Kaplan, "Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Seçilmesi ve Sonuçları", **MHB**, C. XVIII, No: 1-2, 2011, s. 475.

³⁴ Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 443.

³⁵ Ziya Akıncı, **Milletlerarası Ticari Hakem Kararları ve Tenfizi**, Ankara, Döner Sermaye İş letmesi Yayınları, 1994, s. 95.

hazırlanmıştır.³⁶ Tahkim yargılaması neticesinde verilen kararlar; bu tanıma ve tenfiz davaları yoluyla devlet yargısının denetiminden geçmiş olmaktadır.³⁷

B. Milletlerarası Tahkim Türleri

1. Ad Hoc Tahkim

Milletlerarası tahkimde ad hoc tahkim ve kurumsal tahkim olmak üzere iki çeşit yol vardır.³⁸ Uyuşmazlığın tarafları kurumsal tahkim yolunu seçebilecekleri gibi ad hoc tahkim yolunu da seçebilirler.

Ad hoc tahkim yönteminin ortaya çıkışı ve gelişimi, tahkim kurumunun tarihsel gelişimiyle paralel bir seyir izlemiştir.³⁹ Çünkü tahkim uygulamasına ilişkin ilk örnekler, teknik olarak ad hoc tahkim niteliğinde olan uygulamalardır.⁴⁰ Tahkime ilişkin milli ve milletlerarası düzeyde ortaya konan ilk belgeler, ad hoc tahkimi düzenleyen belgelerdir ve milletlerarası tahkimin modern tarihinin başlangıcı olarak görülen 1794 tarihli Jay Antlaşması, ad hoc tahkimi düzenlemektedir.⁴¹ Ulusal kanunların ve ikili anlaşmaların haricinde; ad hoc tahkim ilk defa, Milletlerarası Ticari Hakemlik Konusunda Avrupa Sözleşmesi'nde⁴² düzenlenmiştir.

Ad hoc tahkim ortaya çıkış şekli itibariyle, ticari uyuşmazlıkların ticari teamüller uyarınca çözülmesi esassından hareketle ortaya çıkmıştır.⁴³ Kurumsal tahkim merkezlerinin denetim mekanizmalarından duyulan endişeler ve bu kurumların uluslararası sermayenin egemenliğinde olduğu yönündeki düşünceler, tarafların bu tahkim türüne yönelmesine yol açabilmektedir.⁴⁴

³⁶ Juan C. Garcia, Ivan Bracho Gonzalez, "Interpretation of Article V of the New York Convention in the Eleventh Circuit: Industrial Risk Insurers", **University of Miami Law Review**, C. LXXIV, No: 4, 2022, 1076.

³⁷ Ziya Akıncı, "Hakemlerin Esasa Uyguladıkları Hukukun Devlet Yargısınca Denetlenmesi (28.01.1994 Tarihli İçtihadı Birleştirme Kararının Değerlendirilmesi)", **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. XVII, No:3, s. 120.

³⁸ Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 44, Nimet Özbek, "MTO Kuralları Işığında Yeni Bir Tahkim Türü ve Şartı Olarak Çok Taraflı Tahkim", **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. XX, No: 2, 1999, s. 94.

³⁹ Halime Ebru Demircan, **UNCITRAL Tahkim Kuralları ile Milletlerarası Tahkim Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Ad Hoc Tahkim**, Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2005, s. 20.

⁴⁰ **A.e.**, s. 20.

⁴¹ **A.e.**, s. 20.

⁴² R.G. 20877/21.05.1991.

⁴³ Banu Şit, **Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi**, Ankara, İmaj Yayınevi, 2005, s. 7.

⁴⁴ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 763.

Ad hoc tahkim, tarafların bütünüyle kendilerinin belirledikleri kurallar uyarınca gerçekleşen bir tahkim türüdür.⁴⁵ Ancak tarafların tahkime ilişkin her usul kuralını teker teker belirlemek yerine belirli tahkim düzenlemelerine, atıf yapabilmeleri de mümkündür.⁴⁶ Tarafların bu kapsamda, ulusal kanunlara veya çeşitli kurumsal tahkim merkezlerinin kurallarına atıf yapmak yoluyla da çeşitli usul kuralları kabul etmiş olmaları mümkündür.

2. Kurumsal Tahkim

Bir önceki bölümde bahsedildiği üzere, milletlerarası tahkimde ad hoc tahkim ve kurumsal tahkim olmak üzere iki çeşit yol vardır.⁴⁷ Uyuşmazlığın tarafları kurumsal tahkim yolunu seçebilecekleri gibi ad hoc tahkim yolunu da seçebilirler. Kurumsal tahkimde uyuşmazlığın türüne göre, doğru kurumsal tahkim merkezinin seçimi, önem arz etmektedir.⁴⁸

Öncelikle kurumsal tahkimin uygulamada ne sıklıkla tercih edildiğinden bahsedilmelidir. Uygulamada, kurumsal tahkim yoluna son derece sık şekilde başvurulmaktadır.⁴⁹ Bunun sebebi, verimlilik, hız ve uzmanlık gibi hususların bu kurumlara güven oluşmasını sağlamış olmasıdır.⁵⁰ Uyuşmazlığın türüne göre, kurumsal tahkimin tercih edilme sıklığı da değişebilmektedir. Örneğin, deniz ticaretine ilişkin uyuşmazlıklarda kurumsal tahkim çok daha sık tercih edilmektedir.⁵¹

Kurumsal tahkimin anlaşılabilmesi için, öncelikle bu tahkim türünün temel özelliklerinin açıklanması gerekir.⁵² Kurumsal tahkimde, taraflar uyuşmazlığı belirli bir kurum nezdinde çözümlemeye karar vermiş olmaktadırlar. Kurumsal tahkimi kabul etmekle, taraflar uyuşmazlığın söz konusu tahkim kurumunun kuralları uyarınca çözümleneceğini de

⁴⁵ A.e., s. 763.

⁴⁶ Redfern/Hunter, a.g.e., s. 44.

⁴⁷ Özbek, a.g.e., s. 94.

⁴⁸ Zeynep Çalışkan, “Fındık İhracatında Uyuşmazlıkların Tahkim Yöntemiyle Çözümü: ISTAC ve TNA”, MHB, C. XXXVII, No: 2, 2017, s. 231.

⁴⁹ Mistelis, a.g.e., s. 175.

⁵⁰ Cemil Tunç, **Türkiye Açısından Bir Model Oluşturması Bakımından İngiltere’deki Emtia Birlikleri Tahkimi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019, s. 12.

⁵¹ Hilal Tuğba Öksüzoğlu, “Türkiye’de Deniz Ticareti Tahkim Merkezi Kurulması Üzerine Düşünceler”, MHB, C. XXXVIII, No: 2, 2018, s. 380.

⁵² Klaus Peter Berger, **Institutional Arbitration: Harmony, Disharmony and the “Party Autonomy Paradox**, XI Conferencia Internacional Hugo Grocio de Arbitraje, 2018, s. 7.

kabul etmiş olacakları için, kurumsal tahkimin taraf iradelerini sınırlayan bir boyutu da vardır.⁵³

Günümüzde faaliyet gösteren çok sayıda kurumsal tahkim merkezi mevcuttur.⁵⁴ Kurumsal tahkim merkezlerinin kuralları arasında, yaklaşım tarzlarından kaynaklı olarak bazı farklılıklar da mevcuttur.⁵⁵ Kurumsal tahkimde genellikle, tahkimin işleyişine dönük belirli tıkanmalar olması halinde bunları çözümleyecek kurallar mevcuttur.⁵⁶ Kurumsal tahkim merkezlerinin bu önceden hazırlanmış kuralları, pratikte genellikle olumlu sonuç vermektedir.⁵⁷ Kurumsal tahkimde kuralların önceden belirlenmiş olması ve bu kurallara dayanan daha önceki başarılı uygulamalar, bu kurumlara güven duyulmasını sağlamıştır.⁵⁸ Kurumsal tahkim; kuralların önceden öngörülebilirliği ve bu kurallar kapsamında tahkimin tıkandığı noktalarda getirilmiş olan çözümlerin varlığı nedeniyle, taraflarca daha sık tercih edilmektedir.

Tahkim kurumları, hakem heyetinin teşekkülü dahil olmak üzere pek çok hususta taraflara idari hizmetler sunmaktadır.⁵⁹ Tarafların hakemlerin seçimine ilişkin hususlarda bir tahkim kurumunu yetkili kılabilimleri, tahkimin esas dayanağı olan taraf iradelerine riayet edilmesi esasına uygun düşmektedir.⁶⁰ Hakemleri tarafların seçtiği hallerde, uluslararası tanınmış hakemler daha çok tercih edilmektedir.⁶¹ Tahkim kurumları; hakemlerin atanmasının yanı sıra hakemlerin reddi, azli ya da yedek hakem atanması hususlarında da başvuru ve karar mercii olarak işlev görmektedir.⁶² Kurumun bu gibi görevleri yüklenmediği durumlarda, bu gibi işlemler mahkemeler tarafından yapılabilmektedir.⁶³ Uyuşmazlığın görüleceği kurumsal tahkim merkezinin, hakem heyetinin teşekkülünden önce de; dava dilekçesinin alınması, taraflara iletilmesi gibi önemli görevleri vardır.⁶⁴

⁵³ A.e., s. 34, 35.

⁵⁴ Redfern/Hunter, a.g.e., s. 44.

⁵⁵ Nuray Ekşi, “Milletlerarası Tahkim Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, MHB, C. XXIII, No: 1-2, 2003, s. 296.

⁵⁶ Gülçin Soylu Decdeli, **Acil Durum Hakemliği**, Altınbaş Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 11.

⁵⁷ Redfern/Hunter, a.g.e., s. 45.

⁵⁸ Şanlı, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, s. 349.

⁵⁹ Şit, **Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi**, s. 47.

⁶⁰ A.e., s. 48, 49.

⁶¹ Mistelis, a.g.e., s. 180.

⁶² Şit, **Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi**, s. 48.

⁶³ A.e., s. 48.

⁶⁴ Ebru Karademir, Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Karşılaştırılması, MHB, C. XXXII, No: 2, 2013, s. 80.

II. Çeşitli Tahkim Düzenlemelerinde Hakem Heyetinin Teşekkülü

A. UNCITRAL Tahkim Kurallarına Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü

United Nations Commission on International Trade Law (Birleşmiş Milletler Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonu) tarafından dünya çapında uygulama alanı bulabilecek niteliğe sahip bir kurallar bütününe gerekliliği hususunda verilen karar neticesinde, UNCITRAL Tahkim Kuralları⁶⁵ ortaya çıkmıştır.⁶⁶

Bu kurallar; çoğunlukta ad hoc tahkimde kullanılmakta olup bunun yanında tahkime ilişkin çeşitli normların hazırlanmasında da yararlanılan geniş çaplı bir kurallar bütünüdür.⁶⁷ Bu kurallar ile taraflar; aralarındaki sözleşmelerden meydana gelecek olan uyuşmazlıkların halledilmesi için meşakkatli müzakereler yapılmaksızın, tahkim anlaşmasında yapılacak bir atıfla tahkim usulüne uygulanacak kuralları belirleyebileceklerdir.⁶⁸

UNCITRAL Tahkim Kuralları kapsamında, hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler mevcuttur. Bu bölümün kalan kısmında, UNCITRAL Tahkim Kuralları kapsamında yer alan hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler açıklanacaktır.

UNCITRAL Tahkim Kuralları'nın ilgili hükmü uyarınca, eğer taraflar hakem sayısı ile ilgili olarak süresinde bir anlaşmaya varmamışlarsa, üç hakem atanacaktır. (appointment).⁶⁹

Taraflardan birinin tek hakemin bulunması hususundaki teklifine diğer taraflar süresinde bir yanıt vermezlerse ve bu taraflar kendileri adına birer hakem de atamamış olurlarsa, taraflardan birinin talebi üzerine atama makamı⁷⁰ (appointing authority) tek hakemi atayabilir.⁷¹

Taraflar tek bir hakemin atanması hususunda anlaşmaya varmış olup da tek hakemin ismi hakkında süresinde bir anlaşmaya varmamışlarsa, bu tek hakem bir tarafın talebi üzerine atama makamı tarafından atanacaktır.⁷²

⁶⁵ (Çevrimiçi) <https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/contractualtexts/arbitration>, 12.02.2023.

⁶⁶ Demircan, **a.g.e.**, s. 22.

⁶⁷ **A.e.**, s. 24, 25.

⁶⁸ **A.e.**, s. 25.

⁶⁹ UNCITRAL Tahkim Kuralları m. 7/1.

⁷⁰ Atama makamının ne şekilde belirleneceği UNCITRAL Tahkim Kuralları m. 6'da açıklanmıştır.

⁷¹ UNCITRAL Tahkim Kuralları m. 7/2.

⁷² UNCITRAL Tahkim Kuralları m. 8/1.

Tek hakemin atama makamı tarafından atanacağı hallerde, liste usulüne müracaat edilmemesi şeklinde bir anlaşma mevcut olmadıkça veya atama makamı liste usulünü kullanmanın uygun olmadığına kanaat getirmediği liste usulü uygulanacaktır.⁷³ Liste usulü şu şekilde gerçekleşecektir; öncelikle atama makamı en az üç isim içeren bir listeyi taraflara verir, bu listenin taraflara ulaşmasından sonra taraflardan her biri itiraz ettikleri isimleri listeden çizer ve listede kalan adları tercihinine göre sıraldıktan sonra atama makamına teslim eder, daha sonra atama makamı kendisine teslim edilen listede onaylanmış isimlerin içinden taraflarca yapılmış tercih sıralamasına uygun şekilde tek hakemi atar.⁷⁴ Ancak herhangi bir sebeple bu usule göre bir atama gerçekleştirilemezse atama makamı kendi takdir yetkisi uyarınca bir atama yapabilir.⁷⁵

Üç hakemin atanacağı durumlarda taraflardan her biri birer hakemi atayacaktır.⁷⁶ Bu yolla seçilen hakemler de hakem heyetine başkanlık edecek üçüncü hakemi atayacaktır.⁷⁷ Bu iki hakemin üçüncü hakemi süresinde atamaması durumunda, üçüncü hakem atama makamı tarafından atanacaktır.⁷⁸ Bir tarafın hakem ataması yapmış olmasına rağmen diğer taraf süresinde bir hakem ataması yapmamışsa; ilk hakemi atamış olan taraf karşı tarafın ataması gereken hakemin, atama makamı tarafından atanmasını isteyebilir.⁷⁹

Üç hakemin atanmasının söz konusu olması ve davalı veya davacı tarafta birden fazla kişinin bulunması durumunda, hakemlerin atanması hususunda taraflarca farklı bir usul kararlaştırılmamışsa; sayısı birden çok olan taraflar, birlikte birer hakem atayacaktır.⁸⁰

Tarafların hakem heyetinin bir veya üç hakemden farklı sayıda hakemden oluşması hususunda anlaşmış olmaları halinde hakemler, taraflarca kararlaştırılan usule göre atanacaktır.⁸¹

Bu kurallar uyarınca hakem heyetinin teşekkülünün sağlanamaması durumunda atama makamı, taraflardan birinin talebi üzerine hakem heyetini oluşturacaktır.⁸²

⁷³ UNCITRAL Tahkim Kuralları m. 8/2.

⁷⁴ UNCITRAL Tahkim Kuralları m. 8/2.

⁷⁵ UNCITRAL Tahkim Kuralları m. 8/2.

⁷⁶ UNCITRAL Tahkim Kuralları m. 9/1.

⁷⁷ UNCITRAL Tahkim Kuralları m. 9/1.

⁷⁸ UNCITRAL Tahkim Kuralları m. 9/3.

⁷⁹ UNCITRAL Tahkim Kuralları m. 9/2.

⁸⁰ UNCITRAL Tahkim Kuralları m. 10/1.

⁸¹ UNCITRAL Tahkim Kuralları m. 10/2.

⁸² UNCITRAL Tahkim Kuralları m. 10/3.

Bir hakemin değiştirilmesini (replacement) gerektiren bir olayın meydana gelmesi durumunda⁸³ yedek hakem, değiştirilecek olan hakemin atanmasına uygulanan usule göre atanacaktır.⁸⁴

Bu kısımda yer alan hükümler pek çok tahkim düzenlemesinde örnek alınmıştır.⁸⁵ Bu kurallarda önceliğin taraf iradesine tanındığı görülmektedir.⁸⁶

B. Ulusal Kanunlara Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü

1. Türk Hukukunda Hakem Heyetinin Teşekkülü

4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu⁸⁷, Türk hukukundaki milletlerarası tahkime ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Milletlerarası tahkimin, iç tahkime göre daha özgürlükçü düzenlemelere ihtiyaç duyması şeklindeki yaklaşım, Türk hukukundaki milletlerarası tahkim alanındaki gelişimi de etkilemiştir.⁸⁸ Türk iç hukukunda yer alan MTK, milletlerarası tahkimle alakalı süreçlerde uyulması gereken usul ve esasları düzenlemektedir.⁸⁹ MTK'nın çıkarılmasının bazı amaçları vardır. Amaçlardan birisi; milletlerarası hukuk alanında tahkim kuralları arasında yeknesaklığa ve uyuma katkı sağlamak ve meydana gelen uyuşmazlığı tahkim yoluyla çözümlemek isteyen taraflara, öngörülebilir bir yol sunmaktır.⁹⁰ MTK'nın çıkarılmasındaki diğer bir amaç ise; tahkimin, milletlerarası özelliğinden kaynaklanan ihtiyaçlarının karşılanmasına yöneliktir.⁹¹ Milletlerarası tahkimin, milli tahkime göre taraflara daha fazla irade serbestisi verilmesini gerektirmesi sebebiyle; bu kapsamda mahkemelerin milletlerarası hakem kararları üzerindeki yetkilerinin azaltılması ve taraf iradelerine öncelik verilmesi suretiyle özgürlükçü tahkim anlayışına uygun bir tahkim sisteminin ortaya çıkarılması istenmektedir.⁹² MTK'nın çıkarılmasındaki diğer bir amaç ise, Türkiye'nin

⁸³UNCITRAL Tahkim Kuralları m. 11-13 arasında düzenlenmiş olan hakemler hakkında ileri sürülen ret talebinin kabul edilmiş olması hakemin değiştirilmesi gereken bir durumdur.

⁸⁴ UNCITRAL Tahkim Kuralları m. 14/1.

⁸⁵ Kaplan, "Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Seçilmesi ve Sonuçları", **MHB**, s. 483.

⁸⁶ Demircan, **a.g.e.**, s. 57.

⁸⁷ R.G. 24453/05.07.2001.

⁸⁸ Feriha Tanrıbilir, Banu Şit, Milletlerarası Tahkim Müessesesi ve Yeni Milletlerarası Tahkim Kanunu, **MHB**, C. XXII, No: 2, s. 821.

⁸⁹ MTK 1/1

⁹⁰ Demircan, **a.g.e.**, s. 27.

⁹¹ **A.e.**, s. 27.

⁹² Yavuz Kaplan, **Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002, s. 203.

milletlerarası uyuşmazlıkların çözümlendiği bir tahkim merkezi olarak milletlerarası sahada yer edinmesinin sağlanmasıdır.⁹³

MTK kapsamında yer alan hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümlerde, ağırlıklı olarak taraf iradesine öncelik verilmiştir.⁹⁴ Hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin devlet mahkemelerine de görev yükleyen bazı hükümler mevcuttur.⁹⁵

MTK kapsamında hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler mevcuttur. Bu bölümün kalan kısmında, MTK kapsamında yer alan hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler açıklanacaktır.

MTK'nın ilgili hükmü uyarınca taraflar, uyuşmazlığa bakacak olan hakemlerin sayısını serbestçe belirleyebilirler.⁹⁶ Ancak hakem sayısının tek sayı olması gerekmektedir.⁹⁷ Hakemlerin sayısı hakkında taraflarca bir anlaşmaya varılmamışsa hakem sayısı üç olur.⁹⁸ Fakat hakem sayısının taraflarca çift olarak belirlenmesi durumunda ne olacağına dair bir açıklama yoktur.⁹⁹

Hakemlerin atanmasına ilişkin kurallar taraflarca aksi kararlaştırılmadığı sürece uygulanır.¹⁰⁰ Bu kanun kapsamında, sadece gerçek kişiler hakem olarak atanabilir.¹⁰¹

Tek bir hakem atanacaksa ancak taraflar bu hakemin ismi hususunda süresinde bir anlaşmaya varamazlarsa; söz konusu hakem, taraflardan birinin talep etmesi halinde asliye hukuk mahkemesince atanır.¹⁰²

Şayet üç hakem atanacaksa; taraflar birer hakem atar ve bu iki hakem üçüncü hakemi atar.¹⁰³ Fakat taraflardan biri süresinde hakem atamasını yapmazsa veya tarafların atadığı iki hakem, süresinde üçüncü hakemi atamazlarsa, taraflardan birinin talep etmesi halinde asliye hukuk mahkemesi tarafından hakem ataması yapılır.¹⁰⁴ Bu şekilde üçüncü olarak atanan

⁹³ Ziya Akıncı, "Türkiye'de Milletlerarası Tahkim", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. IV, No: 1, 2005, s. 18.

⁹⁴ Ekşi, "Milletlerarası Tahkim Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme", *MHB*, s. 309.

⁹⁵ *A.e.*, s. 309.

⁹⁶ MTK m. 7/A.

⁹⁷ MTK m. 7/A.

⁹⁸ MTK m. 7/A.

⁹⁹ Ziya Akıncı, *Milletlerarası Tahkim*, s. 246.

¹⁰⁰ MTK m. 7/B.

¹⁰¹ MTK m. 7/B.

¹⁰² MTK m. 7/B.

¹⁰³ MTK m. 7/B.

¹⁰⁴ MTK m. 7/B.

hakem, aynı zamanda heyetin başkanı olur.¹⁰⁵ Şayet üçten fazla sayıda hakem atanacaksa son atanacak olan hakemi seçecek olan hakemler üç hakemin seçildiği usuldeki gibi taraflarca eşit sayıda olacak şekilde seçilir.¹⁰⁶

Hakemlerin atanma usulü kararlaştırılmış olunmasına rağmen, şayet taraflardan biri anlaşmaya uymazsa veya üzerinde anlaşılan usule göre tarafların veya hakemlerin bir kısmının hakem ataması hususunda birlikte karar vermeleri gerektiği halde bu kişiler anlaşamazlarsa veya hakem seçimi ile yetkilendirilen üçüncü kişi görevini yapmazsa; hakem atamaları taraflardan birinin talep etmesi halinde asliye hukuk mahkemesi tarafından yapılır.¹⁰⁷

Asliye hukuk mahkemesinin yukarıda ifade edilen durumlarda verdiği kararlar kesindir.¹⁰⁸ Mahkeme; hakem atamasında; tarafların anlaşmalarını, hakemlerin bağımsız ve tarafsız olmalarını, taraflar farklı uyuğu sahiplerse ve tek hakem seçilecekse bu hakemin taraflardan birinin uyuğuna sahip olmamasını, üç hakem seçilecek ise bunlardan ikisinin bir tarafın uyuğuna sahip olmamasını dikkate alır.¹⁰⁹ Üçten fazla hakemin seçileceği hallerde de bu esasa dikat edilir.¹¹⁰

Kendisine hakem olarak atanmasına dair teklif yapılan kişi, bu görevi kabul ettiğini bildirmeden önce tarafsızlık ve bağımsızlığından şüphe duyulabilecek hususları açıklamak mecburiyetindedir.¹¹¹ Ayrıca bu kişinin, daha sonra meydana gelen durumları da gecikmeksizin taraflara bildirmesi gerekir.¹¹² Hakemin taraflarca üzerinde anlaşılan nitelikleri taşımadığı durumlarda veya taraflarca kararlaştırılan usulde belirtilmiş bir ret sebebinin mevcut olduğu durumlarda veya tarafsızlığından şüphe etmeyi haklı gösteren durum ve koşulların gerçekleştiği durumlarda hakemlerin reddi söz konusu olabilir.¹¹³

Hakem heyetinin tümünün veya karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak sayıda hakemin reddine asliye hukuk mahkemesince karar verilmesi durumunda tahkim sona erer.¹¹⁴ Fakat

¹⁰⁵ MTK m. 7/B.

¹⁰⁶ MTK m. 7/B.

¹⁰⁷ MTK m. 7/B.

¹⁰⁸ MTK m. 7/B.

¹⁰⁹ MTK m. 7/B.

¹¹⁰ MTK m. 7/B.

¹¹¹ MTK m. 7/C.

¹¹² MTK m. 7/C.

¹¹³ MTK m. 7/C.

¹¹⁴ MTK m. 7/D, Her ne kadar hakemler hakkında ileri sürülen ret talebinin kabulüne bağlanan sonuçlar hakkında söz konusu özel hüküm yer alsada bu özel hüküm; hakemlerin görevinin sona erdiği hallere bağlanan sonuçlar hakkındaki bir sonraki paragrafta açıklanacak olan genel hükümden, ortaya çıkardığı neticeler bakımından farklı değildir.

tahkim anlaşmasında seçilen hakem ya da hakemlerin adları belirtilmemişse yeniden hakem ataması yapılır.¹¹⁵

Hakemlerden birinin görevi bir nedenle sona ererse¹¹⁶, onun yerine o hakemin atanmasındaki usule uyularak yeni bir hakem atanır.¹¹⁷ Fakat tahkim anlaşmasında hakemin ya da hakemlerin adları belirtilmiş ise, hakem heyetinin tümünün ya da karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak sayıda hakemin görevinin herhangi bir nedenle sona ermesi durumunda MTK'nın açık hükmü uyarınca tahkim sona erer.¹¹⁸

2. İsviçre Hukukunda Hakem Heyetinin Teşekkülü

1970'li yılların başında itibaren hazırlanmaya başlanılan ve İsviçre hukukundaki milletlerarası tahkime ilişkin düzenlemeleri içeren Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht (Milletlerarası Özel Hukuk Hakkında Federal Kanun)¹¹⁹, sekiz yıl süren bir çalışmanın ardından çıkarılabilmektedir.¹²⁰ Ayrıntılı hükümler içermekte olan kanun, diğer ulusal milletlerarası özel hukuk kanunlarından farklı olarak milletlerarası tahkimi de düzenlenmiştir.¹²¹ Her ne kadar yasa koyucunun amacı milletlerarası tahkime ilişkin hususları esnek bir şekilde düzenlemek olsa da, bu hususa ilişkin kuralların tümünün milletlerarası ticaret hayatının işleyişine bırakılması doğru bir yaklaşım olmayacaktır.¹²² Dolayısıyla esneklik tanıyan hükümlerin yanı sıra katı nitelikte hükümler de yasa içeriğinde mevcuttur. Bu kanun, belirli hallerde devlet mahkemelerine de bazı görevler yüklemiştir.¹²³ Bu kanundaki hükümler, büyük ölçüde taraf egemenliğine dayanmaktadır.¹²⁴

¹¹⁵ MTK m. 7/D, Her ne kadar hakemler hakkında ileri sürülen ret talebinin kabulüne bağlanan sonuçlar hakkında söz konusu özel hüküm yer alsada bu özel hüküm; hakemlerin görevinin sona erdiği hallere bağlanan sonuçlar hakkındaki bir sonraki paragrafta açıklanacak olan genel hükümden, ortaya çıkardığı neticeler bakımından farklı değildir.

¹¹⁶ MTK m. 7/D'de düzenlenen hakemler hakkında ileri sürülen ret talebinin kabulü, hakemin görevinin bir nedenle sona ermesi hallerinden birisidir. MTK 7/D'de düzenlenen hakemin görevini yerine getirmemesi veya getirememesi hallerinde hakemi çekilmesi veya tarafların bu yönde anlaşmaları hakemin görevinin sona ermesine yol açan diğer bir durumdur.

¹¹⁷ MTK m. 7/G.

¹¹⁸ MTK m. 7/G.

¹¹⁹ (Çevrimiçi) https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1988/1776_1776_1776/en, 12.02.2023.

¹²⁰ M. Turgut Turhan, "İsviçre Devletler Hususi Hukuku Federal Yasa Tasarısı ve Tahkim", **MHB**, C. IX, No: 1, 1984, s. 32.

¹²¹ **A.e.**, s. 32.

¹²² **A.e.**, s. 33.

¹²³ Eugen Bucher, "İsviçre'de Milletlerarası Ticari Tahkim", Çev. Vedat Buz, **BATİDER**, C. XVII, No: 2, 1993, s. 17.

¹²⁴ Pierre Lalive, "The New Swiss Law on International Arbitration", **Arbitration International**, C. IX, No: 1, 1988, s. 11.

IPRG kapsamında hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler mevcuttur. Bu bölümün kalan kısmında, IPRG kapsamında yer alan hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler açıklanacaktır.

IPRG'nin ilgili hükmü uyarınca, hakemlerin atanması (appointment) veya değiştirilmesi (replacement), taraflar arasındaki anlaşma uyarınca gerçekleşecektir.¹²⁵ Taraflar arasında aksi yönde bir anlaşma bulunmadıkça; hakem heyeti üç hakemden oluşacak, tarafların her biri birer hakem atayacak ve bu şekilde atanan hakemler, üçüncü hakemi atayacaklardır.¹²⁶

Eğer bir hakem atanamaz veya değiştirilemezse ve yetkili eyalet mahkemesinden bir hakemin ataması veya değiştirmesi talep edilirse o mahkeme atama veya değiştirme işlemini yapabilir.¹²⁷ Bu gibi hususlarda tarafların irade serbestliği mevcut değildir.¹²⁸

Uyuşmazlığın taraflarından birinin veya hakemlerden birinin üzerine düşen yükümlülüklerini süresinde yerine getirmemesi durumunda; eyalet mahkemesi, taraflardan birinin talebi üzerine hakem heyetinin teşekkülü için gerekli önlemleri alacaktır.¹²⁹

Çok taraflı bir uyuşmazlığın söz konusu olması halinde, eyalet mahkemesi tüm hakemleri atayabilir.¹³⁰ Söz konusu eyalet mahkemesinin hakimi, bu görevi yerine getirmekten kaçınamaz.¹³¹

Hakem olarak atanacak olan kişinin, bağımsızlığı veya tarafsızlığı ile ilgili şüpheyi yol açabilecek şartların varlığını gecikmeksizin açıklaması gerekir.¹³² Hakemlerin bu yükümlülüğü tüm yargılama boyunca geçerlidir.¹³³

İsviçre'de yapılan tahkim yargılamalarında uygulamada her beş hakemden birisi hukukçudur.¹³⁴

¹²⁵ IPRG m. 179/1.

¹²⁶ IPRG m. 179/1.

¹²⁷ IPRG m. 179/2.

¹²⁸ Turhan, **a.g.e.**, s. 32.

¹²⁹ IPRG m. 179/4.

¹³⁰ IPRG m. 179/5.

¹³¹ Bucher, **a.g.e.**, s. 17.

¹³² IPRG m. 179/6.

¹³³ IPRG m. 179/6.

¹³⁴ Kaplan, "Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Seçilmesi ve Sonuçları", **MHB**, s. 480.

3. İngiliz Hukukunda Hakem Heyetinin Teşekkülü

İngiltere'nin tahkime ilişkin tarihi çok eski tarihlere, Orta Çağ'a kadar gitmektedir. İngiltere, gerek ad hoc tahkim gerekse kurumsal tahkim alanında dünyada en fazla dikkat çeken ülkeler arasındadır.¹³⁵ 1996 yılında çıkarılan ve İngiliz hukukundaki milletlerarası tahkime ilişkin düzenlemeleri içeren Arbitration Act (Tahkim Kanunu)¹³⁶, taraflara son derece geniş bir irade serbestisi tanıyan hükümler barındırmaktadır.¹³⁷ Bu kanundan önce de çeşitli yıllarda çıkarılan tahkim kanunları bulunmaktaydı. Bu kanun kapsamında, devlet mahkemelerine de hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin bazı görevler verilmiştir.¹³⁸

AA kapsamında hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler mevcuttur. Bu bölümün kalan kısmında, AA kapsamında yer alan hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler açıklanacaktır.

AA'in ilgili hükmü uyarınca, taraflar, görev yapacak hakemlerin sayısı ve bir başhakem (chairman) veya hakem yardımcısının (umpire) bulunup bulunmayacağı hususunda anlaşmakta serbesttirler.¹³⁹ Taraflar aksini kararlaştırılmadıkça hakem sayısının çift sayı olacağına ilişkin bir anlaşma, ek olarak bir başhakem atanmasını gerektiren bir anlaşma olarak kabul edilecektir.¹⁴⁰ Hakem sayısı hususunda bir anlaşma mevcut değilse, tek hakem görev yapacaktır.¹⁴¹

Taraflar, hakemlerin atanmasına (appointment) ilişkin (başhakemin ve hakem yardımcısının atanması dahil) herhangi bir usul üzerinde anlaşmakta serbesttir.¹⁴² Hakemlerin atanmasına ilişkin bir anlaşma mevcut olmadığında veya söz konusu anlaşmanın yeterli gelmediği husularda bu kanunun hükümleri uygulanır.¹⁴³

Eğer tek hakem görev yapacaksa, taraflar hakemi beraber atayacaklardır.¹⁴⁴

Eğer iki hakem görev yapacaksa, her bir taraf birer hakem atayacaktır.¹⁴⁵

¹³⁵ Rıfat Erten, "İngiliz Tahkim Hukukunda Geçici Hukukî Koruma Önlemleri", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. LVIII, No: 3, 2009, s. 548.

¹³⁶ (Çevrimiçi) <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/section/16>, 12.02.2023.

¹³⁷ Erten, **a.g.e.**, s. 547.

¹³⁸ G. Ellenbogen, "English Arbitration Practice", **Law and Contemporary Problems**, C. XVII, No: 4, 1952, s. 660.

¹³⁹ AA m. 15/1.

¹⁴⁰ AA m. 15/2.

¹⁴¹ AA m. 15/3.

¹⁴² AA m. 16/1.

¹⁴³ AA m. 16/2.

¹⁴⁴ AA m. 16/3.

Eğer üç hakem görev yapacaksa, her bir taraf birer hakem atayacak ve bu şekilde atanan iki hakem, baş hakem olarak üçüncü hakemi atayacaktır.¹⁴⁶

Eğer heyet iki hakem ve bir hakem yardımcısından oluşacaksa; her bir taraf bir hakem atayacak ve bu şekilde atanan iki hakem, hakem yardımcısını atayacaktır.¹⁴⁷

Taraflar aksini kararlaştırmadıkça, taraflardan her birinin birer hakem ataması gereken hallerde taraflardan birinin atama yapmayı reddetmesi veya süresinde atama yapmaması durumunda; hakemini atayan diğer taraf, atamış olduğu hakemin tek hakem olarak görev yapmasını teklif edebilir.¹⁴⁸ Bu teklifin ardından, diğer taraf, gerekli süre içinde hala gerekli atamayı yapmazsa veya yapmış olduğunu diğer tarafa bildirmezse; diğer tarafın atadığı hakem tek hakem olarak görev yapabilir.¹⁴⁹ Bu şekilde, bir tarafın atadığı hakemin tek hakem olarak kabul edildiği hallerde, diğer taraf bu atamanın iptal edilmesi için karşı tarafa bildirimde bulunarak mahkemeye başvurabilir.¹⁵⁰ Bu hususa ilişkin verilen mahkeme kararına karşı temyiz yoluna başvurmak için mahkemenin izni gerekir.¹⁵¹

Taraflar, hakem heyetinin teşekkülünün gerçekleşmemesi durumunda ne olacağı hususunda anlaşmakta serbesttir.¹⁵² Tarafların bu hususta bir anlaşmalarının olmaması veya anlaşmanın yeterli gelmemesi halinde uyuşmazlığın her bir tarafı, diğer taraflara bildirimde bulunarak mahkemeye başvurabilir.¹⁵³ Mahkemenin bu husustaki yetkileri; gerekli atamaların yapılmasına ilişkin talimat vermek, hakem heyetinin yapılmış olan atamalardan oluşmasına karar vermek, halihazırda yapılmış atamaları iptal etmek ve gerekli atamaları kendisi yapmaktır.¹⁵⁴ Mahkeme tarafından bu şekilde yapılan atamalar, tarafların anlaşması ile yapılmış gibi geçerli olur.¹⁵⁵ Mahkemenin bu şekilde verdiği bir karara karşı temyizi yoluna başvurmak için mahkemenin izni gereklidir.¹⁵⁶

¹⁴⁵ AA m. 16/4.

¹⁴⁶ AA m. 16/5.

¹⁴⁷ AA m. 16/6.

¹⁴⁸ AA m. 17/1.

¹⁴⁹ AA m. 17/2.

¹⁵⁰ AA m. 17/3.

¹⁵¹ AA m. 17/4.

¹⁵² AA m. 18/1.

¹⁵³ AA m. 18/2.

¹⁵⁴ AA m. 18/3.

¹⁵⁵ AA m. 18/4.

¹⁵⁶ AA m. 18/5.

Bir hakemin yetkisi sona erdiğinde ¹⁵⁷ taraflar; bu boşluğun doldurulup doldurulmayacağı ve doldurulacaksa nasıl doldurulacağı (filling of vacancy), önceki yargılamanın devam edip etmeyeceği ve edilecekse ne ölçüde geçerli olacağı ve bir hakemin görevi bırakmasının eğer varsa o hakemin tek başına veya müştereken yaptığı herhangi bir atama üzerinde ne gibi bir etkisi olacağı hususunda anlaşılabilir.¹⁵⁸ Böyle bir anlaşma yoksa veya anlaşma yeterli gelmiyorsa AA'de yer alan hükümler uygulanır.¹⁵⁹ Hakemlerin atanmasına ilişkin hükümler, asıl atamada olduğu gibi boşalan yerin doldurulmasında da uygulanır.¹⁶⁰

Hakem heyetinin, taraflar arasında adil ve tarafsız olarak hareket etmeleri gerekir.¹⁶¹ Ancak kanunda tarafsızlık ve bağımsızlıklarını beyan etmelerini gerektiren bir hüküm bulunmamaktadır.¹⁶²

Görüldüğü üzere taraflara hakemlerin atanması hususunda çok geniş bir serbestlik tanınmıştır.¹⁶³

C. Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Kuralları

1. Genel Nitelikteki Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Kurallarına Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü

a. ICC Tahkim Kurallarına Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü

International Chamber of Commerce (Milletlerarası Ticaret Odası), 1919 yılında Paris merkezli olarak kurulmuş olup amacı Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra barış yapmış olan Avrupa ülkeleri arasındaki ticari ilişkilerin geliştirilmesini sağlamaktır.¹⁶⁴ Bu kuruluşun bir diğer amacı, milletlerarası nitelikteki uyuşmazlıkların devlet mahkemeleri nezdindeki

¹⁵⁷ AA m. 23'te düzenlenen hakemin taraflarca azledilmesi, AA m. 24'te düzenlenen hakemin mahkeme tarafından azledilmesi (hakemlerin tarafsızlıktan yoksun olmaları bir hakemin mahkeme tarafından azledilmesi sebebi olarak düzenlenmiştir), AA m. 25'te düzenlenen hakemlerin istifa etmesi ve AA m. 26'da düzenlenen hakemin ölmesi, hakemin görevinin sona ermesine yol açan durumlardır.

¹⁵⁸ AA m. 27/1.

¹⁵⁹ AA m. 27/2.

¹⁶⁰ AA m. 27/3.

¹⁶¹ AA m. 33/1.

¹⁶² Didem Kayalı, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Tarafsızlığı ve Bağımsızlığı**, Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi, 2015, s. 103.

¹⁶³ Tunç, **a.g.e.**, s. 11.

¹⁶⁴ Şit, **Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi**, s. 15.

formaliteler olmaksızın çözümünü sağlamaktır.¹⁶⁵ ICC, yapısal olarak bir özel hukuk kurumudur ve ulusal komitelerin katılmış olduğu bir birlik şeklinde örgütlenmiştir.¹⁶⁶ ICC bünyesinde kurulan tahkim sistemi, en etkili ve yaygın tahkim sistemlerindendir. ICC, tahkime ilişkin olarak uluslararası karakterli uyuşmazlıkların çözümünde önemli bir rol üstlenmektedir.¹⁶⁷ Faaliyete geçtiği günden beri, milletlerarası özel hukuka ilişkin sözleşmelerin pek çoğunda ICC tahkim şartı konulmuştur.¹⁶⁸

ICC Tahkim Kuralları¹⁶⁹ kapsamında hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler mevcuttur. Bu bölümün kalan kısmında, ICC Tahkim Kuralları kapsamında yer alan hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler açıklanacaktır.

ICC Tahkim Kuralları'nın ilgili hükmü uyarınca, Divan'ın; hakemlerin atanması, onaylanması, reddedilmesi veya değiştirilmesi ile ilgili kararları kesindir.¹⁷⁰ Divan'ın bu kararlara neden teşkil eden hususlar açıklanmaz.¹⁷¹ Taraflar aksini kararlaştırmadıkça, hakem heyeti bu kurallarda yer alan esaslar uyarınca teşekkül eder.¹⁷²

Yargılamalarda tek hakem veya üç hakem görev yapacaktır.¹⁷³

Taraflar hakem sayısı üzerinde bir karara varmamışlarsa ve Divan¹⁷⁴ (the Court) uyuşmazlığın üç hakemin görev yapmasını gerektirdiği kanısında değilse, Divan tarafından tek hakem atanacaktır (appointment).¹⁷⁵

Taraflar, uyuşmazlığın tek bir hakem tarafından çözüleceği hususunda anlaşmış olursa bu tek hakem için beraber Divan tarafından onaylanmak üzere bir hakem adayını gösterebilirler (nomination).¹⁷⁶ Fakat taraflar aralarında bu tek hakemin ismi konusunda süresinde bir anlaşmaya varamazlarsa, bu tek hakemi Divan atayacaktır.¹⁷⁷

¹⁶⁵ Carl R. Wellman, "Milletlerarası Ticaret Odasının Tahkim Usulü", Çev. Turgut Kalpsüz, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XII, No: 3, 1955, s. 240.

¹⁶⁶ Şit, **Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi**, s. 15.

¹⁶⁷ Wellman, **a.g.e.**, s. 240.

¹⁶⁸ **A.e.**, s. 240.

¹⁶⁹ (Çevrimiçi) <https://iccwbo.org/publication/arbitration-rules-and-mediation-rules/>, 12.02.2023.

¹⁷⁰ ICC Tahkim Kuralları m. 11/4.

¹⁷¹ ICC Tahkim Kuralları m. 11/4.

¹⁷² ICC Tahkim Kuralları m. 11/6.

¹⁷³ ICC Tahkim Kuralları m. 12/1.

¹⁷⁴ Bu bölüm kapsamında ICC Tahkim Kuralları'nda karşıladığı anlamı ile kullanılmıştır.

¹⁷⁵ ICC Tahkim Kuralları m. 12/2.

¹⁷⁶ ICC Tahkim Kuralları m. 12/3.

¹⁷⁷ ICC Tahkim Kuralları m. 12/3.

Taraflar uyuşmazlığın üç hakem tarafından çözüleceği hususunda anlaşmış olurlarsa her bir taraf Divan tarafından onaylanmak üzere birer hakem adayı gösterecektir.¹⁷⁸ Fakat bir taraf bir hakem adayı göstermezse, o hakemlik için Divan tarafından atama yapılacaktır.¹⁷⁹ Hakem heyetine başkanlık yapacak üçüncü hakem ise tarafların başka bir yöntem üzerinde anlaşmış olmaları söz konusu değilse Divan tarafından atanır.¹⁸⁰ Tarafların başka bir yöntem üzerinde anlaşmış olmaları durumunda ise hakem heyetine başkanlık yapmak üzere aday gösterilen kişiler Divan'ın onayına (confirmation) tabi olacaktır.¹⁸¹ Tarafların bu şekilde başka bir yöntem üzerinde anlaşmış oldukları durumda; iki hakemin onaylanmasından veya atanmasından sonra üçüncü hakemlik için, süresinde bir aday gösterilmiş olmazsa; üçüncü hakemi Divan atayacaktır.¹⁸²

Şayet davacı veya davalı taraf birden fazla kişiden oluşursa ve uyuşmazlık üç hakem tarafından çözülecekse, davacı ve davalı taraflar onaylanmak üzere kendi aralarında birer hakem adayı önereceklerdir.¹⁸³ Eğer davaya katılan bir taraf söz konusuysa ve uyuşmazlık üç hakem tarafından çözülecekse, davaya katılan taraf da, katıldığı taraf ile birlikte onaylanmak üzere bir hakem adayı önerebilir.¹⁸⁴ Bu hallerde eğer taraflar hakemleri aday gösterme konusunda başarısız olursa ve taraflarca farklı usul üzerinde de anlaşılmamışsa; Divan, tüm hakemleri atayabilir.¹⁸⁵

Divan hakemlerin onay veya atamalarını yaparken; hakemin milliyetini, yerleşim yerini, tarafların veya diğer hakemlerin vatandaşı olduğu ülkeyle olan diğer ilişkilerini ve önerilen hakemin bu tahkimi bu kurallara uygun olarak yürütebilmesi için zaman açısından müsaitliğini ve yeterliliğini dikkate alır.¹⁸⁶

Tek hakemin bulunduğu hallerde bu hakemin, birden fazla hakemin bulunduğu hallerde ise hakem heyeti başkanının; tarafların milliyetinden başka bir milliyete tabi olması gerekir.¹⁸⁷ Fakat taraflardan hiçbirisi Divan tarafından tespit edilen süre içinde herhangi bir

¹⁷⁸ ICC Tahkim Kuralları m. 12/4.

¹⁷⁹ ICC Tahkim Kuralları m. 12/4.

¹⁸⁰ ICC Tahkim Kuralları m. 12/5.

¹⁸¹ ICC Tahkim Kuralları m. 12/5.

¹⁸² ICC Tahkim Kuralları m. 12/5.

¹⁸³ ICC Tahkim Kuralları m. 12/6.

¹⁸⁴ ICC Tahkim Kuralları m. 12/7.

¹⁸⁵ ICC Tahkim Kuralları m. 12/8.

¹⁸⁶ ICC Tahkim Kuralları m. 13/1.

¹⁸⁷ ICC Tahkim Kuralları m. 13/5.

itirazda bulunmazsa; tek hakem veya hakem kurulu başkanı, tarafların tabi olduğu milliyetten olabilir.¹⁸⁸

Hakemler göreve başlarken uyuşmazlığı özetleyen bir görev belgesi imzalamaktadırlar. Uygulamada çok eleştirilen bu husus, prosedürün uzamasına neden olmaktadır.¹⁸⁹

Bir hakem; ölümü, istifasının Divan tarafından kabul edilmesi, hakkındaki ret talebinin¹⁹⁰ Divan tarafından kabul edilmesi veya tüm tarafların bu yöndeki talebinin Divan tarafından kabul edilmesi hallerinde değiştirilecektir (replacement).¹⁹¹ Divan bir hakemin, ilgili kurallar uyarınca veya belirtilen süreler içinde hukuken veya fiilen hakemlik görevlerini yerine getirmesinin engellendiği veya bu görevlerini yerine getirmediği sonucuna varırsa; bu hakemi kendiliğinden değiştirecektir.¹⁹² Bir hakemin değiştirilmesi gerektiğinde, Divan'ın asıl atama ve onaylama usullerini uygulayıp uygulamama konusunda takdir yetkisi vardır.¹⁹³

Başkan ve Sekreteryaya¹⁹⁴ üyeleri hakem olamazlar.¹⁹⁵ Divan, başkan yardımcılarını veya Divan üyelerini doğrudan hakem olarak atayamaz fakat tarafların önermesi ve Divan tarafından onaylanması sonucu, bu kişiler hakem olabilirler.¹⁹⁶ Hakem heyetinin teşekkülünden önce atanmış olan ve istisnai bir koruma önlemi olan bir acil durum hakemi, uyuşmazlığın esasına bakmakla görevli olan hakem heyetinde görev alamayacaktır.¹⁹⁷

ICC Tahkim Kuralları kapsamında hakem heyetinin teşekkülünün hızlandırılmış şekilde de gerçekleşmesi mümkündür. Hızlandırılmış usul kuralları; uyuşmazlık konusu miktar, bu düzenlemede atıfta bulunulan sınırı aşmıyorsa veya taraflar bu hususta anlaşmışlarsa uygulanacaktır.¹⁹⁸ Hızlandırılmış usul kuralları, eğer; tahkim anlaşması hızlandırılmış usul kuralları yürürlüğe girmeden önce akdedilmişse, taraflar bu hükümlerin uygulanmayacağı hususunda anlaşmışlarsa veya Divan'ın hakem heyetinin teşekkülünden önce taraflardan birinin başvurusu üzerine bu kuralların uygulanmasının uygun olmadığına

¹⁸⁸ ICC Tahkim Kuralları m. 13/5.

¹⁸⁹ Karademir, "Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Karşılaştırılması", **MHB**, s. 85.

¹⁹⁰ Hakemlerin reddi ICC TK 14'te düzenlenmiştir. Hakemlerin tarafsızlık ve bağımsızlıktan yoksun olmaları bir ret nedeni olarak öngörülmüştür.

¹⁹¹ ICC Tahkim Kuralları m. 15/1.

¹⁹² ICC Tahkim Kuralları m. 15/2.

¹⁹³ ICC Tahkim Kuralları m. 15/4.

¹⁹⁴ Bu bölüm kapsamında ICC Tahkim Kuralları'nda karşıladığı anlamı ile kullanılmıştır.

¹⁹⁵ ICC Tahkim Kuralları m. Ek V/2/1.

¹⁹⁶ ICC Tahkim Kuralları Ek m. V/2/2.

¹⁹⁷ ICC Tahkim Kuralları Ek m. V/2/6.

¹⁹⁸ ICC Tahkim Kuralları m. 30/2.

karar vermişse uygulanmayacaktır.¹⁹⁹ Divan, bu usulde tahkim anlaşmasının herhangi bir hükmüyle çelişmeyecek şekilde tek bir hakem atayabilir.²⁰⁰ Taraflar, Sekretarya tarafından belirlenecek süre içinde tek hakem için bir aday gösterme işleminde bulunabilirler.²⁰¹ Fakat böyle bir aday gösterme olmazsa; Divan, hakemi atayacaktır.²⁰² Hızlandırılmış usulde hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hüküm bulunmayan hallerde bu kurallar kapsamında yer alan diğer hükümler kıyasen uygulanmalıdır.²⁰³

b. LCIA Tahkim Kurallarına Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü

London Court of International Arbitration (Londra Milletlerarası Tahkim Divanı), 1892 yılında kurulmuştur.²⁰⁴ LCIA, İngiltere'nin endüstri devrimindeki öncü rolünün bir sonucu olarak Londra'nın uluslararası ticarete bir merkez konuma gelmesi neticesinde kurulmuştur.²⁰⁵ Merkezi Londra'da olan kurum, milletlerarası nitelikte bir kurumdur ve aynı alanda faaliyet gösteren ICC'nin önemli bir rakibidir.²⁰⁶ ICC kadar talep görmüyor olsa da her sene önemli sayıda başvuru gelmekte olup başvuruların yüzde 30'u İngiltere ve ABD'den gelmektedir.²⁰⁷ Bu kurum, 2008'de Dubai Uluslararası Finans Merkezi ile birlikte Dubai'de bir bölge ofisini faaliyete geçirmiş, 2009'da ise Yeni Delhi'de bir ofis daha faaliyete geçirmiştir.²⁰⁸

LCIA Tahkim Kuralları²⁰⁹ kapsamında hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin olarak, taraflara geniş bir serbestlik imkanı tanınmış olup bu serbestiğin kötüye kullanımını önleyecek bazı mekanizmalar da kurulmuştur.²¹⁰ Sadece hakem heyetinin teşekkülünde değil, tahkime ilişkin diğer hususlarda da irade serbestisi ön plana alınmıştır.²¹¹

¹⁹⁹ ICC Tahkim Kuralları m. 30/3.

²⁰⁰ ICC Tahkim Kuralları Ek m. VI 2/1.

²⁰¹ ICC Tahkim Kuralları Ek m. VI 2/2.

²⁰² ICC Tahkim Kuralları Ek m. VI 2/2.

²⁰³ ICC Tahkim Kuralları Ek m. VI 5/1.

²⁰⁴ Şit, **Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi**, s. 24, 25.

²⁰⁵ **A.e.**, s. 24.

²⁰⁶ Karademir, "Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Karşılaştırılması", **MHB**, s. 90.

²⁰⁷ **A.e.** s. 90.

²⁰⁸ **A.e.**, s. 90.

²⁰⁹ (Çevrimiçi) https://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2020.aspx, 12.02.2023.

²¹⁰ Şit, **Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi**, s. 27.

²¹¹ **A.e.**, s. 28.

LCIA Tahkim Kuralları kapsamında hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler mevcuttur. Bu bölümün kalan kısmında, LCIA Tahkim Kuralları kapsamında yer alan hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler açıklanacaktır.

LCIA Tahkim Kuralları'nın ilgili hükmü uyarınca, tüm hakemler bağımsız olacaktır.²¹² LCIA Divanı²¹³, davaya cevabın Yazı İşleri Müdürü'ne²¹⁴ (Registrar) iletilmesinden sonra hakem heyetini atayacaktır.²¹⁵ LCIA Divanı tek başına hakem atama (appointment) yetkisine sahiptir.²¹⁶ Ancak tarafların arasındaki yazılı bir anlaşma veya tarafların gösterdikleri ortak aday (nomination) veya diğer hakem adaylarının ya da hakemlerin gösterdikleri ortak aday, LCIA tarafından yapılacak atamalarda dikkate alınabilir.²¹⁷

Taraflar aksini yazılı olarak kabul etmedikçe veya LCIA Divanı üç üyeli bir hakem heyetinin uygun olduğuna karar vermedikçe, tek bir hakem atanır.²¹⁸

LCIA Divanı, taraflarca yazılı olarak kabul edilen yöntemleri ve kriterleri dikkate alarak hakem heyetini atayacaktır.²¹⁹ LCIA Divanı, söz konusu işlemleri yaparken, uyuşmazlığın niteliğini ve şartlarını, parasal tutarını veya değerini, tarafların yerini ve dillerini, taraf sayısını ve dikkate alabileceği diğer tüm faktörleri dikkate alacaktır.²²⁰ LCIA Divanı Başkanı'nın²²¹, LCIA Divanı Başkan Yardımcılarının²²² ve LCIA Yönetim Kurulu Başkanı'nın²²³; yalnızca tarafların onu tek veya başhakem olarak aday göstermeyi yazılı olarak kabul etmeleri halinde hakem olarak atanabilmesi mümkündür.²²⁴ Ancak bu kişilerin hakem olarak atanmaları halinde, bu tahkim sürecine ilişkin başka herhangi bir görevde yer almamaları gerekir.²²⁵

²¹² LCIA Tahkim Kuralları m. 5/3.

²¹³ Bu bölüm kapsamında LCIA Tahkim Kuralları'nda karşıladığı anlamı ile kullanılmıştır.

²¹⁴ Bu bölüm kapsamında LCIA Tahkim Kuralları'nda karşıladığı anlamı ile kullanılmıştır.

²¹⁵ LCIA Tahkim Kuralları m. 5/6.

²¹⁶ LCIA Tahkim Kuralları m. 5/7.

²¹⁷ LCIA Tahkim Kuralları m. 5/7.

²¹⁸ LCIA Tahkim Kuralları m. 5/8.

²¹⁹ LCIA Tahkim Kuralları m. 5/9.

²²⁰ LCIA Tahkim Kuralları m. 5/9.

²²¹ Bu bölüm kapsamında LCIA Tahkim Kuralları'nda karşıladığı anlamı ile kullanılmıştır.

²²² Bu bölüm kapsamında LCIA Tahkim Kuralları'nda karşıladığı anlamı ile kullanılmıştır.

²²³ Bu bölüm kapsamında LCIA Tahkim Kuralları'nda karşıladığı anlamı ile kullanılmıştır.

²²⁴ LCIA Tahkim Kuralları m. 5/10.

²²⁵ LCIA Tahkim Kuralları m. 5/10.

Tarafların farklı tabiyetlerden olduğu durumlarda; hakem adayı ile aynı uyruktan olmayan tarafların tümü aksini yazılı olarak kabul etmedikçe, tek hakem veya başhakem (presiding arbitrator) herhangi bir tarafla aynı tabiyete sahip kişilerden atanamayacaktır.²²⁶

Taraflar herhangi bir hakemin kendilerinden biri tarafından veya herhangi bir üçüncü kişi tarafından atanması konusunda anlaşmışsa, bu anlaşma tahkim anlaşması kapsamında hakemliğe aday gösterme anlaşması olarak ele alınacaktır.²²⁷ Bu şekilde aday gösterilen bir kişi, yalnızca LCIA Divanı tarafından hakem olarak atanabilecektir.²²⁸ Ancak LCIA Divanı adayın söz konusu göreve uygun olmadığına karar verirse, bu atamayı yapmayabilecektir.²²⁹ Tarafların, kendilerinin veya herhangi bir üçüncü kişinin bir hakemi aday göstereceği konusunda anlaşmış oldukları fakat bu tür bir aday göstermenin süresinde yapılmamış olduğu durumlarda; LCIA Divanı, bir aday gösterilme olmaksızın da hakemi atayabilir.²³⁰ Tarafların arasında yazılı bir anlaşma olmadan; hiçbir taraf tek taraflı olarak, tek hakem veya başhakem adayı gösteremez.²³¹

Tahkim anlaşmasının her bir tarafa bir hakem adayı gösterme hakkı verdiği ve uyuşmazlığın taraflarının sayısının ikiden fazla olduğu durumlarda; eğer taraflar davacıların toplu olarak tek bir tarafı ve davalıların toplu olarak diğeri bir tarafı temsil ettiği hususunda anlaşmamışlarsa, LCIA Divanı herhangi bir aday gösterme olmaksızın hakem heyetini atayacaktır.²³² Bu tür durumlarda tahkim anlaşması, hakemlerin aday gösterilmesi ve LCIA Divanı tarafından atanmasına ilişkin taraflar arasında yazılı bir anlaşma olarak ele alınacaktır.²³³

LCIA Divanı'nın herhangi bir hakem adayının uygunluğuna, bağımsızlığına veya tarafsızlığına ilişkin haklı şüphelerin var olduğuna karar vermesi²³⁴ veya bir adayın hakem olarak atanmayı reddetmesi veya herhangi bir nedenle bir hakemin değiştirilmesi (replacement) gerekmesi²³⁵ durumunda, LCIA Divanı bu tür bir hakem ataması için asıl aday

²²⁶ LCIA Tahkim Kuralları m. 6/1.

²²⁷ LCIA Tahkim Kuralları m. 7/1.

²²⁸ LCIA Tahkim Kuralları m. 7/1.

²²⁹ LCIA Tahkim Kuralları m. 7/1.

²³⁰ LCIA Tahkim Kuralları m. 7/2.

²³¹ LCIA Tahkim Kuralları m. 7/3.

²³² LCIA Tahkim Kuralları m. 8/1.

²³³ LCIA Tahkim Kuralları m. 8/2.

²³⁴ Hakemlerin reddi LCIA Tahkim Kuralları m. 10'da düzenlenmiştir. Hakemlerin tarafsızlık ve bağımsızlıktan yoksun olması bir ret nedeni olarak öngörülmüştür.

²³⁵ LCIA Tahkim Kuralları m. 10'da düzenlenen hakemin istifa etme niyetini bildirmesi ve hakemin ciddi şekilde hastalması veya görevini yapamayacak durumda olması hakemin görevinin sona erdiği hallerdir.

gösterme sürecinin takip edilip edilmeyeceğine karar verebilir.²³⁶ LCIA Divanı; bu hallerde bir tarafın aday gösterme hakkını kullanmaması halinde, aday gösterme için verilen fırsattan feragat etmiş sayılacağına karar verebilecektir.²³⁷ Böyle bir durumda, LCIA Divanı aday gösterme olmaksızın yedek hakemi atayacaktır.²³⁸ LCIA Divanı, hakem heyeti yeniden oluşturulduğunda, tahkimdeki önceki işlemlerin geçerli olup olmayacağını ve geçerliyse ne ölçüde geçerli olacağını belirleyecektir.²³⁹

LCIA Tahkim Kuralları, genel olarak hakemlerin hızlı bir şekilde atanmasına yönelik olarak hazırlanmıştır.²⁴⁰ LCIA Tahkim Kuralları kapsamında hakemlerin daha da hızlandırılmış şekilde de atanması mümkündür. Bir aciliyet durumunda, herhangi bir taraf, hakem heyetinin hızlandırılmış bir şekilde oluşturulması için LCIA Divanı'na başvurabilir.²⁴¹ LCIA Divanı, başvuruyu mevcut koşullar altında mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde karara bağlar.²⁴² Eğer başvuru kabul edilirse; LCIA Divanı, hakem heyetinin teşekkülü için belirlenmiş olan süreleri kısaltabilir.²⁴³ Mevzuat metninde açıkça hüküm bulunmayan hallerin, bu kuralların ruhuna uygun şekilde çözümleceği belirtilmiştir.²⁴⁴ Dolayısıyla, hızlandırılmış usule ilişkin hüküm bulunmayan hallerde bu kurallar kapsamında yer alan diğer hükümler kıyasen uygulanmalıdır.

c. SAC Tahkim Kurallarına Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü

Swiss Arbitration Center (İsviçre Tahkim Merkezi) tahkim ve arabuluculuk hususunda çalışan küresel bir platformdur.²⁴⁵ Kurumun yüz yılın üzerinde bir tarihi olup dünya üzerinde iki binin üzerinde hukuçuyla etkileşim halindedir.²⁴⁶ Alanında tanınan ve bağımsızlığına güvenilen kurumlardan biri olan İsviçre Tahkim Merkezi, tahkim ve arabulucuk hususunda pek çok kişi ve kuruma yardımcı olmaktadır.²⁴⁷

²³⁶ LCIA Tahkim Kuralları m. 11/1.

²³⁷ LCIA Tahkim Kuralları m. 11/2.

²³⁸ LCIA Tahkim Kuralları m. 11/2.

²³⁹ LCIA Tahkim Kuralları m. 11/3.

²⁴⁰ Karademir, Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Karşılaştırılması, **MHB**, s. 90.

²⁴¹ LCIA Tahkim Kuralları m. 9/1.

²⁴² LCIA Tahkim Kuralları m. 9/3.

²⁴³ LCIA Tahkim Kuralları m. 9/3.

²⁴⁴ LCIA Tahkim Kuralları m. 32/1.

²⁴⁵ (Çevrimiçi) <https://www.swissarbitration.org/swiss-arbitration/>, 12.02.2023.

²⁴⁶ (Çevrimiçi) <https://www.swissarbitration.org/swiss-arbitration/>, 12.02.2023.

²⁴⁷ (Çevrimiçi) <https://www.swissarbitration.org/swiss-arbitration/>, 12.02.2023.

SAC Tahkim Kuralları²⁴⁸ kapsamında hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler mevcuttur. Bu bölümün kalan kısmında, SAC Tahkim Kuralları kapsamında yer alan hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler açıklanacaktır.

SAC Tahkim Kuralları'nın ilgili hükmü uyarınca, hakemleri işaret etme (designation) niteliğindeki tüm işlemler Divan²⁴⁹ tarafından onaylanmaya (confirmation) tabidir ve ancak bundan sonra geçerlilik kazanır.²⁵⁰ İşaret edilen bir hakemin onaylanmadığı durumlarda Divan, ilgili tarafı veya tarafları davet edebilir ve makul bir süre içinde yeniden bir hakemi işaret etmelerini isteyebilir veya istisnai durumlarda kendisi bir atama yapabilir (appointment).²⁵¹ Divan hakem heyetinin teşekkülünde meydana gelecek herhangi bir eksikliği gidermek için bu kurallar kapsamındaki her türlü yetkiye sahiptir.²⁵²

Taraflar hakem sayısı konusunda anlaşmamışlarsa; Divan, davanın tek hakeme veya üç hakeme havale edileceğine karar verecektir.²⁵³ Konunun karmaşıklığı, ihtilaf konusu miktar veya diğer ilgili koşullar, davanın üç hakeme havale edilmesini haklı kılmadığı sürece Divan; davayı tek hakeme havale edecektir.²⁵⁴ Tahkim anlaşması birden fazla hakemin görev yapmasını öngörüyorsa ancak bu durum ihtilaf konusu veya diğer koşullar nedeniyle Divan tarafından uygun görülmediyse Divan, tarafları davayı tek bir hakeme havale etmek üzere anlaşmaya davet edecektir.²⁵⁵

Tarafların uyuşmazlığın tek hakeme götürülmesi konusunda anlaştıkları durumlarda, taraflar aksi yönde bir anlaşmaya varmadıkça süresinde tek hakemi müştereken işaret edeceklerdir.²⁵⁶ Tarafların hakem sayısında anlaşmaya varmadığı ve Divan tarafından uyuşmazlığın tek hakeme götürülmesine karar verildiği durumlarda, taraflar süresinde müştereken tek hakemi işaret edeceklerdir.²⁵⁷ Yukarıda izah edildiği şekilde, tarafların uyuşmazlığın tek hakeme götürülmesi konusunda anlaştığı veya tarafların hakem sayısı üzerinde bir anlaşmaya varmadığı ve Divan tarafından uyuşmazlığın tek hakeme götürülmesi

²⁴⁸ (Çevrimiçi) <https://www.swissarbitration.org/centre/arbitration/arbitration-rules/#>, 12.02.2023.

²⁴⁹ Bu bölüm kapsamında SAC Tahkim Kuralları'nda karşıladığı anlamı ile kullanılmıştır.

²⁵⁰ SAC Tahkim Kuralları m. 8/1.

²⁵¹ SAC Tahkim Kuralları m. 8/2.

²⁵² SAC Tahkim Kuralları m. 8/3.

²⁵³ SAC Tahkim Kuralları m. 9/1.

²⁵⁴ SAC Tahkim Kuralları m. 9/2.

²⁵⁵ SAC Tahkim Kuralları m. 9/3.

²⁵⁶ SAC Tahkim Kuralları m. 10/1.

²⁵⁷ SAC Tahkim Kuralları m. 10/2.

hususunda karar verildiği durumlarda; taraflar süresinde müştereken tek hakemi işaret etmezlerse, tek hakemi Divan atayacaktır.²⁵⁸

İki taraf arasındaki bir uyuşmazlığın üç hakeme götürülmesi durumunda, taraflar aksi yönde anlaşmadıkça taraflardan her biri birer hakem işaret edecektir.²⁵⁹ Bu durumda taraflardan biri, süresinde bir hakem işaret etmezse; ilgili hakem Divan tarafından atanacaktır.²⁶⁰ Taraflar aksi yönde bir anlaşmaya varmadıkça bu iki hakemin atanmasından sonra bu iki hakem, üçüncü hakemi işaret edeceklerdir.²⁶¹ Fakat bu iki hakem süresinde söz konusu hakemi işaret etmezlerse, bu hakemlik için Divan bir atama yapacaktır.²⁶²

Çok taraflı yargılamalarda hakem heyeti tarafların anlaşmasına uygun olarak oluşturulacaktır.²⁶³ Çok taraflı yargılamalarda taraflar bir prosedür üzerinde anlaşmamışsa, davalı taraflar bir grup olarak davacı taraflar ise diğer bir grup olarak hareket edecek ve hakem işaret etmeye dönük işlemleri bu şekilde yapacaklardır.²⁶⁴ İlgili taraf veya taraf grubu; süresinde hakem işaret etme işlemini yapmazsa, bu hakemlik için Divan bir atama yapar.²⁶⁵

Bu kurallar kapsamında tahkimi yürüten hakemler, yargılama boyunca tarafsız ve bağımsız kalacaklardır.²⁶⁶

Bir hakemin değiştirilmesi (replacement) gereken durumlarda²⁶⁷ yeni hakem, normal hakem atama usulüne göre işaret edilecek veya atanacaktır.²⁶⁸ İstisnai durumlarda Divan; taraflara ve diğer hakemlere danıştıktan sonra yeni hakemi atayabilir veya kalan hakemleri yargılamaya devam edip karar vermeleri hususunda yetkilendirebilir.²⁶⁹

Hakem heyetinin teşekkülünden önce atanan ve istisnai bir koruma önemli olan acil durum hakemi uyuşmazlığa bakacak olan hakem heyetinde görev alamaz.²⁷⁰

²⁵⁸ SAC Tahkim Kuralları m. 10/3.

²⁵⁹ SAC Tahkim Kuralları m. 11/1.

²⁶⁰ SAC Tahkim Kuralları m. 11/2.

²⁶¹ SAC Tahkim Kuralları m. 11/2.

²⁶² SAC Tahkim Kuralları m. 11/2.

²⁶³ SAC Tahkim Kuralları m. 11/3.

²⁶⁴ SAC Tahkim Kuralları m. 11/4.

²⁶⁵ SAC Tahkim Kuralları m. 11/5.

²⁶⁶ SAC Tahkim Kuralları m. 12/1.

²⁶⁷ SAC Tahkim Kuralları m. 13'te düzenlenen hakemler hakkındaki ret talebinin kabulü hakemin değiştirilmesini gerektiren bir durumdur. Hakemlerin tarafsızlık ve bağımsızlıktan yoksun olmaları bir ret nedeni olarak düzenlenmiştir. SAC Tahkim Kuralları m. 14'de düzenlenen hakemin görevini yapmaması hakemin değiştirilmesi gereken diğer bir durumdur.

²⁶⁸ SAC Tahkim Kuralları m. 15/1.

²⁶⁹ SAC Tahkim Kuralları m. 15/2.

²⁷⁰ SAC Tahkim Kuralları m. 43/11.

SAC Tahkim Kuralları kapsamında hakem heyetinin teşekkülünün hızlandırılmış şekilde de gerçekleşmesi mümkündür. Hızlandırılmış usul hükümleri; tarafların bu hususta anlaşmış olmaları halinde veya Divan aksi yönde bir karar vermedikçe dava konusunun 1.000.000,00 İsviçre Frangı'nı geçmediği durumlarda uygulanacaktır.²⁷¹ Hızlandırılmış usulde, tahkim anlaşması aksini öngörmediği sürece uyuşmazlığa bakmak üzere tek hakem atanacaktır.²⁷² Ancak eğer tahkim anlaşması; uyuşmazlığa birden fazla hakemin bakmasını öngörüyorsa, Sekreteryaya²⁷³ tarafları uyuşmazlığa tek hakemin bakması hususunda anlaşmaya davet edecektir.²⁷⁴

d. SCC Tahkim Kurallarına Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü

Merkezi Stockholm'de olan Stockholm Chamber of Commerce (Stockholm Ticaret Odası), dünyada bilinen tahkim kurumlarından biridir.²⁷⁵ SCC, bir yönetim kurulu ve bir sekreteryaya sahip olup uyuşmazlık çözümüne ilişkin hizmetler sunmaktadır.²⁷⁶ 1960'lı yıllardan itibaren ticari uyuşmazlıkların, tarafların bulundukları ülkeler dışında tarafsız bir kurum tarafından sonuçlandırılması düşüncesi önem kazanmıştır.²⁷⁷ Pek çok değişik nitelikte uyuşmazlıklar, SCC tahkimine konu olabilmektedir.²⁷⁸

SSC Tahkim Kuralları'nda²⁷⁹ hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler de mevcuttur. Bu bölümün kalan kısmında, SSC Tahkim Kuralları kapsamında yer alan hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler açıklanacaktır.

SSC Tahkim Kuralları'nın ilgili hükmü uyarınca taraflar, hakem sayısı konusunda anlaşabilirler.²⁸⁰ Tarafların hakemlerin sayısı üzerinde anlaşmamış olmaları halinde, Kurul²⁸¹ davanın karmaşıklığı, uyuşmazlığa konu miktar ve diğer ilgili durumları göz önüne alarak

²⁷¹ SAC Tahkim Kuralları m. 42/1.

²⁷² SAC Tahkim Kuralları m. 42/2.

²⁷³ Bu bölüm kapsamın SAC Tahkim Kuralları'nda karşıladığı anlamı ile kullanılmıştır.

²⁷⁴ SAC Tahkim Kuralları m. 42/2.

²⁷⁵ (Çevrimiçi) <https://sccarbitrationinstitute.se/en>, 12.02.2023.

²⁷⁶ (Çevrimiçi) <https://sccarbitrationinstitute.se/en>, 12.02.2023.

²⁷⁷ Mine Tan, "Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü'nde Tahkim", **MHB**, C. XXIII, No: 1-2, 2003, s. 714, 715.

²⁷⁸ **A.e.**, s. 714, 713.

²⁷⁹ (Çevrimiçi) <https://sccinstitute.com/our-services/rules/>, 12.02.2023.

²⁸⁰ SCC Tahkim Kuralları m. 16/1.

²⁸¹ Bu bölüm kapsamında SSC Tahkim Kuralları'nda karşıladığı anlamı ile kullanılmıştır.

hakem heyetinin tek hakemden veya üç hakemden oluşacağına karar verecektir.²⁸² Görülebildiği üzere öncelik taraf iradesine verilmiştir.²⁸³

Taraflar, hakemlerin atanması (appointment) için bir usul üzerinde anlaşabilirler.²⁸⁴ Tarafların bir usul üzerinde anlaşmaya varmadığı veya taraflar bir anlaşmaya varmışlarsa bile hakem heyetinin atanmasının süresinde yapılmadığı durumlarda atamayı Kurul yapacaktır.²⁸⁵

Hakem heyetinin tek hakemden oluşması halinde, eğer taraflar süresinde bu hakemi atamazlarsa, ilgili atamayı Kurul yapacaktır.²⁸⁶

Hakem heyetinin birden fazla üyeden oluşması halinde, her bir taraf eşit sayıda hakem atayacak, Kurul ise son kalan hakemi atayacaktır.²⁸⁷ Taraflardan birinin hakemi süresinde atamaması halinde, ilgili atamayı Kurul yapacaktır.²⁸⁸

Birden fazla davacı veya davalının olması ve uyuşmazlıkta birden fazla hakemin görev yapacak olması durumunda, davalılar ve davacılar iki ayrı grup olarak eşit sayıda hakem atayacaktır.²⁸⁹ Fakat taraflardan herhangi biri böyle bir müşterek atamayı yapamazsa, Kurul tüm hakem heyetini atayabilir.²⁹⁰

Tarafların farklı tabiyetlerden olmaları halinde; tek hakemin olması halinde bu tek hakem, birden fazla hakemin olması halinde hakem heyeti başkanı; taraflardan farklı bir tabiyete sahip olacaktır.²⁹¹ Her hakem tarafsız ve bağımsız olmalıdır.²⁹²

Kurul, hakemleri tayin ederken anlaşmazlığın niteliği ve koşulları ile uygulanacak hukuk, tahkimin yeri, dili ve tarafların tabiyetlerini göz önünde bulunduracaktır.²⁹³

Kurul, bir hakemin görevine Kurul tarafından son verilmesi²⁹⁴ veya ölmesi halinde yeni hakem ataması (appointing a new arbitrator) yapacaktır.²⁹⁵ Fakat görevi sona eren

²⁸² SCC Tahkim Kuralları m. 16/2.

²⁸³ Tan, “Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü’nde Tahkim”, **MHB**, s. 725.

²⁸⁴ SCC Tahkim Kuralları m. 17/1.

²⁸⁵ SCC Tahkim Kuralları m. 17/2.

²⁸⁶ SCC Tahkim Kuralları m. 17/3.

²⁸⁷ SCC Tahkim Kuralları m. 17/4.

²⁸⁸ SCC Tahkim Kuralları m. 17/4.

²⁸⁹ SCC Tahkim Kuralları m. 17/5.

²⁹⁰ SCC Tahkim Kuralları m. 17/5.

²⁹¹ SCC Tahkim Kuralları m. 17/6.

²⁹² SCC Tahkim Kuralları m. 18/1.

²⁹³ SCC Tahkim Kuralları m. 17/7.

²⁹⁴ SCC Tahkim Kuralları m. 20’de düzenlenen hakemler hakkındaki ret talebinin kabul edilmiş olması hakemlerin görevine son verilmesini gerektiren bir durumdur. Hakemlerin tarafsızlık ve bağımsızlıktan yoksun olmaları bir ret nedeni olara düzenlenmiştir. SCC Tahkim Kuralları m. 20’de düzenlenen Kurul’un hakemi

hakem, bir taraf tarafından atanmışsa ve Kurul'un aksi yönde bir kararı bulunmuyorsa yeni hakemi de bu taraf atayacaktır.²⁹⁶ Hakem heyetinin üç veya daha fazla hakemden oluşması halinde Kurul, kalan hakemlerin yargılamaya devam etmesine karar verebilir.²⁹⁷

Hakem heyetinin teşekkülünden önce atanan ve istisnai bir koruma önlemi olan acil durum hakemi uyuşmazlığa bakacak olan hakem heyetinde yer alamaz.²⁹⁸

Yatırıma ilişkin uyuşmazlıklara ilişkin özel düzenlemeler getirilmiştir. Mevzuat metninde açıkça belirtilmeyen hususların bu kuralların ruhuna uygun şekilde çözüleceği söylenmiştir.²⁹⁹ Dolayısıyla yatırıma ilişkin uyuşmazlıklarda hüküm bulumayan hallerde yatırıma ilişkin olmayan uyuşmazlıklardaki hükümler kıyasen uygulanmalıdır.³⁰⁰

e. SIAC Tahkim Kurallarına Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü

Singapore Centre of International Arbitration (Singapur Milletlerarası Tahkim Merkezi), 1991'de kurulmuştur.³⁰¹ Bağımsız ve kar amacı gütmeyen bir kuruluş olan SIAC'ye, küresel iş çevreleri tarafından tahkim ile alakalı olarak sıklıkla başvurulmaktadır.³⁰² Taraflara tahkime ilişkin alternatif seçenekler sunabilen SIAC, bu yönüyle tercih sebebi olmaktadır.³⁰³ SIAC'nin temel görevi tahkim süreçlerinin yürütülmesidir.³⁰⁴ Diğer tahkim merkezlerinin kurallarıyla karşılaştırıldığında SIAC Tahkim Kuralları'nda³⁰⁵ hakem heyetine daha geniş yetkiler verildiği görülmektedir.³⁰⁶

SIAC Tahkim Kuralları kapsamında hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler mevcuttur. Bu bölümün kalan kısmında, SIAC Tahkim Kuralları kapsamında yer alan hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler açıklanacaktır.

istifasını kabul etmesi ve hakemin görevini yapamayacak durumda olması hakemin görevinin sona ermesine yol açan diğer durumlardır.

²⁹⁵ SCC Tahkim Kuralları m. 21/1.

²⁹⁶ SCC Tahkim Kuralları m. 21/1.

²⁹⁷ SCC Tahkim Kuralları m. 21/2.

²⁹⁸ SCC Tahkim Kuralları Ek m. II 4/4.

²⁹⁹ SCC Tahkim Kuralları m. 1/1.

³⁰⁰ SCC Tahkim Kuralları m. 1/1.

³⁰¹ (Çevrimiçi) <https://siac.org.sg/about-us/why-siac>, 12.02.2023.

³⁰² (Çevrimiçi) <https://siac.org.sg/about-us/why-siac>, 12.02.2023.

³⁰³ Soylu Decdeli, **a.g.e.**, s. 28.

³⁰⁴ Henny Mardiani, "Arbitration in Singapore," **Journal of Arbitration Studies**, C. XVI, No: 3, 2006, s. 223.

³⁰⁵ (Çevrimiçi) <https://siac.org.sg/siac-rules-2016>, 12.02.2023.

³⁰⁶ Christopher Boog, Raneda, Julia, "The 2016 SIAC Rules: A State of the Art Rules Revision Ensuring an Even More Efficient Process", **ASA Bulletin**, C. XXXIV, No: 3, 2016, s. 592.

SIAC Tahkim Kuralları'nın ilgili hükmü uyarınca, taraflar aksi yönde anlaşmadığı veya Yazı İşleri Müdürü³⁰⁷, üç hakem atanması (appointment) gerektiği düşüncesinde olmadığı sürece uyuşmazlıklarda tek bir hakem görev yapacaktır.³⁰⁸ Tarafların herhangi bir hakemin taraflardan biri veya birkaçı tarafından veya herhangi bir üçüncü kişi tarafından atanacağı üzerinde yapmış olduğu anlaşmalar, hakemliğe aday gösterme (nomination) anlaşması olarak kabul edilecektir.³⁰⁹ Taraflarca hakemliğe aday gösterilen kişileri atama konusunda, Başkan'ın³¹⁰ takdir yetkisi mevcuttur.³¹¹ Başkan mümkün olan en kısa sürede hakemleri atayacaktır.³¹² Bu atamalara ilişkin kararlar kesin olup kanun yoluna götürülemeyecektir.³¹³

Tek hakem atanacaksa, taraflardan herhangi biri diğer tarafa bir veya birden fazla hakem ismi önerebilir ve taraflar bu hususta anlaşılırsa bu hakem aday gösterilmiş olunur.³¹⁴ Taraflar eğer süresinde bir aday üzerinde anlaşmaya varamazlarsa, Başkan aday gösterilme olmaksızın tek hakemi atayacaktır.³¹⁵

Üç hakem atanacaksa, her bir taraf birer hakemi aday gösterecektir.³¹⁶ Eğer, taraflardan biri süresinde bir hakem adayı gösteremezse Başkan, aday gösterme olmaksızın hakem ataması yapacaktır.³¹⁷ Üçüncü hakem, taraflar farklı bir usul belirlememişse veya taraflar farklı bir usul belirlenmişse bile bu usul uyarınca yapılacak işlemler tamamlanamamışsa Başkan tarafından atanacaktır.³¹⁸

Tahkimde ikiden fazla taraf varsa ve bir tek hakem atanacaksa, taraflar müştereken anlaşarak tek bir aday gösterebilirler.³¹⁹ Fakat eğer süresinde bir aday gösterilmezse, hakemi aday gösterme olmaksızın Başkan atar.³²⁰ Tahkimde ikiden fazla taraf varsa ve üç hakem atanacaksa, davacılar müştereken bir aday ve davalılar müştereken bir aday gösterirler ve

³⁰⁷ Bu bölüm kapsamında SIAC TK'da karşıladığı anlamı ile kullanılmıştır.

³⁰⁸ SIAC Tahkim Kuralları m. 9/1.

³⁰⁹ SIAC Tahkim Kuralları m. 9/2.

³¹⁰ Bu bölüm kapsamında SIAC Tahkim Kuralları'nda karşıladığı anlamı ile kullanılmıştır

³¹¹ SIAC Tahkim Kuralları m. 9/3.

³¹² SIAC Tahkim Kuralları m. 9/4.

³¹³ SIAC Tahkim Kuralları m. 9/4.

³¹⁴ SIAC Tahkim Kuralları m. 10/1.

³¹⁵ SIAC Tahkim Kuralları m. 10/2.

³¹⁶ SIAC Tahkim Kuralları m. 11/1.

³¹⁷ SIAC Tahkim Kuralları m. 11/2.

³¹⁸ SIAC Tahkim Kuralları m. 11/3.

³¹⁹ SIAC Tahkim Kuralları m. 12/1.

³²⁰ SIAC Tahkim Kuralları m. 12/1.

üçüncü hakemi Başkan atar.³²¹ Ancak bu durumda hakem heyeti süresinde oluşturulamazsa Başkan, tüm hakemleri atar.³²²

Bu kurallar uyarınca bir tahkimde atanan herhangi bir hakem bağımsız ve tarafsız olacaktır.³²³

Bu kurallarda aksi belirtilmedikçe bir hakemin ölümü, istifası, çekilmesi ve azledilmesi hallerinde³²⁴ asil hakem atamasında izlenen usule göre yedek hakem ataması (replacement) yapılacaktır.³²⁵

Acil durum hakemi olarak görev yapmış bir kişi hakem heyetinde görev alamaz.³²⁶

SIAC Tahkim Kuralları kapsamında hakem heyetinin teşekkülü hızlandırılmış şekilde de oluşturulabilir. Hakem heyetinin teşekkülünden önce taraflardan biri; uyuşmazlığın tutarının 6.000.000,00 Amerikan Doları'ndan az olduğu, tarafların bu şekilde anlaşması veya bir aciliyet durumunun olması halinde hızlandırılmış usulün uygulanmasını talep edebilir.³²⁷ Başkan, aksinin uygun olduğunu düşünmedikçe uyuşmazlık tek hakeme havale edilir.³²⁸ Hızlandırılmış usul, belirli şartlar altında söz konusu olmaktadır. Mevzuat metninde açıkça düzenlenmeyen hususların bu kuralların ruhuna uygun şekilde çözümleneceği söylenmiştir.³²⁹ Dolayısıyla, bu usulde hüküm bulunmayan hallerde bu kurallarda yer alan diğer hükümler kıyasen uygulanabilir.

³²¹ SIAC Tahkim Kuralları m. 12/2.

³²² SIAC Tahkim Kuralları m. 12/2.

³²³ SIAC Tahkim Kuralları m. 13/3.

³²⁴ SIAC Tahkim Kuralları m. 14-16 arasında düzenlenen hakemlerin reddi hakemleri azledildiği durumlardan birisidir. Hakemlerin tarafsızlık ve bağımsızlıktan yoksun olmaları bir ret nedeni olarak öngörülmüştür. SIAC Tahkim Kuralları m. 17/2 uyarınca, bir hakem görevini yapmadığında veya yapamadığında veya görevini yapmasına ilişkin bir imkansızlık söz konusu olduğunda hakemlerin reddine ilişkin usul uygulanır. SIAC Tahkim Kuralları m. 17/3 uyarınca Başkan, bir hakem görevini yapmadığında veya yapamadığında veya görevini yapmasına ilişkin bir imkansızlık söz konusu olduğunda veya hakemin uyuşmazlığın çözümüne ilişkin adil, hızlı, ekonomik ve nihai bir çözüm sunma konusunda gereken özeni göstermediği hallerde söz konusu hakemi azledebilir.

³²⁵ SIAC Tahkim Kuralları m. 17/1.

³²⁶ SIAC Tahkim Kuralları Ek m. 1/6.

³²⁷ SIAC Tahkim Kuralları m. 5/1.

³²⁸ SIAC Tahkim Kuralları m. 5/2.

³²⁹ SIAC Tahkim Kuralları m. 41/2.

2. Emtia Uyuşmazlıklarına İlişkin Kurumsal Tahkim Merkezleri Kurallarına Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü

a. FOSFA Tahkim Kurallarına Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü

Federation of Oils Seeds and Fats Association (Bitkisel Yağ, Tohum ve Hayvansal Yağ Birlikleri Federasyonu), 1968 yılında kurulmuş olup küresel çapta gerçekleşen sebze, hayvansal ve bitkisel yağlar ve bunların türevlerinin ticaretini destekleyen bir uluslararası ticaret örgütüdür.³³⁰ FOSFA'nın; brokerlikten, acentalığa, taşımacılıktan depoculuğa kadar pek çok farklı alanda iştigal eden pek çok ülkeye yayılmış üyeleri bulunmaktadır.³³¹ Bu örgütün bünyesinde teşkil edilen tahkim merkezi ise sektöre ilişkin gerçekleşen uyuşmazlıkların çözümü için bir alternatif çözüm merkezi görevini görmektedir.³³² Bu sektörde faaliyet gösteren kişiler, FOSFA tarafından hazırlanmış sözleşmeleri sıklıkla kullanmaktadır.³³³ Eğer ticari ilişkilerde FOSFA'nın tip sözleşmelerinden biri kullanılmış ise sözleşmelerde FOSFA tahkim şartı zaten bulunmaktadır.³³⁴

Emtia uyuşmazlıklarına ilişkin tahkim; ham veya işlenmiş çeşitli tarımsal ürünlerin uluslararası ticaretine ilişkin meydana gelen uyuşmazlıkların, sadece o ticaret konusu içinde örgütlenmiş birliklerin içerisinde yürütülen bir tahkim yargılamasında çözülmesidir.³³⁵ Bu tahkim, ad hoc tahkim olarak adlandırılan tahkim türü içerisinde mevcut olmayıp sadece kurumsal tahkim olarak değerlendirilebilecek bir tahkim türüdür.³³⁶ Emtia uyuşmazlıklarına ilişkin tahkimde bazı özellikli durumlar söz konusu olabilmektedir. Bu nedenle normal tahkim kurumlarının yanında emtia uyuşmazlıklarına ilişkin tahkime özgü kurumlar da vardır.³³⁷ FOSFA ve GAFTA emtia uyuşmazlıklarına ilişkin kurumsal tahkim merkezleri arasında sayılabilir. FOSFA ve GAFTA'nın dışında, The Nut Association (Fındık Birliği) gibi emtia uyuşmazlıklarına ilişkin farklı kurumsal tahkim merkezleri de vardır.³³⁸ Bu tahkim türünde tahkim yargılaması, ilgili ticaret birliği tarafından denetlenmiş ve ortaya konmuş tahkim

³³⁰ Tunç, **a.g.e.**, s. 33.

³³¹ **A.e.**, s. 33.

³³² (Çevrimiçi) <https://www.fosfa.org/about-us/>, 12.02.2023.

³³³ Şanlı, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, İstanbul, Beta, 2023, s. 376.

³³⁴ **A.e.**, s. 376.

³³⁵ Tunç, **a.g.e.**, s. 8.

³³⁶ **A.e.**, s. 8.

³³⁷ Iryna Polovets, Matthew Smith, Bradley Terry, "GAFTA Arbitration As The Most Appropriate Forum For Disputes Resolution In Grain Trade", **Arizona Journal of International & Comparative Law**, C. XXX, No. 3, 2013, s. 560.

³³⁸ Çalışkan, **a.g.e.**, s. 248, 249.

kurallarının meydana getirdiği çerçeve içerisinde, her bir emtia ticaretinin kendine özel ticari kuralları ile ve söz konusu ticaret sahasıyla doğrudan ilişkili ve uzman kişiler eliyle yürütülür.³³⁹ Hakemler; taraflarla ve uyuşmazlıkla bir ilişkisi bulunmayan ve söz konusu ticaret sahasında tecrübe sahibi kişilerden meydana gelir.³⁴⁰ Genel nitelikteki tahkime göre, emtia uyuşmazlıklarına ilişkin tahkimde hakemler ile taraflar arasında istenmeyen bir bağlantı ile karşılaşmak, hakemin aynı zamanda söz konusu sektörün içinden birisi olmasından dolayı, son derece olasıdır.³⁴¹ Bu durum emtia uyuşmazlıklarına ilişkin tahkimin olumsuz yanlarından birisi olarak görülebilir.

FOSFA’da karşılaştığımız emtia uyuşmazlıklarına ilişkin tahkim, o alanda faaliyet gösteren bir tacir tarafından yürütülen ve dürüstlük ve nefaset kurallarının ve hakemlerin ticari yönden ahlaki vicdanlarının önemli olduğu bir tahkim türüdür.³⁴²

FOSFA Tahkim Kuralları³⁴³ kapsamında hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler mevcuttur. Bu bölümün kalan kısmında, FOSFA Tahkim Kuralları kapsamında yer alan hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler açıklanacaktır.

FOSFA Tahkim Kuralları’nın ilgili hükmü uyarınca, taraflardan her biri birer hakem atayacak (appointment) veya iki taraf müştereken tek bir hakem atayacaklardır.³⁴⁴ Ancak bu hakemlerin atanmayı kabul etmiş olması gerekir.³⁴⁵ Tarafların birer hakem ataması yaptığı durumlarda, uyuşmazlık üç hakem tarafından; tarafların müştereken tek bir hakem ataması yaptığı durumlarda uyuşmazlık tek hakem tarafından çözülecektir.

Yalnızca Federasyon’un³⁴⁶ üyeleri ve bu üyelerin temsilcileri hakem olarak görev yapabilecektir.³⁴⁷ Bu kişiler halen ticarete aktifse yetmiş beş yaşına kadar, emekli olmuşsa da emeklilikten iki yıl sonrasına kadar hakem olarak görev yapabilecektir.³⁴⁸ Ancak özel hukukla iştigal eden kimse veya uyuşmazlık konusuyla doğrudan ilgisi olan kimse hakem olarak görev yapamayacaktır.³⁴⁹ Dolayısıyla, uyuşmazlıkla doğrudan veya dolaylı ilgili olmuş

³³⁹ Tunç, **a.g.e.**, s. 8, 9.

³⁴⁰ **A.e.**, s. 9.

³⁴¹ Jasques Covo, “Uluslararası Tarım Ürünleri Ticaretinde Tahkim, FOSFA ve GAFTA”, **MHB**, C. XL, No: 2, 2020, s. 865.

³⁴² **A.e.**, 865.

³⁴³ (Çevrimiçi), <https://www.fosfa.org/arbitration/arbitration-rules-and-code-of-practice/rules-of-arbitration-and-appeal/>, 12.02.2023.

³⁴⁴ FOSFA Tahkim Kuralları m. 2/a.

³⁴⁵ FOSFA Tahkim Kuralları m. 2/a.

³⁴⁶ Bu bölüm kapsamında FOSFA Tahkim Kuralları’nda karşıladığı anlamı ile kullanılmıştır.

³⁴⁷ FOSFA Tahkim Kuralları m. 2/b.

³⁴⁸ FOSFA Tahkim Kuralları m. 2/b.

³⁴⁹ FOSFA Tahkim Kuralları m. 2/b.

birinin hakem olarak atanması mümkün değildir.³⁵⁰ Uyuşmazlıkla bağlantısı olmayan bir hakem seçilmelidir.³⁵¹

Davalı taraf süresinde hakemi atamadığında veya taraflarca atanmış bir hakem görevini yapmadığı ya da yapamadığı zaman bu hakemi atamış olan taraf süresinde yedek hakem ataması (appointing a substitute arbitrator) yapmadığında; diğer taraf hakem ataması yapılması talebiyle Federasyon'a başvurabilir.³⁵² Federasyon hakem ataması yapılmasına ilişkin bir talep aldığında, ilgili asil hakem atamasını veya yedek hakem atamasını yapmamış olan tarafa bildirimde bulunacaktır.³⁵³ İlgili taraf bildirimde rağmen yine de süresinde bir atama yapmazsa bu durumda atamayı Federasyon yapacaktır.³⁵⁴

Üç hakemin görev yapacağı hallerde, taraflardan her birinin bir hakem ataması veya Federasyon'un resmi bir atama yapmasından sonra Federasyon üçüncü bir hakem atayacaktır.³⁵⁵

b. GAFTA Tahkim Kurallarına Göre Hakem Heyetinin Teşekkülü

1971 yılında kurulmuş The Grain and Feed Trade Association (Tahıl ve Yem Ticareti Birliği)'nin amacı tarımsal ürünlerin, baharatların ve benzeri ürünlerin ticaretini desteklemektir. GAFTA'nın temeli, London Cattle Food Trade Association (Londra Sığır Yemi Ticareti Birliği) ve London Corn Trade Association (Londra Mısır Ticareti Birliği) örgütlerine dayanmaktadır.³⁵⁶ LCTA, mısır tacirlerince 1878 yılında kurulmuş olup 1906 yılında bu örgütten ayrılan bir grup tacir LCFTA'yı kurmuştur.³⁵⁷ Bu iki kuruluşun birleşmesinin neticesinde de hem tahıl hem de hayvan yemi ticareti ile iştigal eden yeni bir kuruluş olan GAFTA kurulmuştur.³⁵⁸ Bu organizasyon yıllar içinde gelişmiştir.³⁵⁹ Bu örgütün bünyesinde teşkil edilen tahkim merkezi ise, sektöre ilişkin gerçekleşen uyuşmazlıkların çözümü için bir alternatif çözüm merkezi görevini görmektedir.³⁶⁰ Bu sektörde faaliyet gösteren kişiler

³⁵⁰ Tunç, **a.g.e.**, s. 8.

³⁵¹ Covo, **a.g.e.**, s. 863.

³⁵² FOSFA Tahkim Kuralları m. 2/c.

³⁵³ FOSFA Tahkim Kuralları m. 2/d.

³⁵⁴ FOSFA Tahkim Kuralları m. 2/d.

³⁵⁵ FOSFA Tahkim Kuralları m. 2/e.

³⁵⁶ Tunç, **a.g.e.**, s. 13.

³⁵⁷ **A.e.**, s. 13.

³⁵⁸ **A.e.**, s. 13.

³⁵⁹ Polovets/Smith/Terry, **a.g.e.**, s. 561.

³⁶⁰ (Çevrimiçi) <https://www.gafta.com/about>, 12.02.2023.

GAFTA tarafından hazırlanmış sözleşmeleri sıklıkla kullanmaktadırlar.³⁶¹ Eğer ticari ilişkilerde GAFTA'nın tip sözleşmelerinden biri kullanılmış ise sözleşmelerde GAFTA tahkim şartı zaten bulunmaktadır.³⁶²

Emtia uyuşmazlıklarına ilişkin tahkim ile alakalı olarak bir önceki bölümde detaylı açıklamalar yapıldığından, bu bölümde aynı açıklamalara tekrar yer verilmeyecektir.³⁶³

GAFTA Tahkim Kuralları³⁶⁴ kapsamında hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler mevcuttur. Bu bölümün kalan kısmında, GAFTA Tahkim Kuralları kapsamında yer alan hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler açıklanacaktır.

GAFTA Tahkim Kuralları'nın ilgili hükmü uyarınca uyuşmazlık üç hakem tarafından çözümlenecektir.³⁶⁵ Fakat taraflar uyuşmazlığın tek hakemle çözümleneceği hususunda anlaşmışlarsa, uyuşmazlık tek hakem tarafından çözümlenecektir.³⁶⁶

Davacı tek hakem atanmasını (appointment) talep ediyorsa, davalıya buna ilişkin bir bildirimde bulunacaktır.³⁶⁷ Davalı bu bildirimde istinaden davacıya; tek hakemin GAFTA tarafından atanmasını kabul eden bir beyan veya üç hakemin görev yapacağına ve hakemlerden birini atadığına dair bir beyan iletecektir.³⁶⁸ Tarafların tek bir hakemin görev yapması hususunda anlaşmış olmaları ancak hakemin ismi üzerinde anlaşamamaları veya davalı tarafın tek hakem atanması yapılmasını kabul etmediğini belirtmesi fakat üç hakemden birini atamaması veya davalının, davacının tek hakem atanmasını talebine ilişkin bildirimine süresinde cevap vermemiş olması halinde; GAFTA tarafından tek hakem ataması yapılacaktır.³⁶⁹

Davacı üç hakemin görev yapmasını talep ediyorsa, bir hakem atayıp buna ilişkin davalı tarafa bir bildirimde bulunacak veya bir hakem atayıp GAFTA'ya buna ilişkin bir

³⁶¹ Şanlı, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, İstanbul, Beta, 2023, s. 374.

³⁶² **A.e.**, s. 374.

³⁶³ Bkz. Birinci Bölüm/II/C/2/a.

³⁶⁴ (Çevrimiçi) <https://www.gafta.com/Arbitration>, 12.02.2023.

³⁶⁵ GAFTA Tahkim Kuralları m. 3.

³⁶⁶ GAFTA Tahkim Kuralları m. 3.

³⁶⁷ GAFTA Tahkim Kuralları m. 3/1/a.

³⁶⁸ GAFTA Tahkim Kuralları m. 3/1/b.

³⁶⁹ GAFTA Tahkim Kuralları m. 3/1/c.

bildirimde bulunacaktır.³⁷⁰ Bunun üzerine davalı taraf da, süresinde bir hakem ataması yapacak ve davacıya bildirecektir.³⁷¹

Üç hakemin atanacağı hallerde, tarafların yaptığı hakem atamalarının ardından GAFTA üçüncü hakemi atayacaktır.³⁷²

Eğer taraflar süresinde hakem atamasını gerçekleştiremez veya karşı tarafa bildirimde bulunamazlarsa, bu durumda taraflardan her biri hakem ataması için GAFTA'ya başvurabilir.³⁷³ Eğer taraflar zaten tek bir hakemin atanması hususunda anlaşmışlarsa, bu tek hakem GAFTA tarafından atanacaktır; taraflar bu hususta anlaşmamış olup taraflardan biri sadece tek bir atama yapmışsa bu durumda GAFTA tarafından ikinci hakem atanacaktır.³⁷⁴ Hakemlerin atanması için GAFTA'ya yapılan başvurular üzerine, GAFTA atamaları yapacak ve atanan hakemlerin isimlerini taraflara bildirecektir.³⁷⁵

Bir hakemin ölümü, görevini yapmaması veya yapamaması, tahkim sürecini yürütememesi veya bu süreci yürütme konusunda yetersiz bulunması veya yetkisinin GAFTA tarafından kaldırılması halinde, o hakemin atanma usulüne uygun olarak yedek hakem (appointing a substitute arbitrator) atanacaktır.³⁷⁶ Bu yedek hakemi taraflardan birinin atamasının gerekmesi ancak söz konusu tarafın bu atamayı yapmaması halinde; taraflardan herhangi birinin başvurusu üzerine, GAFTA söz konusu yedek hakem atamasını yapacaktır.³⁷⁷

GAFTA nezdinde görülecek tahkim süreçlerinde görev yapacak hakemlerin, GAFTA nitelikli hakemi olmaları ve bu yetkilerinin askıya alınmamış olması gerekmektedir.³⁷⁸ Hakemlerin ayrıca emtia piyasasının kurallarına hakim olması ve bu tür sözleşmelerin temel ilkelerini biliyor olmaları gerekmektedir.³⁷⁹

³⁷⁰ GAFTA Tahkim Kuralları m. 3/2/a.

³⁷¹ GAFTA Tahkim Kuralları m. 3/2/b.

³⁷² GAFTA Tahkim Kuralları m. 3/2/d.

³⁷³ GAFTA Tahkim Kuralları m. 3/3.

³⁷⁴ GAFTA Tahkim Kuralları m. 3/3.

³⁷⁵ GAFTA Tahkim Kuralları m. 3/5.

³⁷⁶ GAFTA TK m. 3/9/a.

³⁷⁷ GAFTA TK m. 3/9/b.

³⁷⁸ Tunç, **a.g.e.**, s. 15.

³⁷⁹ **A.e.**, s. 15.

III. Değerlendirme

Bu bölümde milletlerarası tahkim ve hakem heyetinin teşekkülü kavramları incelenmiştir. Bu bölümün ilk kısmında, milletlerarası tahkim kavramı, ikinci kısmında ise, çeşitli tahkimde düzenlemelerinde hakem heyetinin teşekkülü incelenmiştir.

Bu bölümün ilk kısmında, milletlerarası tahkim kavramı açıklanmıştır. Bu kapsamda milletlerarası tahkimin özellikleri ve milletlerarası tahkim türleri açıklanmıştır. Milletlerarası tahkimde, ad hoc tahkim ve kurumsal tahkim şeklinde iki farklı tahkim türü mevcuttur. Ad hoc tahkimde tarafların bütünüyle kendileri belirlemiş oldukları kurallar esas alınırken, kurumsal tahkimde bir kurumsal tahkim merkezinin kuralları kabul edilmiş olunmaktadır. Kurumsal tahkim; kuralların önceden öngörülebilirliği ve tahkimin tıkandığı noktalarda getirilmiş olan çözümlerin varlığı nedeniyle, taraflarca daha sık tercih edilmektedir. Günümüzde yürütülen tahkim süreçlerinin çoğunluğu, kurumsal tahkimdir.

Bu bölümün ikinci kısmında ise, çeşitli tahkim düzenlemelerinde hakem heyetinin teşekkülü incelenmiştir. Bu kapsamda UNCITRAL Tahkim Kurallarında, MTK'da, IPRG'de, AA'de, ICC Tahkim Kurallarında, LCIA Tahkim Kurallarında, SAC Tahkim Kurallarında, SSC Tahkim Kurallarında, SIAC Tahkim Kurallarında, FOSFA Tahkim Kurallarında ve GAFTA Tahkim Kurallarında yer alan hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Günümüzde çok sayıda ülkenin ulusal kanunlarında ve bugün aktif olarak faaliyet göstermekte olan çok sayıda kurumsal tahkim merkezinin kurallarında hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler bulunmaktadır. Her ne kadar bunların tümüne bu bölüm kapsamında yer vermek mümkün olmasa da, sıklıkla uygulama alanı bulan düzenlemelere yer vermeye çalışılmıştır. Bu bölümde söz konusu tahkim düzenlemeleri sadece hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümleri yönünden incelenmiştir. Bu kurallar belirli açılardan benzerlik gösterse de bu kuralların bazılarında özgün yollar öngörülmüş kısımlar da mevcuttur. Bu kuralların genel olarak, tahkime ilişkin benzer ilke ve esaslardan esinlendiği görülmektedir. Bu kuralların büyük kısmında, milletlerarası tahkimin evrensel ilkeleri olan tarafların eşitliği ve taraf iradelerinin egemenliği ilkelerinin öne çıktığı görülebilmektedir.

Dünyada tahkim alanında öne çıkan ülkelerin büyük kısmında kurumsal tahkim merkezleri bulunmaktadır. Bu kurumsal tahkim merkezleri arasında en sık tercih edilenler ICC ve LCIA gibi tahkim merkezleridir. Bu tahkim merkezlerinin daha çok tercih edilme sebebi büyük ölçüde, bu tahkim merkezlerinin bulunduğu ülkelerin sahip olduğu köklü

tahkim gelenekleridir. Kurumsal tahkim merkezlerinin kurallarına yer verildiği kısımda; genel nitelikteki kurumsal tahkim merkezleri ve emtia uyuşmazlıklarına ilişkin kurumsal tahkim merkezleri olarak ikili bir ayrım yapılmıştır. Bu ayrımın yapılmasının sebebi emtia uyuşmazlıklarına ilişkin kurumsal tahkim merkezlerinin kurallarında, hakemlerin taşımaları gereken nitelikler başta olmak üzere bazı esaslar bakımından farklı bir bakış açısı benimsenmiş olmasıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

YABANCI HAKEM KARARLARININ TANINMASI VE TENFİZİ

I. Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Kavramları ve Bu Kavramların Birbirinden Farkları

A. Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Kavramları

Bir tahkim süreci sonucunda, taraflar açısından bağlayıcı bir hakem kararı verilir.³⁸⁰ Ancak yabancı bir hakem kararı, verildiği ülkeden farklı bir yerde doğrudan dikkate alınamaz.³⁸¹ Yabancı bir hakem kararının, verildiği ülkeden başka bir yerde etki doğurabilmesi için o karara ilişkin bir tanıma veya tenfiz davası açılması gerekir.³⁸² Milli hukuk sistemleri tanıma ve tenfiz kararının verilebilmesi için bazı şartlar kabul etmiş olabilirler.³⁸³

Yabancı hakem kararları hakkında tanıma ve tenfiz işleminin yapılabiliyor olmasının, tenfiz devletinde gerçekleşen ekonomik faaliyetler üzerinde olumlu etkisi vardır.³⁸⁴ Zira, bir ülkede tanıma ve tenfiz süreçlerinin yürütülebililiyor olması; yabancı yatırımcıları, o ülkede iş kurmaya teşvik edebilir.³⁸⁵

Bir hakem kararı neticesinde; uyuşmazlığın taraflarından en az bir tanesi, meydana gelen sonuçtan memnun olmayacaktır.³⁸⁶ Ancak yine de çoğu zaman hakem kararları herhangi bir işleme gerek duyulmadan doğrudan yerine getirilmektedir.³⁸⁷ Fakat bazı hallerde bunu sağlamak için yargılama sonunda bir tanıma ve tenfiz davası açılması gerekebilir. Bu

³⁸⁰ Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 443.

³⁸¹ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 503.

³⁸² Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 523.

³⁸³ Nuray Ekşi, “Yargıtay Kararları Işığında İcc Hakem Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi”, **Ankara Barosu Dergisi**, C. LXVII , No: 1, 2009, s. 57.

³⁸⁴ Michelle Ayu Chinta Kristy, Zhengzheng Ching, “Public Policy Violation Under New York Convention”, **Mimbar Hukum**, C. XXV, No: 1, 2013, s. 139.

³⁸⁵ **A.e.**, s. 139.

³⁸⁶ Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 444.

³⁸⁷ İnci Ataman Figanmeşe, “Milletlerarası Ticarî Hakem Kararlarının İptal ve Tenfiz Davaları Yoluyla Mahkemelerce Mükerrer Kontrole Tâbi Tutulmaları Sorunu ve Bu Sorunun Giderilmesine Yönelik İki Öneri”, **MHB**, C. XXXI, No: 2, 2011, s. 38.

nedenle tahkim yargılaması sürecinde hakemler, tanıma ve tenfiz aşamasında bir sorun çıkmaması konusunda kaygı duyabilirler.³⁸⁸

Yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizinde kural olarak mahkeme, kararın esasına uygulanan hukukun doğru uygulanıp uygulanmadığını inceleyemez.³⁸⁹ Bu yargılamalarda, kararın esasına girilmesi yani olaya ilişkin hukuksal ve maddi vakıaların yeniden ele alınması (revision) yasaklanmıştır.³⁹⁰ Tenfiz mahkemesinin yalnızca, tanınması veya tenfizi talep edilen kararın, buna ilişkin şartları taşıyıp taşımadığına ilişkin bir değerlendirme yapması gerekecektir.³⁹¹ Bu açıdan tanıma ve tenfiz incelemesi, taraflar arasında mevcut olan uyuşmazlığı esastan çözümleyen bir inceleme niteliğinde olmayıp sadece bir yabancı hakem kararının tanıma ve tenfiz şartlarını taşıyıp taşımadığını kontrol eden sınırlı bir inceleme niteliğindedir.³⁹²

MÖHUK m. 60-63 arasında düzenlenen hükümler, yabancı hakem kararlarının Türkiye’de tanınması ve tenfizine ilişkin hükümlerdir. Bunun yanında, Türkiye aynı meselelere ilişkin hükümler içeren çeşitli milletlerarası sözleşmelerin de tarafı olmuştur.³⁹³ Bu durumda, hem kanunda hem de taraf olunan milletlerarası sözleşmelerde düzenlenen konularda hangi hükümlerin uygulanacağını belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.³⁹⁴

B. Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Kavramlarının Farkı

Tanıma ve tenfiz kavramları sıklıkla birlikte kullanılmaktadır.³⁹⁵ Ancak tanıma ve tenfiz, iki farklı işlemi ifade eder.³⁹⁶ Tanıma kavramı, bir yabancı kararın icra edilebilme yeteneğinin haricinde böyle bir kararın farklı bir devlet tarafından kabulünü ve bu kararın bu

³⁸⁸ Burak Huysal, “Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Müdahaleci Kurallara Uyma Yükümlülüğü”, **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. X, No: 1-2, 2011, s. 150.

³⁸⁹ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, **a.g.e.**, s. 833.

³⁹⁰ **A.e.**, s. 833.

³⁹¹ Zeynep Derya Tarman, “Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Bazı Tespitler”, **MHB**, s. 800.

³⁹² Melis Sılacı Korkmaz, **New York Konvansiyonu Uyarınca Hakem Kararlarının Tenfizinde Tahkim Anlaşmasının Geçersizliği Ve Tarafların Ehliyetsizliği**, Bilgi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019, s. 3.

³⁹³ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2021, s. 524.

³⁹⁴ **A.e.**, s. 526, bkz. İkinci Bölüm/II/A/1.

³⁹⁵ Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 448.

³⁹⁶ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 523.

devlet nezdinde sahip olacağı kesin hüküm ve kesin delil etkisini ifade eder.³⁹⁷ Tenfiz kavramı ise bir yabancı karara, verildiği ülke dışında bir devlet tarafından icra edilebilme yeteneğinin verilmesidir.³⁹⁸ Tanıma kararı, bu kararı veren devletin icra organları bakımından bir eylem veya işlem yapmayı gerektirmemekte olup bu icra organlarının, yalnızca tenfiz kararı verildiğinde harekete geçmesi gerekir.³⁹⁹ Yabancı mahkeme kararları bakımından tanıma ve tenfize farklı şartların uygulanması söz konusu iken, yabancı hakem kararları bakımından tanıma ve tenfize aynı şartların uygulanması gibi bir eğilim mevcuttur.⁴⁰⁰

Hakem kararına taraf olan kişiler, eğer bu hakem kararına ilişkin bir tanıma kararı verilmişse, aynı konuda açılan bir davaya muhatap olduklarında söz konusu hakem kararını dayanak göstererek kesin hüküm itirazında bulunabilirler.⁴⁰¹ Türk hakem kararlarının nasıl ki mahkeme kararları gibi kesin hüküm kuvveti varsa tanıma işlemine tabi tutulmuş bir yabancı hakem kararının da aynı şekilde kesin hükmü kuvveti olacağından ötürü; bu şekilde bir itirazın yapılması halinde, mahkemenin bu itirazı göz önünde bulundurarak söz konusu davayı reddetmesi gerekecektir.⁴⁰² Bunun için yabancı hakem kararının tenfiz edilmesi gerekmeyip sadece tanınmış olması yeterli olacaktır.⁴⁰³

Bir karar hakkında tenfiz kararı alınmaksızın tanıma kararı almak mümkündür.⁴⁰⁴ Ancak tersi mümkün değildir. Zira, tenfiz kavramı aynı zamanda tanımayı da içine alır.⁴⁰⁵

II. New York Sözleşmesi Kapsamında Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi

A. Uygulama Alanı

1. Genel Bilgi

Türk mahkemeleri nezdinde görülen tanıma ve tenfiz davalarına ilişkin hususlar, sadece MÖHUK'ta düzenlenmiş olmayıp bu hususta milletlerarası sözleşmelerde de bazı

³⁹⁷ Aysel Çelikel, B. Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk*, İstanbul, Beta, 2021, s. 721, 722.

³⁹⁸ Akıncı, *Milletlerarası Tahkim*, s. 523.

³⁹⁹ *A.e.*, s. 525.

⁴⁰⁰ Şit, *Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, s. 100.

⁴⁰¹ Akıncı, *Milletlerarası Tahkim*, s. 536.

⁴⁰² *A.e.*, s. 536.

⁴⁰³ *A.e.*, s. 536.

⁴⁰⁴ Redfern/Hunter, *a.g.e.*, s. 448.

⁴⁰⁵ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, *a.g.e.*, s. 809.

hükümler bulunmaktadır.⁴⁰⁶ Yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi konusunda genellikle bu milletlerarası sözleşmeler uygulama alanı bulmaktadır.⁴⁰⁷ NYS, katılan ülke sayısı bakımından en geniş kapsamda uygulama alanı bulan milletlerarası sözleşmelerden biridir.⁴⁰⁸ NYS’de yer alan tanıma ve tenfiz rejimi, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizini kolaylaştırmaya yöneliktir.⁴⁰⁹ Bu nedenle tahkim sürecinin; NYS’ye taraf ülkelerden birinde yürütülmesi, tanıma ve tenfiz sürecinde kolaylık sağlayacak bir husustur.⁴¹⁰ NYS, yukarıda bahsedildiği üzere, günümüzde milletlerarası tahkim alanında en önemli normlardan birisidir ve küresel etkisi olan bir tanıma ve tenfiz rejimi sunmaktadır.⁴¹¹ Ancak, mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi için, hakem kararlarının tanınması ve tenfizinde olduğu gibi küresel bir tanıma ve tenfiz rejimi mevcut değildir.⁴¹²

NYS’de yer alan hükümlerin Türk hukukunda ne şekilde uygulandığının incelenmesi gerekmektedir.⁴¹³ İleriki bölümlerde daha detaylı olarak inceleneceği üzere; bir kararın tanınması ve tenfizinin NYS’ nin kapsamına girebilmesi için; öncelikle NYS m. I/1 uyarınca tanıma ve tenfiz talebine konu kararın bir hakem kararı olması ve yabancı bir karar olması gerekir. Ayrıca NYS I/3 uyarınca somut olay bakımından sözleşme metninde bahsedilen çekincelerin mevcut olmaması da gerekir. Bu çekincelerden ilki NYS’nin sadece ticari uyuşmazlıklar hakkında uygulanabileceği olup diğeri ise sadece NYS’ye taraf devletlerde verilmiş hakem kararları hakkında uygulanabileceğidir.⁴¹⁴ Ayrıca NYS m. VII uyarınca iç hukukta ve taraf olunan diğer milletlerarası sözleşmelerde daha elverişli hükümlerin bulunmaması da gerekir.

NYS, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin hükümler barındıran ve Türkiye’de 1991 yılında yürürlüğe girmiş olan çok taraflı bir milletlerarası sözleşmedir.

⁴⁰⁶ Faruk Kerem Giray, “Tenfize İlişkin Üç Soru: Tenfize Konu Yabancı İlâmın Hukuk Devletinden Sadır Olması Gerekir Mi? Arabuluculuk Neticesinde Yapılan Sulh Anlaşması Tenfiz Edilebilir Mi? Yabancı Mahkemeden Sadır Ödeme Emri Kararı Tenfiz Edilebilir Mi?”, **MHB**, C. XXXVIII, No: 2, 2019, s. 612.

⁴⁰⁷ Ahmet Cemal Ruhi, “New York Sözleşmesi’ne Göre Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi İçin Verildiği Ülkede Kesinleşmiş Olması Koşulu”, **Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. IX, No: XVIII, 2019, s. 317.

⁴⁰⁸ Günseli Öztekin Gelgel, “New York Konvansiyonu’na Göre Hakem Kararlarının Tenfizinde Yargıtay’ın Bazı Kararlarının Değerlendirilmesi”, **MHB**, C. XXII, No: 2, 2002, s. 1137.

⁴⁰⁹ Sumer Dev Seth, “Enforcement of Foreign Awards Against Non-Signatories under the New York Convention in India: A Critique of the Decision in Gemini Bay”, **New York University International Journal of Law & Politics**, C. LIV, No: 2, s. 743.

⁴¹⁰ Born, **a.g.e.**, pdf s. 3210.

⁴¹¹ Stefan Pislevik, “I now pronounce you ‘null and void’: manner of determination and the applicable law under the New York Convention”, **Arbitration International**, C. XXXVII, No: 3, 2021, s. 721.

⁴¹² David Isidore Tan, “‘Enforcing’ national court judgments as arbitration awards under the New York convention”, **Arbitration International**, C. XXXIV, No: 3, 2018, 441.

⁴¹³ Öztekin Gelgel, **a.g.e.**, s. 1137.

⁴¹⁴ Şanlı, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, s. 388-390.

NYS'nin yanı sıra Türkiye'nin taraf olduğu bazı iki taraflı milletlerarası sözleşmelerde⁴¹⁵ ve MÖHUK'ta da yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin hükümler mevcuttur. Bu normlar arasındaki öncelik meselesi tartışılmalıdır.

Milletlerarası sözleşmelerin kanun gücünde olacağı Anayasa m. 90'da düzenlenmiştir. MÖHUK m. 1'de yer alan düzenleme de milletlerarası sözleşmelerin öncelikli uygulanmasını gerekli hale getirmiştir.⁴¹⁶ Dolayısıyla hem MÖHUK'un hem de bir milletlerarası sözleşmenin kapsamına giren bir husus varsa, milletlerarası sözleşme öncelikli olarak uygulanacaktır. Eğer yabancı bir hakem kararı bir milletlerarası sözleşmenin kapsamında bulunmaktaysa, bu kararın tanınması ve tenfizinde MÖHUK değil söz konusu milletlerarası sözleşme uygulanacaktır. Ancak bu sözleşmelerin dışında kalanlar için MÖHUK uygulanabilecektir.⁴¹⁷ Hem YYS'nin hem de bir iki taraflı milletlerarası sözleşmenin kapsamına giren bir hususta ise, iki taraflı milletlerarası sözleşmenin özel düzenleme olarak kabul edilmesi ve YYS'ye göre öncelikli olarak uygulanması gerekir.⁴¹⁸

2. Hakem Kararı

Bir kararın YYS uyarınca tanınması ve tenfizinin mümkün olabilmesi için öncelikle bir hakem kararı olması gerekmektedir.⁴¹⁹ Bu hususa YYS m. I/1'de yer verilmiştir. Her ne kadar kararı veren hakem heyeti verdikleri kararı farklı isimlerde nitelendirilebilirlerse de, tenfiz mahkemesi kararın hangi isim altında verildiği ile bağlı olmayacak ve ayrı bir değerlendirme yapacaktır.⁴²⁰ Her ülkede hakem kararı kavramına ilişkin farklı bir tanımlama yapılmış olabilir.⁴²¹ Genel olarak, hakem kararından kast edilen, tahkim yargılaması sonucunda verilen hükümdür.⁴²² Bir Yargıtay kararında; arabulucu kararı niteliğini haiz bir kararın, hakem kararı olmadığı gerekçesiyle tenfiz edilemeyeceği sonucuna varılmıştır.⁴²³ Uyuşmazlığa bakan hakem heyeti bir hakem kararı yerine bir ara karar, kısmi karar veya emir

⁴¹⁵ (Çevrimiçi) <https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/ikili.html>, 12.12.2023.

⁴¹⁶ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 527.

⁴¹⁷ **A.e.**, s. 527.

⁴¹⁸ Nuray Ekşi: "Yargıtay Kararları Işığında Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni", **MHB**, C. XL, No: 1, 2020, s. 149.

⁴¹⁹ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 537.

⁴²⁰ Erkan Kanışlı, "Milletlerarası Tahkimde Hakem Kararları", **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XIII, No: 2, 2014, s. 967.

⁴²¹ Süheyla Balkar, **Uluslararası Ticari Tahkim ve Geçici Hukuki Koruma Tedbirleri**, Galatasaray Üniversitesi, Doktora Tezi, 2010, s. 280.

⁴²² Ruhi, **a.g.e.**, s. 317.

⁴²³ Yargıtay 11. HD E. 2015/13151, K. 2016/2168, (Çevrimiçi) <https://lexpera.com.tr>, 21.10.2023.

de vermiş olabilir.⁴²⁴ Hakem kararı niteliğinde olmayan bu kararların, tanıma ve tenfize konu edilememesi gerekir. NYS'nin hazırlandığı yıllarda milletlerarası tahkim daha henüz gelişme aşamasında olduğundan, NYS'de hakem heyetlerinin verdiği tedbir kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin bir hüküm de bulunmamaktadır.⁴²⁵

3. Yabancı Karar

NYS m. I/1 uyarınca tanıma ve tenfiz işlemi yapılabilmesi için yabancı bir hakem kararı söz konusu olmalıdır. Bu nedenle, tenfiz mahkemesinin bir kararın yabancı karar olup olmadığını belirlemesi gerekecektir.⁴²⁶ Çeşitli ülkelerde bu konuda farklı yaklaşım tarzları mevcuttur.⁴²⁷

NYS m. I/1'de NYS'nin; tenfizin talep edildiği ülke dışında verilmiş kararlar hakkında uygulanacağı ve ayrıca tenfizin talep edildiği devlette milli olarak kabul edilmeyen kararlar hakkında da uygulanacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla, NYS'nin tenfiz devletinde verilmiş olmasına rağmen bu devlette milli kabul edilmeyen kararlarda da uygulanması gerekecektir.⁴²⁸ Bu konu hakkında önemli olan nokta; söz konusu maddede yer alan ikinci kriterin, birinci kriterin uygulama sahasını daraltamayacağıdır.⁴²⁹

Yukarıda ifade edildiği üzere NYS m. I/1'de ülke dışında verilen kararların yabancı karar sayılacağı açıkça belirtilmiş olduğundan, bir kararın Türkiye dışında verilmiş olması o kararın yabancı karar olarak kabul edilebilmesi için yeterli olmalıdır. Buna göre; Türkiye sınırları dışında verilmiş bir karar, her durumda yabancı karar sayılmalıdır.⁴³⁰ Dolayısıyla bir hakem kararının yabancı karar olup olmadığının NYS kapsamında tespitinde Türk yargısının değerlendirme yapma yetkisi sadece Türkiye'de verilen hakem kararlarına ilişkin olacaktır.⁴³¹ Türkiye dışında verilen hakem kararları, NYS uyarınca her halükarda yabancı kabul

⁴²⁴ Soylu Decdeli, **a.g.e.**, s. 151.

⁴²⁵ Balkar, **Uluslararası Ticari Tahkim ve Geçici Hukuki Koruma Tedbirleri**, s. 281.

⁴²⁶ Kanışlı, **a.g.e.**, s. 963.

⁴²⁷ Ebru Karademir, "Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Yabancılik Unsuru", **Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. IV, No: 7, 2016, s. 135.

⁴²⁸ Abdelsalam Hammash, Khaled AlShakhanbeh, "The 1958 New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards", **Advances in Social Sciences Research Journal**, C. IV, No: 16, 2017, s. 51.

⁴²⁹ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 529.

⁴³⁰ Nomer/Ekşi/Öztekin Gelgel, **a.g.e.**, İstanbul, Beta, 2016, s. 109, Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 529, Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, **a.g.e.**, s. 799.

⁴³¹ Cemal Şanlı, "Türkiye'de Yargıtay Kararlarına Göre Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi", **MHB**, C. XVII, No: 1-2, 1997, s. 397.

edileceğinden Türk yargısının o hususta bir kriter geliştirme yetkisi söz konusu değildir. Yargıtay içtihatları da bu yönde olup; bir Yargıtay kararında İsviçre’de Türk hukukuna tabi olarak verilmiş olan bir karar, yabancı karar olarak kabul edilmiştir.⁴³²

Yukarıda ifade edildiği üzere, NYS m. I/1’de, yabancılık unsuruna ilişkin bir ek kriter getirilmiş olup sözleşmenin aynı zamanda tanınması ve icrası istenen devlette milli addolunmayan hakem kararları hakkında da tatbik edileceği belirtilmiştir. Buna istinaden, hakem kararının tenfizi istenen ülkede “yerli” olarak görülmemesi halinde, bu hakem kararlarının da sözleşme kapsamında değerlendirileceği sonucu ortaya çıkmıştır.⁴³³ Tahkim süreci her ne kadar tenfiz devletinde yürütülmüş olsa da, yabancı bir hukuka tabi olarak verilmiş bir hakem kararı veya herhangi bir devletin hukukuna tabi olunmaksızın verilmiş bir hakem kararı söz konusu olabilir.⁴³⁴ Söz konusu hüküm ile birlikte, bu kararlar da NYS kapsamında yabancı karar olarak kabul edilebilecektir. Bu şekilde özellikle Fransa ve İsviçre gibi bazı Kıta Avrupası ülkelerindeki yaklaşım tarzına uygun olarak; tahkimin tabi olduğu hukukun, tenfiz devleti dışında bir devletin hukuku olması halinde bu kararların yabancı karar kabul edilerek New York Sözleşmesi uyarınca tanınması ve tenfizine olanak sağlanmıştır.⁴³⁵ Konuyu Türk hukuku bakımından ele alacak olursak; Türkiye’de gerçekleşen ve yabancılık unsuru taşıyan bir tahkim yargılamasında hangi usul kuralları uygulanırsa uygulansın, bu tahkim süreci MTK’nın emredici hükümlerine tabi olmak zorunda olduğundan; bu şekilde bir tahkim yargılaması neticesinde verilmiş olan hakem kararı, yerli hakem kararı olarak kabul edilecektir.⁴³⁶ Yargıtay’ın konuyla ilgili kararları da bu yönde olup Türkiye’de ICC kuralları uyarınca verilmiş bir hakem kararı yerli hakem kararı olarak kabul edilmiştir.⁴³⁷ Ancak eğer tahkim yeri Türkiye olmakla birlikte, tarafların iradelerinden açık bir şekilde MTK’nın emredici kurallarına tabi olunmak istenmediği sonucu çıkarılabilecekse; bu durumda söz konusu hakem kararı yabancı karar sayılabilecektir.⁴³⁸

⁴³² Yargıtay 15. HD E. 1997/4213, K. 1997/5603, (Çevrimiçi) <https://lexpera.com.tr>, 21.10.2023.

⁴³³ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 528, 529.

⁴³⁴ Nomer/Ekşi/Öztekin Gelgel, **a.g.e.**, s. 109.

⁴³⁵ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 529.

⁴³⁶ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 799, 800.

⁴³⁷ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 533.

⁴³⁸ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 800.

4. İç Hukukta veya Taraf Olunan Diğer Milletlerarası Sözleşmelerde Daha Elverişli Hükümlerin Bulunmaması

NYS m. VII’de; NYS hükümlerinin NYS’ye taraf olan hiçbir devleti, kendi iç hukukunda veya taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerde yer alan hükümlerden yararlanma imkanından mahrum etmeyeceğinden ve NYS hükümlerinin söz konusu normlarda yer alan hükümlere halel getirmeyeceğinden bahsedilmiştir.

NYS, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi için süratli ve formalite kısmı az olan bir sistem öngörmüştür.⁴³⁹ Zira NYS’nin maksadı, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizini, sözleşmeye taraf olan devletlerde daha basit hale getirmektir.⁴⁴⁰ Bu nedenle; söz konusu hakem kararının tanınması ve tenfizinin talep edildiği devletin iç hukuku veya o devletin taraf olduğu milletlerarası sözleşmeler, NYS’ye göre daha elverişli hükümler barındırıyorsa bu hükümler uygulanacaktır.⁴⁴¹ NYS m. VII hükmü, bu konuda açık bir düzenleme öngörmüştür.

Bir görüşe göre bu hüküm; MÖHUK m. 1 ile getirilen milletlerarası sözleşmelerin iç hukuka göre öncelikli olacağı hükmüne bir istisna teşkil etmektedir ve NYS’nin MÖHUK’a göre öncelikli olmayacağı sonucunu doğurmaktadır.⁴⁴² Diğer bir görüşe ise, bu hükme rağmen NYS hükümleri MÖHUK’a göre öncelikli olacaktır.⁴⁴³ Kanaatimizce, NYS m. VII’nin amacı; tarafların tanıma ve tenfiz sürecinde NYS’den daha kolay şartlardan yararlanma imkanının mevcut olduğu durumda, bu imkanın önünü kapatmamaktır. Bu nedenle; bu hüküm sadece iç hukukta veya taraf olunan diğer milletlerarası sözleşmelerde daha elverişli hükümlerin bulunması halinde söz konusu daha elverişli hükümlerin uygulanmasını gerekli hale getirmekte olup NYS’nin MÖHUK’a göre öncelikli olmayacağı sonucunu doğurmamaktadır.

⁴³⁹ Nomer/Ekşi/Öztekin Gelgel, **a.g.e.**, s. 108

⁴⁴⁰ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 539.

⁴⁴¹ **A.e.**, s. 539.

⁴⁴² Çelikel/Erdem, **a.g.e.**, s. 847, 848.

⁴⁴³ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 527, bkz. İkinci Bölüm//II/A/1.

5. Çekinceler

NYS m. I/3 uyarınca, taraf devletler onay esnasında bazı çekinceler koyabilecektir. Bu çekincelerden biri sözleşmenin sadece ticari uyuşmazlıklarda uygulanması diğeri ise karşılıklılık esasına göre uygulanmasıdır.

Bu çekincelerden ilki sözleşmenin sadece ticari uyuşmazlıklara dair konularda uygulanabileceğidir.⁴⁴⁴ NYS m. I/3 uyarınca, sözleşmeye taraf olan devletler onay esnasında sözleşmenin sadece milli hukuk sistemleri uyarınca “ticari” olarak kabul edilen uyuşmazlıklara ilişkin verilen yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizinde uygulanacağına dair bir çekince koyabilecektir. Bu çekinceyi koyan ülkelerde, NYS sadece ticari uyuşmazlıklar bakımından uygulanabilecektir.⁴⁴⁵ Türkiye de sözleşmeyi onayladığı sırada bu çekinceyi koymuştur.⁴⁴⁶ Devletler, ticari olma kriterini kendi iç hukuklarına göre belirleyebileceklerdir.⁴⁴⁷ Bu nedenle sözleşme yalnızca Türk hukukuna göre ticari olarak kabul edilen uyuşmazlıklara ilişkin verilen yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizinde uygulanacaktır.⁴⁴⁸ Burada bakılması gereken, Türk hukukunda yer alan “ticari iş” kavramıdır.⁴⁴⁹ Türk hukukunda “ticari iş” tanımı, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu⁴⁵⁰ m. 3 ve 9’da yapılmıştır.

Diğer bir çekince ise karşılıklılık esasına ilişkindir.⁴⁵¹ NYS m. I/3 uyarınca, taraf devletler onay esnasında sadece sözleşmeye taraf devletlerde verilen kararlara ilişkin olarak sözleşme hükümlerinin uygulanacağına dair bir çekince koyabilirler. Bu çekinceyi koyan devlet, sözleşmenin uygulama alanını sadece sözleşmeye taraf devletlerde verilen kararlara sınırlamış olmaktadır.⁴⁵² Türkiye de bu çekinceyi koymuştur fakat NYS’ye pek çok devlet taraf olduğundan, bu çekince uygulama alanına büyük bir sınırlama getirmeyecektir.⁴⁵³

⁴⁴⁴ Şanlı, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, s. 388.

⁴⁴⁵ Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 457.

⁴⁴⁶ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, **a.g.e.**, s. 800, Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 636.

⁴⁴⁷ Mehmet Akif Gül, **New York Sözleşmesi Bağlamında Usuli Tenfiz Engelleri**, Galatasaray Yüksek Lisans Tezi, 2015, s. 15.

⁴⁴⁸ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, **a.g.e.**, s. 800.

⁴⁴⁹ Şanlı, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, s. 388.

⁴⁵⁰ R.G. 27846/14.02.2011.

⁴⁵¹ Şanlı, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, s. 390.

⁴⁵² Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 456.

⁴⁵³ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 634.

B. Tanıma ve Tenfiz Engelleri

NYS’de yer alan tanıma ve tenfiz engellerine ilişkin hükümler NYS m. V’te yer almaktadır. NYS’de yer alan tanıma ve tenfiz engellerinin mümkün olduğu kadar dar yorumlanması gerektiği kabul edilmektedir.⁴⁵⁴

NYS m. V/1’de yer alan tanıma ve tenfiz engellerinden birinin mevcut olduğu ve bu hususun davalı tarafça ispat edildiği veya NYS m. V/2’de yer alan tanıma ve tenfiz engellerinden birinin mevcut olduğu ve bu hususun mahkeme tarafından re’sen tespit edildiği haller haricinde, tanınması ve tenfizi talep edilen karar hakkında tanıma ve tenfiz kararının verilmesi gerekecektir. Ancak NYS m. V/1’de yer alan tanıma ve tenfiz engellerinden birinin mevcut olduğu ve bu hususun davalı tarafça ispat edildiği veya NYS V/2’de yer alan tanıma ve tenfiz engellerinden birinin mevcut olduğu ve bu hususun mahkeme tarafından re’sen tespit edildiği hallerde, tenfiz mahkemesinin tanıma ve tenfiz kararı verilmesi hususunda takdir yetkisi bulunup bulunmadığına ilişkin olarak iki görüş söz konusudur. İlk görüşe göre; söz konusu hallerde tanıma ve tenfiz kararının verilebilmesi mümkün değildir.⁴⁵⁵ İkinci görüşe göre ise söz konusu hallerde mahkemenin tanıma ve tenfiz kararı verip vermeme hususunda takdir yetkisi mevcuttur.⁴⁵⁶ Kanaatimizce; mahkemenin bu hususta takdir yetkisinin mevcut olduğunun ve mahkemenin, söz konusu durumlarda da tanıma ve tenfiz kararı verebileceğinin kabul edilmesi gerekir.⁴⁵⁷ Bu yönüyle NYS’nin ilgili hükümlerinin, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizini düzenleyen MÖHUK m. 62’de yer alan düzenlemeden farklı olduğu söylenebilir. Zira MÖHUK m. 62’de; madde metninde bahsedilen ret sebeplerinin mevcut olduğu hallerde, tanıma ve tenfiz talebinin reddedileceği ifade edilmiş olup hakime bu hususta bir takdir yetkisi tanınmamıştır.

NYS m. V/1’de bazı tanıma ve tenfiz engelleri düzenlenmiştir. Bu tanıma ve tenfiz engelleri bakımından ispat yükü davalı tarafa yüklenmiştir. Söz konusu hüküm şu şekildedir:

⁴⁵⁴ Albert Van Den Berg, **New York Arbitration Convention of 1958**, Hollanda, Kluwer Law and Taxation Publishers, 1981, s. 267, 268.

⁴⁵⁵ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 554.

⁴⁵⁶ Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 460, Şit, **Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi**, s. 200, 201.

⁴⁵⁷ Gerek İngilizce metinde geçen “...may be refused...” ifadesinden gerekse de Türkçe metinde geçen “...aşağıdaki hususları ispat etmez ise, hakem kararının tanınması ve icrası talebi reddolunamaz...” ve “...aşağıdaki hallerin mevcudiyeti müşahade edilecek olursa, tanıma ve icra talebi kezaik reddolunabilir...” ifadelerinden hareketle; NYS m. V/1’de yer alan tanıma ve tenfiz engellerinden birinin mevcut olduğu ve bu hususun davalı tarafça ispat edildiği veya NYS V/2’de yer alan tanıma ve tenfiz engellerinden birinin mevcut olduğu ve bu hususun mahkeme tarafından re’sen tespit edildiği hallerde, hakimin tanıma ve tenfiz kararı verme hususunda takdir yetkisinin olduğu söylenebilir.

“NYS m. V/1

1. Aleyhine hakem kararı dermeyan edilen tarafın talebi sebketmez ve mumailyh, kararın tanınması ve icrası istenen memleketin selâhiyetli makamı huzurunda aşağıdaki hu susları ispat etmez ise, hakem kararının tanınması ve icrası talebi reddolunamaz:

a) II maddede derpiş olunan anlaşmayı akteden taraflar, haklarında tatbiki gereken kanuna göre ehliyetsiz olur yahut da mezkûr anlaşma taraflarca tâbi kılındığı kanuna ve babta serahat mevcut değilse hakem kararının verildiği mahal kanununa göre hükümsüz bulunur ise; veya

b) Aleyhine hakem hükmü dermeyan olunan taraf hakemin tayininden veya hakem lik prosedüründen usulü dairesinde haberdar edilmemiş olur, yahut da diğer bir sebep yüzün den delillerini ikame etmek imkânını elde edememiş bulunur ise, veya

c) Hakem kararı hakem mukavelesinde veya hakem şartında derpiş edilmeyen bir ih tilâfa muteallik olur yahut hakem mukavelesi veya hakem şartının şumulünü aşan hükümleri muhtevi bulunursa; bununla beraber hakem kararının hakemliğe tâbi bulunan meseleler hak kındaki hükümleri bunun dışında kalan hükümlerinden tefrik edilebilecek durumda ise bun ların tanınması ve icrası cihetine gidilebilir, yahut

d) Hakem mahkemesinin teşkili veya hakemlik prosedürü tarafların mukavelesine ve mukavelede sarahat olmayan hallerde hakemliğin cereyan ettiği mahal kanunu hükümlerine uygun değilse; yahut

e) Hakem kararı taraflar için henüz vacibürriaye olmamış olur veya, bunun, verildiği memleket kanunu yahut tâbi olduğu kanun bakımından selâhiyetli bir makam tarafından iptal veya hükmünün icrası geri bırakılmış bulunursa.”

NYS m. V/2’de bazı tanıma ve tenfiz engelleri düzenlenmiştir. Bu tanıma ve tenfiz engelleri mahkeme tarafından re’sen gözetilebilecektir. Söz konusu hüküm şu şekildedir:

“NYS m. V/2

2. Hakem kararının tanınması ve icrası istenen memleketin selâhiyetli makamı tarafından aşağıdaki hallerin mevcudiyeti müşahade edilecek olursa, tanıma ve icra talebi keزالık reddolunabilir.

a) Tanıma ve icra talebinin öne sürüldüğü memleketin kanununa göre ihtilâf mevzuunun hakemlik yolu ile halle elverişli bulunmaması; veya

b) Hakem kararının tanınma ve icrasının mezkûr memleketin âmme intizamı kaidelerine aykırı olması.”

NYS’de tanıma ve tenfiz için farklı düzenlemelere yer verilmemiştir. NYS’de yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi bakımından bir ayrım yapılmamış olup bu iki işlem aynı koşullara tabidir.⁴⁵⁸ Dolayısıyla her iki işlem bakımından aynı esasların uygulanması gerekecektir.

C. Tanıma ve Tenfiz İçin Mahkemeye Sunulacak Belgeler

NYS’de yargılama esnasında mahkemeye hangi belgelerin sunulacağına yer verilmiştir. Burada sayılan belgeler, MÖHUK’un ilgili hükümleriyle de benzerlik taşımaktadır.⁴⁵⁹

Tanıma ve tenfiz talebinin mahkemeye bir dilekçe vasıtasıyla iletilmesi gerekmekte olup bu dilekçede NYS’nin ilgili hükümlerine yer verilmesi gerekir.⁴⁶⁰ Bu dilekçe ile birlikte sunulacak belgeleri düzenleyen NYS m. IV/1 uyarınca, hakem kararının usulüne göre onaylanmış aslının veya aslına uygunluğunu gösteren koşulları barındıran bir örneğinin ve tahkim anlaşmasının aslının veya aslına uygunluğunu gösteren koşulları barındıran bir örneğinin sunulması gerekmektedir. Ancak tahkim anlaşması eğer tahkim şartı olarak yapılmışsa bu durumda dava dilekçesinin yanında yalnızca tahkim şartının tercüme edilmesi yeterlidir, ana sözleşmenin tamamının çevrilerek mahkemeye sunulmasına gerek yoktur.⁴⁶¹

Sunulacak belgelerin hangi dilde olacağını düzenleyen NYS m. IV/2’de ise; söz konusu belgelerin tenfiz devletinin dilinde yazılmamış olması halinde, bu belgelerin bu devletin resmi dillerinden birine çevrilmiş bir tercümesinin sunulmasının gerektiği ve bu tercümenin resmi veya diplomatik bir tercüman ya da diplomatik ya da konsolosluk ajanı tarafından tasdik edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

⁴⁵⁸ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 809.

⁴⁵⁹ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 539.

⁴⁶⁰ **A.e.**, s. 537.

⁴⁶¹ **A.e.**, s. 541.

D. Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Yargılama Usulü

1. Genel Bilgi

Yargılama usulü kavramının kapsamına; yetkili ve görevli mahkeme, kanun yolları, yargılamanın tabi olduğu usulün türü gibi hususlar girmektedir.⁴⁶² NYS’de tenfiz devletinin usul hukukuna atıfta bulunulmuştur.⁴⁶³ Bu durumun bir neticesi olarak, tanıma ve tenfiz davalarında uygulanan usule ilişkin bir yeknesaklık olmamakta ve farklı hukuk sistemlerinde farklı kurallar uygulanmaktadır.⁴⁶⁴ Örneğin yetkili ve görevli mahkemelere ilişkin hususlar farklılık arz etmektedir.⁴⁶⁵

Tanıma ve tenfiz davaları, tenfiz devleti usul hukukuna uygun olacak şekilde yürütülmelidir.⁴⁶⁶ Bu hususa NYS m. III’te yer verilmiştir. Dolayısıyla, Türkiye’de açılmış bir tanıma ve tenfiz davasında Türk hukukunda uygulanan kurallar geçerli olacaktır. Yani, Türkiye’de görülen ve NYS’nin uygulama alanı bulduğu tanıma ve tenfiz davalarında yargılama usulü, MÖHUK hükümleri başta olmak üzere iç hukukta yer alan düzenlemelere tabi olacaktır.⁴⁶⁷

Tanımaya ilişkin bir hüküm olan MÖHUK m. 63 uyarınca tanıma davası da tenfize ilişkin hükümlere tabidir. Dolayısıyla yargılama usulüne ilişkin hususların açıklandığı kısımlarda tenfize ilişkin yapılan açıklamaların, tanıma için de geçerli olacağı kabul edilmelidir. Yabancı hakem kararlarının tanınmasında, tenfize göre daha basit şartlar öngörülmemiş olup her iki yargılama konusu, aynı esaslara tabi olacak şekilde öngörülmüştür.⁴⁶⁸

Türk mahkemesinde görülmekte olan bir davada, hakkında tanıma veya tenfiz işlemi yapılmış bir yabancı hakem kararına kesin delil olarak dayanılabilir.⁴⁶⁹ Ayrıca henüz hakkında tanıma veya tenfiz işlemi yapılmamış bir yabancı hakem kararına kesin hüküm veya kesin delil olarak dayanılmak istenmesi halinde de, söz konusu mahkemeden bu durumu bir

⁴⁶² Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, **a.g.e.**, s. 805.

⁴⁶³ Tarman, “Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Bazı Tespitler”, **MHB**, s. 801.

⁴⁶⁴ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 538.

⁴⁶⁵ Tarman, “Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Bazı Tespitler”, **MHB**, s. 801.

⁴⁶⁶ Nomer/Ekşi/Öztekin Gelgel, **a.g.e.**, 125.

⁴⁶⁷ Şanlı, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, s. 394.

⁴⁶⁸ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 536.

⁴⁶⁹ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, **a.g.e.**, s. 809.

ön sorun olarak görüp bu mahkemeden söz konusu kararın tanınmasının talep edilmesi mümkündür.⁴⁷⁰

Bir yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizini, sadece söz konusu tahkim yargılamasının tarafı olan kişilerden biri talep edebilmekte; bu şartın mevcut olmadığı bir durumda, söz konusu davanın taraf sıfatının yokluğu nedeniyle reddi gerekmektedir.⁴⁷¹ Yargıtay'ın bu konuda bir kararı bulunmaktadır. Yargıtay, tanıma ve tenfizi talep edecek kişinin tahkim anlaşmasına taraf olması gerektiği yönünde bir karar vermiştir.⁴⁷²

MÖHUK m. 60'ta yetkili ve görevli mahkeme yer almaktadır. Yargılama usulüne ilişkin bir hüküm olan MÖHUK m. 61/2'ye göre hakem kararlarının tenfizine ilişkin davalarda MÖHUK m. 55, 56 ve 57'nin kıyasen uygulanması gerektiği belirtilmiştir. MÖHUK m. 55'te işin basit yargılama usulünce görüleceğine, MÖHUK m. 56'da kısmi tenfiz durumuna, MÖHUK m. 57'de ise kanun yollarına yer verilmiştir.

2. Yetkili ve Görevli Mahkeme

Yabancı hakem kararlarının tenfizine ilişkin davalarda yetkili ve görevli mahkeme MÖHUK m. 60'ta düzenlenmiştir.

Yabancı hakem kararlarının tenfizine ilişkin davalarda MÖHUK m. 60/2 uyarınca görevli mahkeme asliye mahkemesi olacaktır. Dolayısıyla bir yabancı hakem kararının tenfizine ilişkin davanın, bir sulh mahkemesinde açılması mümkün değildir.⁴⁷³ Ancak bu hususta hangi asliye mahkemesinin görevli olduğu hususunda bir tereddüt oluşabilmektedir. Bu durumda ticaret hukukuna ilişkin hususlarda asliye ticaret mahkemelerinin, aile hukukuna ilişkin hususlarda aile mahkemelerinin görevli olduğu akla gelebilmektedir. Bu madde doktrinde tartışmaya yol açmış olup bu hususta geçmişteki Yargıtay kararlarında da bir istikrar bulunmamaktadır.⁴⁷⁴ 5235 sayılı kanun m. 5 ile birlikte, bu husus açıklığa kavuşmuş ve yabancı hakem kararlarının tenfizine ilişkin davalarda asliye ticaret mahkemeleri, görevli mahkeme olarak gösterilmiştir.

⁴⁷⁰ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 537.

⁴⁷¹ **A.e.**, s. 546.

⁴⁷² Yargıtay HGK E. 2000/121, K. 2000/139, (Çevrimiçi) <https://lexpera.com.tr>, 21.10.2023.

⁴⁷³ Nomer/Ekşi/Öztekin Gelgel, **a.g.e.**, 125.

⁴⁷⁴ Tarman, “Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Bazı Tespitler”, **MHB**, s. 802.

Yabancı hakem kararlarının tenfizine ilişkin davalarda, MÖHUK m. 60/2 uyarınca tarafların yetkili mahkemeyi kararlaştırabilmeleri mümkündür. Eğer taraflar böyle bir anlaşma yapmışlarsa bu konuda yetkili mahkeme, tarafların anlaştıkları yer mahkemesidir. MÖHUK m. 60'a göre, eğer taraflar aralarında yetki hususunda bir anlaşma yapmamışlarsa; aleyhine karar verilmiş olan kişinin Türkiye'deki yerleşim yeri, eğer yoksa bu kişinin sakin olarak bulunduğu yer, bu da yoksa icra işlemlerine konu olabilecek mallarının olduğu yer mahkemesi yetkili olacaktır. Fakat bu mahkemelerin hiçbirisi mevcut değilse, bu durumda Türk mahkemeleri yetkisizlik kararı vermelidir.⁴⁷⁵ TTK'da sadece gemi alacaklarında uygulanmak üzere bir özel düzenleme yer almaktadır.⁴⁷⁶ Söz konusu düzenlemenin yer aldığı TTK m. 1360 uyarınca; gemi alacaklarına ilişkin kararların tanınması ve tenfizi konusunda, o hususta daha önce ihtiyati haciz kararı veren mahkeme yetkili olacaktır.

Tarafların bir yetki sözleşmesiyle yetkili mahkemeyi belirlemeleri sırasında belirlemiş oldukları mahkemenin, sadece tenfiz davaları bakımından yetkili olduğunu belirtmemeleri halinde; bu mahkemenin uyuşmazlığın esasına bakmaya da yetkili olup olmadığı konusunda bir tartışma olabilmektedir.⁴⁷⁷ Fakat eğer taraflar yetkili olarak belirledikleri mahkemenin sadece tenfiz davalarında yetkili olacağını kararlaştırmışlarsa, bu durumda tarafların tahkim iradelerinin son derece açık olduğu ve söz konusu mahkemenin uyuşmazlığın esasına bakma hususunda yetkili olmadığı sonucuna varılması gerekmektedir.⁴⁷⁸

3. Basit Yargılama Usulü

Tenfiz talebine ilişkin davalarda, MÖHUK m. 55 uyarınca basit yargılama usulünce görülecek bir yargılama sonucunda karar verilecektir. Tenfiz davaları; basit yargılama usulüne tabi olduğundan, bu tür davalar adli tatilde de görülür.⁴⁷⁹

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu⁴⁸⁰ m. 317 uyarınca, basit yargılama usulünde cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesinin verilmemesi gerekir. Tenfiz talebine ilişkin davalarda; davacı çoğunlukla dava dilekçesinde hakkında tenfiz kararı verilmesini talep ettiği hakem kararını ve tahkim anlaşmasını veya tahkim şartını sunmakta ve söz konusu

⁴⁷⁵ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, **a.g.e.**, s. 806.

⁴⁷⁶ Şanlı, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, s. 394.

⁴⁷⁷ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 543.

⁴⁷⁸ **A.e.**, s. 543.

⁴⁷⁹ Nomer/Ekşi/Öztekin Gelgel, **a.g.e.**, s. 128.

⁴⁸⁰ R.G. 27836/04.02.2011.

hakem kararının tenfizini talep etmekte, davalı taraf ise vereceği cevap dilekçesinde tenfiz engeli olarak kabul edilmesi gereken hukuksal vakıaları sunarak söz konusu talebin reddini talep etmekte olup bu nedenle, davalının sunduğu cevap dilekçesinde yer alan hukuksal vakıalara davacının tekrar cevap verme ihtiyacı doğmakta ve davacı da tekrar bir dilekçe vermektedir.⁴⁸¹ Dolayısıyla basit yargılama usulü, dilekçeler kısmında tam anlamıyla uygulanamamaktadır.

HMK m. 320 uyarınca basit yargılama usulüne göre yürütülecek işlerde duruşma yapılmadan karar verilebilecektir. Ancak bu imkan da pratikte uygulanamamakta olup tenfiz davaları çoğunlukla duruşmalı olarak görülmektedir.⁴⁸²

4. Kanun Yolları

MÖHUK m. 57 uyarınca, tenfiz talebine ilişkin verilen mahkeme kararlarının kanun yollarına götürülmesi genel hükümler uyarınca yapılacaktır. Dolayısıyla bu hususta HMK'nın ilgili hükümleri uygulama alanı bulacaktır.

MÖHUK'un ilgili maddeleri uyarınca, hakkında tenfiz kararı verilmiş bir yabancı hakem kararı aynı Türk hakem kararları gibi icraya konabilecektir. Fakat MÖHUK m. 57 uyarınca tenfiz kararına karşı temyiz yoluna başvurulmuş olması söz konusu kararın icrasını durduracaktır. Fakat her ne kadar temyizicinin icrayı durduracağından bahsedilmişse de istinafin etkisine ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir. Bir görüşe göre, istinaf da icrayı durduracaktır.⁴⁸³ Kanaatimizce hükmün amacı gözetildiğinde, istinafin da icrayı durdurması ve söz konusu hakem kararının ancak hakkında verilen tenfiz kararı kesinleştikten sonra icraya konabilmesi gerekir. Zira, aksi durumda, ilk derece mahkemesinin kararının ardından söz konusu karar hemen icraya konabilecek ve ilgili hükmün amacına aykırı bir sonuç doğmuş olacaktır. Çünkü HMK uyarınca istinaf mahkemesi, bazı hallerde ilk derece mahkemesinin kararının kaldırarak onun yerine karar verebilmektedir ve belirli bir değer altında kalan uyuşmazlıklar bakımından kesin olarak uyuşmazlığı karara bağlayabilmektedir. Bu durumda MÖHUK m. 57 hükmü fonksiyonsuz kalabilecek olduğundan, istinaf incelemesinin de icrayı durdurması gerekir.

⁴⁸¹ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 544.

⁴⁸² **A.e.**, s. 544.

⁴⁸³ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 806.

Tenfiz davalarına ilişkin Yargıtay kararları göz önünde bulundurulduğunda; tenfiz davalarının tek bir daireye değil, uyuşmazlığın meydana geldiği sözleşmenin özelliklerine göre o konuya bakmakla görevli olan daireye gittiği görülebilmektedir.⁴⁸⁴ Aslında bu tür davaların, tahkime ilişkin uyuşmazlıklara bakmak üzere görevlendirilmiş tek bir daireye gitmesi halinde; daha yeknesak kararların çıkması sağlanabilecektir.⁴⁸⁵ Bu yöntem çok daha basit ve etkili bir usul olacaktır.

5. Kısmi Tenfiz

Kısmi tenfiz durumunu düzenleyen MÖHUK m. 56'da mahkemenin, kararın kısmen tenfizine karar verebileceği belirtilmiştir. Kısmi tenfiz durumunda yalnızca ilgili hakem kararının tenfiz edilen kısmı icraya konabilecektir.⁴⁸⁶

III. Değerlendirme

Bu bölümde, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bölümün birinci kısmında yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi kavramları ve bu kavramların birbirinden farkları, ikinci kısmında ise NYS kapsamında yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi incelenmiştir.

Bu bölümün birinci kısmında, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi kavramları ve bu kavramların birbirinden farkları incelenmiştir. Tezimizin konusu yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi ile alakalı olduğundan, bu iki kavramın kapsamının ve birbirinden farklarının açıklanmasının gerektiği düşünülmüştür. Tanıma ve tenfiz arasındaki temel farklılık; tanıma kararının, bir kararın icra edilebilmesi için yeterli olmadığı ve bir kararın icrası için mutlaka tenfiz sürecinin de işletilmesi gerektiğidir.

Bu bölümün ikinci kısmında ise, NYS kapsamında yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi incelenmiştir. MÖHUK'ta ve bazı iki taraflı milletlerarası sözleşmelerde yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin hükümler bulunsa da, Türkiye'de gerçekleşen tanıma ve tenfiz süreçlerinde en sık uygulama alanı bulan norm NYS olduğundan

⁴⁸⁴ Akıncı, *Milletlerarası Tahkim*, s. 526.

⁴⁸⁵ A.e., s. 526.

⁴⁸⁶ A.e., s. 544.

ve tezimizin konusu da esas itibariyle NYS ile alakalı olduğundan; bu bölüm kapsamında sadece NYS kapsamında gerçekleşecek tanıma ve tenfiz süreçlerinin açıklanmasıyla yetinilmiştir. Bu süreçler, tanıma ve tenfiz engelleri bakımından NYS hükümlerine göre yürütülen fakat yargılama usulü açısından yine NYS'nin yaptığı atıfla tenfiz devleti hukukuna tabi olan süreçlerdir. Bu kısım kapsamında incelenen hususlardan birisi, NYS kapsamında yer verilen tanıma ve tenfiz engelleridir. Her ne kadar doktrinde; NYS m. V/1'de yer alan tanıma ve tenfiz engellerinden birinin mevcut olduğu ve bu hususun davalı tarafça ispat edildiği veya NYS m. V/2'de yer alan tanıma ve tenfiz engellerinden birinin mevcut olduğu ve bu hususun mahkeme tarafından re'sen tespit edildiği hallerde tanıma ve tenfiz kararı verilemeyeceği ifade edilmişse de, kanaatimizce tenfiz mahkemesinin bu hususta bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Zira NYS m. V hükmünün lafzı tenfiz mahkemesine bu yetkiyi vermektedir. Ancak bu hükmün tenfiz mahkemesine son derece ölçsüz bir takdir yetkisi verdiği ve bu husustaki MÖHUK m. 62'de yer alan ve tenfiz mahkemesine bu konuda bir takdir yetkisi tanımayan hükmün daha isabetli olduğu söylenebilir. Bu kısım kapsamında incelenen hususlardan bir diğeri, tanıma ve tenfiz kararlarına karşı gidilen kanun yollarına ilişkindir. Bu konuda, tartışmalı bir durum söz konusudur. Her ne kadar MÖHUK m. 57'de, temyiz yoluna başvurunun tanıma ve tenfiz davalarına ilişkin kararların icrasını durduracağı ifade edilmişse de istinaf yoluna başvurma'nın etkisi hakkında bir hükme yer verilmemiştir. Dolayısıyla, bu hüküm tartışmaya yol açabilecek niteliktedir. Kanaatimizce, istinaf yoluna başvuru da icrayı durdurmalıdır. Zira, bu durum, hükmün amacına daha uygun bir sonuç doğurmaktadır. Çünkü HMK uyarınca istinaf mahkemesi, bazı hallerde ilk derece mahkemesinin kararını kaldırarak onun yerine karar verebilmektedir ve belirli bir değerin altında kalan uyuşmazlıklar bakımından kesin olarak uyuşmazlığı karara bağlayabilmektedir. Bu durumda MÖHUK m. 57 hükmü fonksiyonsuz kalabilecek olduğundan, istinaf incelemesinin de icrayı durdurması gerekir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NEW YORK SÖZLEŞMESİ'NDE YER ALAN VE HAKEM HEYETİNİN TEŞEKKÜLÜNE İLİŞKİN HUSUSLAR İLE İLİŞKİLİ OLAN TANIMA VE TENFİZ ENGELLERİ

I. Tanıma ve Tenfiz Engeli Olarak Aleyhine Hüküm Verilen Tarafın Hakemin Atanmasından Usulü Dairesinde Haberdar Edilmemiş Olması

A. Genel Bilgi

NYS kapsamında düzenlenen tanıma ve tenfiz engellerinden birisi; NYS m. V/1/b'de düzenlenen, aleyhine hüküm verilen tarafın hakemin atanmasından usulü dairesinde haberdar edilmemiş olmasıdır.

NYS m. V/1/b'nin ilgili kısmı şu şekildedir:

“...Aleyhine hakem hükmü dermeyan olunan taraf hakemin tayininden ... usulü dairesinde haberdar edilmemiş olur, ...”

NYS m. V/1'de bu tanıma ve tenfiz engeli; davalı tarafından ispat edilmesi gereken tanıma ve tenfiz engelleri arasında sayılmıştır. Her ne kadar madde metninde, ispat yükünün kendisinin haberdar edilmediğini öne süren tarafın üzerinde olduğu belirtilmişse de; söz konusu taraftan olumsuz bir vakıanın ispatı istenemeyeceğinden, bahsi geçen tarafın hakemin atanmasından haberdar edildiğini, karşı tarafın ispat etmesi gerekecektir.⁴⁸⁷ Burada ispat yükünün ters çevrilmesi gerektiği söylenebilir.⁴⁸⁸ Yargıtay'ın da bu doğrultuda bir kararı mevcuttur.⁴⁸⁹ Ancak, söz konusu tanıma ve tenfiz engelinin göz önünde bulundurulabilmesi için bu durumun her halükarda davalı tarafça öne sürülmesi gerekmekte olup tenfiz mahkemesi söz konusu durumu re'sen dikkate alamayacaktır.⁴⁹⁰ Ancak; tarafların kendilerine

⁴⁸⁷ Şanlı/Esen/ Ataman Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 819.

⁴⁸⁸ **A.e.**, s. 819, 820.

⁴⁸⁹ Yargıtay 11. HD E. 1999/4616, K. 1999/7247, (Çevrimiçi) <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>, 21.10.2023.

⁴⁹⁰ Van Den Berg, **New York Arbitration Convention of 1958**, s. 299.

yapılması gereken şekilde bir tebligatın yapılmadığına dair itirazlarını, tahkim yargılamasında ve sonraki iptal davası sürecinde ileri sürmemeleri halinde; bu hususa dair itirazlarını tanıma ve tenfiz davasında da ileri süremeyecekleri ifade edilmektedir.⁴⁹¹ Zira, tarafların bu itirazlarını, tahkim yargılamasında ve sonraki iptal davası sürecinde hiç ileri sürmedikleri ve bu hususa dair itirazlarını sadece tanıma ve tenfiz davasında ileri sürdükleri bir durum, dürüstlük kuralına aykırı bir tutum olarak kabul edilebilecektir.

Hakemin atanmasından tarafların haberdar edilmesine ilişkin tebligat süreci, bir formaliten ibaret gibi görülebilse de; son derece mühim bir işlemdir.⁴⁹² Zira, tarafların hakemlerin atanmasından usulü dairesinde haberdar edilmeleri, usul hukukunun temel ilkeleri arasında yer alır.⁴⁹³ Adil bir tahkim yargılamasından söz edebilmek için, davalının hakemin atanmasından usulü dairesinde haberdar edilmiş olması gerekir.⁴⁹⁴ Burada esas olarak savunma haklarına riayet prensibi söz konusu olmaktadır.⁴⁹⁵ Savunma haklarına riayet edilmemesi, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin düzenlemelerin yanı sıra, yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin düzenlemelerde de, tanıma ve tenfiz engeli olarak kabul edilmektedir.⁴⁹⁶ Bu hususlar, pek çok milletlerarası tahkim düzenlemesinde tanıma ve tenfiz engeli olarak düzenlenmiştir.⁴⁹⁷ Söz konusu durum, NYS kapsamında da bir tanıma ve tenfiz engeli olarak düzenlenmiştir.⁴⁹⁸ Bu tanıma ve tenfiz engeli NYS’de düzenlenmiş olan tanıma ve tenfiz engelleri arasında en önemlileri arasındadır.⁴⁹⁹

Hakemin atanmasından tarafların haberdar edilmesi ifadesinden kast edilen, hakemlerin isimlerinin taraflara bildirilmiş olmasıdır.⁵⁰⁰ Bir tahkim sürecine ilişkin olarak, aleyhine hüküm verilen tarafın hakemin atanmasından haberdar edilmiş olması ya da haberdar edilmemiş olması şeklinde iki ihtimal mevcuttur.

İlk ihtimal aleyhine hüküm verilen tarafın, hakemin atanmasından haberdar edilmiş olmasıdır. Tarafların hakemin atanmasından haberdar edilmiş olduğu durumda, tenfiz

⁴⁹¹ Kaplan, **Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık**, s. 95.

⁴⁹² Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 463.

⁴⁹³ Nomer/Ekşi/Öztekin Gelgel, **a.g.e.**, s. 114.

⁴⁹⁴ Şanlı/Esen/ Ataman Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 818.

⁴⁹⁵ **A.e.**, s. 818.

⁴⁹⁶ Gizem Ersen Perçin, **Milletlerarası Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı**, İstanbul, On İki Levha, 2023, s. 208.

⁴⁹⁷ Nomer/Ekşi/Öztekin Gelgel, **a.g.e.**, s. 114.

⁴⁹⁸ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 573.

⁴⁹⁹ Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 463.

⁵⁰⁰ Van Den Berg, **New York Arbitration Convention of 1958.**, s. 305.

mahkemesinin; aleyhine hüküm verilen tarafın, hakemin atanmasından uyulması gereken usul kuralları uyarınca haberdar edilip edilmediğini araştırması gerekir.⁵⁰¹ Bu usule uyulmayan hallerde, tanıma ve tenfiz talebi reddedilebilecektir. Uyulması gereken usule ilişkin olarak gerekli açıklamalar bir sonraki bölümde yapılacaktır.⁵⁰²

Diğer bir ihtimal ise, aleyhine hüküm verilen tarafın hakemin atanmasından haberdar edilmemiş olması durumudur. Bu durumda da, tanıma ve tenfiz talebi reddedilebilecektir. Zira, bir tahkim sürecinde tarafların hakemin atanmasından mutlaka haberdar edilmiş olmaları gerekir.⁵⁰³ Aleyhine hüküm verilen tarafın hakemin atanmasından haberdar edilmemiş oldukları hallerde, bu durumun kamu düzenine aykırılık kapsamında da değerlendirilebilmesi mümkündür. Kamu düzenine aykırılık ile ilgili detaylı açıklamalar ilerleyen bölümlerde yapılacaktır.⁵⁰⁴ Tarafların hakemin atanmasından haberdar edilmeme durumu; NYS m. V/1/b’de düzenlenen aleyhine hüküm verilen tarafının hakemin atanmasından usulü dairesinde haberdar edilmemiş olması şeklindeki tanıma ve tenfiz engeli kapsamında değerlendirildiğinde, bu durum NYS m. V/1 uyarınca hakim tarafından re’sen gözetilemeyecektir. Ancak bu durum, NYS m. V/2/b’de düzenlenen kamu düzenine aykırılık şeklindeki tanıma ve tenfiz engeli kapsamında değerlendirildiğinde, bu durum NYS m. V/2 uyarınca hakim tarafından re’sen gözetilebilecektir.

B. Hakemin Atanmasından Tarafların Haberdar Edilmesinde Uyulması Gereken Usul

Tarafların hakemin atanmasından hangi usul kuralları uyarınca haberdar edilmesi gerektiğini belirlemek gerekecektir. Burada uyulması gereken usul, tarafların anlaşması ile belirlenen usuldür.⁵⁰⁵ Taraflar bu hususta istediği usulü seçmekte serbestirler.⁵⁰⁶ Tarafların bir anlaşması olmayan hallerde ise hakem heyetinin belirleyeceği usule uyulmalıdır.⁵⁰⁷

⁵⁰¹ Şanlı/Esen/ Ataman Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 818.

⁵⁰² Bkz. Üçüncü Bölüm/I/B.

⁵⁰³ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 575.

⁵⁰⁴ Bkz. Üçüncü Bölüm/IV.

⁵⁰⁵ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 819. Taraflar arasındaki anlaşmanın nasıl yorumlanacağına ilişkin açıklamalar için bkz. Üçüncü Bölüm /II/B.

⁵⁰⁶ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 573.

⁵⁰⁷ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 819.

Bazı kurumsal tahkim merkezlerinin kurallarında tebligata ilişkin ayrıntılı hükümler mevcuttur.⁵⁰⁸ Kurumsal tahkimin söz konusu olduğu durumda, eğer tahkim usulüne bir kurumsal tahkim merkezinin kuralları uygulanıyorsa, bu durumda tarafların hakemin atanmasından haberdar edilme usulüne de bu kurallar uygulanacaktır.⁵⁰⁹ Yargıtay'ın buna benzer bir konuda verdiği kararına göre, bu tür durumlarda resmi tebligat yöntemlerinin değil, bu tür özel tebligat yöntemlerinin uygulama alanı bulması gerekir.⁵¹⁰

C. Hakemin Atanmasından Aleyhine Hüküm Verilen Tarafın Usulü Dairesinde Haberdar Edilmemiş Olmasına Örnekler

Tarafların hakemin atanmasından haberdar edilmesi hususunda uyulması gereken usul, bir önceki bölümde ifade edildiği üzere esas olarak tarafların anlaşması ile belirlenen usuldür. Söz konusu tanıma ve tenfiz engelinin, sadece tarafların haberdar edilme hususu ile sınırlı olması nedeniyle; bu kısımda örnekler bakımından çeşitli alt başlıklara yer verilmemiş olup bazı somut örneklerle tek bir başlık altında yer verilmiştir.

Bazen tarafların, sadece hakem atamasından değil tüm tahkim sürecinden dahi haberdar olmadığı durumlar söz konusu olabilmektedir. Bir Yargıtay kararına konu olayda; davalı tahkim sürecinden ve hakem atamalarından hiçbir şekilde haberdar edilmediğini, söz konusu süreçten sürece ilişkin açılan tenfiz davası ile haberdar olduğunu belirtmiş ve davalının söz konusu itirazları yerinde bulunarak tanıma ve tenfiz talebinin reddine karar verilmiştir.⁵¹¹

Tebliğat dilinin, uyulması gereken usule uygun olmaması halinde; tanıma ve tenfiz talebi reddedilebilecektir. Yargıtay; bu dilin mutlaka tarafların bildiği dillerden birisi olmasının gerekmediği, uyulması gereken usule uygun bir dilde tebligat yapılmış olmasının yeterli olduğu yönünde karar vermiştir.⁵¹²

Hakem atamasının üçüncü bir kişiye bırakıldığı hallerde de, hakem atamasından tarafların haberdar edilmediği durumlar söz konusu olabilmektedir. Hakem ataması her ne

⁵⁰⁸ A.e., s. 818.

⁵⁰⁹ Şit, **Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi**, s. 209.

⁵¹⁰ Yargıtay 11. HD E. 2001/6144, K. 2001/9045, (Çevrimiçi) <https://lexpera.com.tr>, 21.10.2023.

⁵¹¹ Yargıtay 11. HD E. 2015/7538, K. 2016/6882, (Çevrimiçi) <https://lexpera.com.tr>, 21.10.2023.

⁵¹² Yargıtay 19. HD E. 1998/6099, K. 1998/7735, (Çevrimiçi) <https://lib.kazanci.com.tr>, 21.10.2023.

kadar üçüncü kişiye bırakılmış olsa da, tarafların bu atamadan usulüne uygun şekilde haberdar edilmediği durumlarda da tanıma ve tenfiz talebi reddedilebilecektir.⁵¹³

II. Tanıma ve Tenfiz Engeli Olarak Hakem Heyetinin Teşekkülünün, NYS Madde V/1/d Uyarınca Tabi Olduğu Usule Aykırı Olarak Gerçekleşmesi

A. Genel Bilgi

NYS kapsamında düzenlenen tanıma ve tenfiz engellerinden birisi; hakem heyetinin teşekkülünün, NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usule aykırı olarak gerçekleşmesidir.

NYS m. V/1/d'nin ilgili kısmı şu şekildedir:

“...Hakem mahkemesinin teşkili ... tarafların mukavelesine ve mukavelede sarahat olmayan hallerde hakemliğin cereyan ettiği mahal kanunu hükümlerine uygun değilse; ...”

NYS m. V/1 uyarınca, bu tanıma ve tenfiz engelini dikkate alınabilmesi için davalı tarafça ispat edilmesi gerekir.

Söz konusu hükme göre; hakem heyetinin teşekkülü, tarafların anlaşmasına ve anlaşma olmayan hallerde hakemliğin cereyan ettiği yer kanunu hükümlerine uygun olmalıdır. Söz konusu madde uyarınca tahkim yeri hukukunun tamamlayıcı bir fonksiyon göreceği ancak tarafların bir anlaşmasının olmadığı hallerde uygulanacağı sonucu çıkarılabilir.⁵¹⁴ Bu şekilde NYS'ye egemen olan ve tanıma ve tenfizi kolaylaştırmaya dönük olan anlayış ile uyumlu bir yaklaşım tarzı benimsenmiş olunmaktadır.⁵¹⁵ Dolayısıyla NYS m. V/1/d göz önünde bulundurulduğunda, hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usul; taraflar arasında buna ilişkin bir anlaşma olması halinde bu anlaşmayla belirlenen usul, böyle bir anlaşmanın olmadığı hallerde ise tahkim yeri hukukunda yer alan usuldür. Bu usule uyulmaması halinde söz konusu madde kapsamında bir tanıma ve tenfiz engeli oluşabilecektir. Bir Yargıtay kararında; tahkim sürecinin LCIA'da gerçekleşeceği

⁵¹³ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 574.

⁵¹⁴ Reinmar Wolff, **New York Convention: Article by Article Commentary**, Almanya, Verlag C.H.Beck oHG, 2019, s. 342.

⁵¹⁵ **A.e.**, s. 342.

hususunda anlaşılmış olmasına rağmen tahkimin ICC’de görülmesi gerekçesiyle, tanıma ve tenfiz talebinin reddi yönünde karar verilmiştir.⁵¹⁶

Taraf iradelerinin tahkim yeri hukuku veya tenfiz devleti hukuku tarafından öngörülmüş bazı sınırlamalara tabi tutulması NYS V/1/d hükmü ile bağdaşmamaktadır.⁵¹⁷ Zira görülebildiği üzere, ilgili hükümde taraflara geniş bir serbesti tanınmıştır.

Tahkim sürecine ilişkin olarak gerçekleşen usule aykırılıkların ancak sonuca etkili olması halinde, tanıma ve tenfiz davalarında dikkate alınması gerektiği öne sürülmektedir.⁵¹⁸ Ancak NYS m. V/1/d hükmü kapsamında bir değerlendirme yapıldığında; söz konusu madde metninde, gerçekleşen usule aykırılığın tanıma ve tenfiz engeli oluşmasına yol açabilmesi için sonuca etkili olması gerektiği şeklinde bir ifade bulunmamakta olduğundan, bu hüküm kapsamında gerçekleşen usule aykırılıklarda sonuca etkililik şartının aranması doğru olmayacaktır.⁵¹⁹ Ayrıca, meydana gelen bir usule aykırılık sonucunda; atanması gerekirken atanmamış olan bir hakemin, atanmış olsaydı ne yönde karar vereceğini tespit etmek mümkün olamayacağından dolayı; bu usule aykırılık türü bakımından sonuca etkililiğin tespitinin de son derece güç olacağı söylenebilir.⁵²⁰ Bu nedenlerden dolayı, hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin olarak gerçekleşen ve NYS V/1/d kapsamında değerlendirilebilecek olan bir usule aykırılık bakımından sonuca etkililik şartının aranması doğru bir yaklaşım olmayacaktır.

Bir uyuşmazlık tahkime havale edildiğinde; dikkat edilmesi gereken hususlardan birisi, hakem heyetinin teşekkülünün olması gerektiği şekilde gerçekleştirilmesidir.⁵²¹ Hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usul bir sonraki bölümde detaylı olarak ele alınacaktır.

B. Hakem Heyetinin Teşekkülünün NYS Madde V/1/d Uyarınca Tabi Olduğu Usul

Hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usul, söz konusu madde metninde açıkça belirtilmiştir. NYS m. V/1/d uyarınca hakem heyetinin teşekkülü;

⁵¹⁶ Yargıtay 19. HD E. 2009/5703, K. 2009/5286, (Çevrimiçi) <https://lexpera.com.tr>, 21.10.2023.

⁵¹⁷ Born, **a.g.e.**, pdf s. 2673.

⁵¹⁸ Kaplan, **Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık**, s. 52.

⁵¹⁹ Wolff, **a.g.e.**, s. 354, 355.

⁵²⁰ **A.e.**, s. 355.

⁵²¹ Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 190

tarafların anlaşmasına, böyle bir anlaşma olmadığı hallerde ise tahkim yeri hukukuna uygun olmalıdır. NYS’de hem tahkim yeri hukukuna hem de taraf iradelerine yer verilmiş, ancak taraf iradelerine üstünlük tanınmıştır.

Hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usul, eğer tarafların bu hususta bir anlaşması mevcutsa bu anlaşmayla belirlenen usuldür. Tarafların hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin bir anlaşmasının olmadığı veya anlaşmada hüküm bulunmayan hallerde ise “hakemliğin cereyan ettiği yer kanunu” uygulama alanı bulacaktır.⁵²² Dolayısıyla, tarafların anlaşmasının bulunmadığı veya anlaşmada açıklık bulunmadığı hallerde tahkim yeri hukukunun uygulama alanı bulması gerekir.⁵²³ Bu kapsamda, tahkim yeri hukukunun tamamlayıcı bir fonksiyon göreceği söylenebilir.⁵²⁴ Bu durumda, taraflar her ne kadar hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin bir anlaşma yapmış olsalar da, eğer tarafların yaptıkları anlaşmada boşluk kalan kısımlar varsa, bu boşluklar tahkim yeri hukuku ile doldurulacaktır.⁵²⁵ Görülebileceği üzere burada tahkim yeri hukukuna ikincil bir fonksiyon verilmiştir. Madde metninin bu şekilde kaleme alınma sebebi, tahkim yeri hukukunun, tahkim usulü üzerindeki etkisinin azaltılmak istenmesidir.⁵²⁶

Tarafların hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin yaptıkları anlaşmalarda tahkim yeri hukukunun emredici hükümlerini göz önünde bulundurmaları gerektiği öne sürülse de; madde metni incelendiğinde, bu tür bir yaklaşım tarzının doğru olmadığı görülebilir.⁵²⁷ Zira, taraflar hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin yaptıkları anlaşmalarda, istedikleri usulü kararlaştırmakta serbesttirler.⁵²⁸ Tarafların hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin yaptıkları anlaşmalar, açık veya zımni olacak şekilde iki türlü olabilir.

Taraflar hakem heyetinin teşekkülünü açıkça düzenleyen bir anlaşma yapabilirler. Madde metni incelendiğinde; ilgili hükmün taraflara bir hukuk seçimi hakkı tanımanın yanında, hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin kuralları doğrudan belirleme imkanı da tanıdığı görülebilecektir.⁵²⁹ Dolayısıyla bu tür bir anlaşma, hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin kuralların doğrudan taraflarca belirlenmesi veya hakem heyetinin teşekkülünün bir tahkim kurumunun veya bir ulusal hukuk sisteminin kurallarına uygun şekilde gerçekleşeceğine karar

⁵²² Şanlı/Esen/ Ataman Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 827, 828.

⁵²³ Nomer/Ekşi/Öztekin Gelgel, **a.g.e.**, s. 115.

⁵²⁴ Wolff, **a.g.e.**, s. 342.

⁵²⁵ Van Den Berg, **New York Arbitration Convention of 1958**, s. 323.

⁵²⁶ **A.e.**, s. 323.

⁵²⁷ Wolff, **a.g.e** 345.

⁵²⁸ **A.e.**, s. 344.

⁵²⁹ **A.e.**, 268.

verilmesi şeklinde yapılmış olabilir.⁵³⁰ Yine bu tür bir anlaşma, hakemlerin taraflarca ismen belirlenmesi veya hakem atamasını üçüncü kişiye bırakmak şeklinde de yapılmış olabilir.⁵³¹

Taraflar hakem heyetinin teşekkülünü açıkça düzenlememekle birlikte; tahkim usulünün bir ulusal hukuk sistemine, kurumsal tahkim merkezinin kurallarına veya UNCITRAL Kurallarına uygun şekilde gerçekleşmesini kabul etmiş ve dolayısıyla tahkim usulüne uygulanacak olan mevzuatın hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümlerini de zımnen kabul etmiş olabilirler. Zira hakem heyetinin teşekkülü de, tahkim usulüne ilişkin bir husustur.⁵³² Örneğin taraflar bir kurumsal tahkim merkezini seçmekle, o kurumun tahkim usulüne ilişkin kurallarını ve dolayısıyla hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin kurallarını da kabul etmiş olmaktadır.⁵³³ AS m. IV'te de bu husus belirtilmiştir. Tarafların bir ulusal hukuk sistemine atıf yaptığı hallerde ise, atıf yapılmış olan hukukun esasa uygulanmak üzere mi yoksa usule uygulanmak üzere mi kararlaştırıldığı tartışma konusu olabilmektedir.⁵³⁴ Bir Yargıtay kararında “yürürlükteki Türk kanunları”na atıf yapılmış olunan bir durumda, bu atfın hem maddi hukuku hem de usul hukukunun kapsayacak şekilde yorumlanması gerektiği ifade edilmiştir.⁵³⁵ Yargıtay’ın daha yeni bir tarihli bir kararı ise; aksi açıkça anlaşılmadıkça bir ulusal hukuk sistemine yapılan atfın, sadece o ulusal hukuk sisteminin maddi hukuka ilişkin kurallarını kapsayacak şekilde anlaşılması gerektiği yönündedir.⁵³⁶ Kanaatimizce; Yargıtay’ın daha yeni tarihli olan kararında yaptığı yorum tarafların gerçek iradelerini daha çok ön plana alır niteliktedir. Bu nedenle söz konusu karar, bu açıdan daha isabetli bir karar olmuştur.

Yukarıda yapılan açıklamalarda görülebileceği üzere NYS m. V/1/d tarafların hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin karar verme özgürlüğüne herhangi bir sınırlama getirmemektedir.⁵³⁷ Her ne kadar milli hukuk sistemlerinin emredici hükümlerine aykırılık diğer tanıma ve tenfiz engelleri bakımından bir sorun teşkil edebilecek olsa da, bu durumun NYS m. V/1/d kapsamında bir sınırlama oluşturduğu söylenemez.⁵³⁸ Dolayısıyla ilgili hüküm kapsamında bir değerlendirme yapıldığında tarafların herhangi bir sınırlamaya tabi olmaksızın hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin bir anlaşma yapabileceği söylenebilir. Ancak, tarafların hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin olarak açıkça yaptığı anlaşmanın mı yoksa zımnen

⁵³⁰ Şanlı/Esen/ Ataman Fıganmeşe, **Milletlerarası Özel Hukuk**, s. 827.

⁵³¹ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 590.

⁵³² Işıl Özkan, “Uluslararası Ticari Tahkimde Uygulanacak Hukuk”, **MHB**, C. XL40, No: 2, 2020, s. 839.

⁵³³ Kaplan, “Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Seçilmesi ve Sonuçları”, **MHB**, s. 484.

⁵³⁴ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 594.

⁵³⁵ Yargıtay 15. HD E. 1997/4213, K. 1997/5603, (Çevrimiçi) <https://lexpera.com.tr>, 21.10.2023.

⁵³⁶ Yargıtay 11. HD E. 2000/3992, K. 2000/4704, (Çevrimiçi) <https://lexpera.com.tr>, 21.10.2023.

⁵³⁷ Wolff, **a.g.e** 346.

⁵³⁸ **A.e.**, s. 346.

yapılan anlaşmanın mı uygulanacağı tartışma konusu olabilir. Bu durumda tarafların hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin açıkça yaptığı anlaşmaya üstünlük tanınması gerekecektir.⁵³⁹ Zira açık olarak yapılan anlaşma, tarafların gerçek arzusunu daha fazla yansıtır niteliktedir.

Tarafların seçtiği tahkim kurumunun, mevcut veya belirli olmadığı durumlarda hakem heyetinin teşekkülünde nasıl bir yol izleneceği de tartışma konusu olabilir. Bu tür tahkim anlaşmaları, patolojik tahkim anlaşmaları arasında sayılabilir. Patolojik tahkim anlaşmalarının söz konusu olduğu durumlar bu hallerle sınırlı olmamakla birlikte, bahsi geçen durumlar da patolojik tahkim anlaşmalarının söz konusu olduğu durumlardan biridir.⁵⁴⁰ Patolojik tahkim anlaşması kavramı, tahkim anlaşmalarında tahkimin devamını etkileyen önemli sorunlar olduğu hallerde kullanılır.⁵⁴¹ Tarafların tahkim anlaşmasında, kurumsal tahkime gitmeye dönük bir iradelerini belirttikleri durumlarda patolojik tahkim durumu söz konusu olabilir.⁵⁴² Bu tür bir patolojik tahkim anlaşmasının söz konusu olduğu durumda; tarafların mahkeme tarafından bir tahkim kurumuna yönlendirilmesi, tahkimin ad hoc tahkime dönmesi ve tahkim anlaşmasının geçersiz sayılması gibi üç tür görüş mevcuttur.⁵⁴³ Kanaatimizce uygun olan görüş, tahkimin ad hoc tahkime dönmesidir. Zira, bu durumda en azından tarafların uyuşmazlığı tahkimde çözme iradelerine uygun bir netice meydana gelmiş olacaktır. Bir kurumsal tahkim merkezinin tarafların usule ilişkin anlaşmalarını uygulamak istemediği durumda da benzer bir yorum yapılmalı ve bu durumda da söz konusu tahkim anlaşmasının kurumsal tahkime ilişkin değil, ad hoc tahkime ilişkin olduğu kabul edilmelidir.⁵⁴⁴ Bu hallerde hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin esaslar da, izlenecek yola uygun olarak belirlenmelidir.⁵⁴⁵

⁵³⁹ Şit, **Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi**, s. 48.

⁵⁴⁰ Emre Esen, “Reconsidering the Issues Regarding Validity of Arbitration Agreements Referring to Non-Existing Arbitral Institutions or Including Uncertain References to Arbitral Institutions and the Turkish Experience”, **Annales de la Faculte de Droit d’Istanbul**, C. LXVIII, No: 1, 2020, s. 135.

⁵⁴¹ **A.e.**, s. 135.

⁵⁴² Süleyman Yılmaz, Gökçe Filiz Çavuşoğlu, “Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmelerinin Geçerliliği ve Asimetrik ve Patolojik Tahkim Kızları”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. LXVIII, No: 3, 2020, s. 1493.

⁵⁴³ Esen, “Reconsidering the Issues Regarding Validity of Arbitration Agreements Referring to Non-Existing Arbitral Institutions or Including Uncertain References to Arbitral Institutions and the Turkish Experience”, **Annales de la Faculte de Droit d’Istanbul**, s. 135.

⁵⁴⁴ İbrahim Doğan Takavut, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Usule İlişkin Konularda İrade Serbestisi**, İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, 2020, s. 296.

⁵⁴⁵ Bu durumda, NYS m. V/1/d uyarınca; tarafların anlaşmaları ile belirlenen usul öncelikli olarak uygulanacak, tarafların anlaşmasının olmadığı hallerde ise tahkim yeri hukuku uygulanacaktır. Böyle bir durumda tahkim yerinin, tarafların uyuşmazlığı çözümlmek üzere anlaştıkları ancak bu durumun mümkün olmadığı kurumsal tahkim merkezinin bulunduğu yer olarak kabul edilebilmesi mümkündür.

C. Hakem Heyetinin Teşekkülünün, NYS Madde V/1/d Uyarınca Tabi Olduğu Usule Aykırı Olarak Gerçekleşmesine İlişkin Örnekler

1. Hakem Sayısına İlişkin Sorunlar

Hakemlerin sayısı, hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usule uygun olmalıdır. Bu usule uyulmadığında, tanıma ve tenfiz talebi reddedilebilecektir. Ancak nihai hakem kararını, tarafların belirlemiş olduğu sayıdaki hakemden daha farklı sayıda hakemin vermiş olması, her durumda bu kapsamda bir tanıma ve tenfiz engeli oluşturmayabilir.⁵⁴⁶ Zira, örneğin bir hakemin istifa etmiş olması durumunda da tahkim süreci devam etmiş ve kalan hakemler bir karar vermiş olabilir.⁵⁴⁷

Hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usulde, hakem sayısı bakımından farklı esaslar öngörülmüş olabilir. Pratikte çeşitli yöntemler önümüze çıkmaktadır.⁵⁴⁸ Özellikle bazı ülkelerin hukuk sistemlerinde, hakem sayısının tek sayı olması gerektiği hususu kabul edilmiştir.⁵⁴⁹ Tek hakemden oluşan bir hakem heyeti, uyuşmazlığın daha hızlı çözülmesine yardımcı olmaktadır.⁵⁵⁰ Uyuşmazlık konusu miktarın görece küçük olduğu durumlar haricinde sıklıkla, üç hakemden oluşan bir hakem heyeti tercih edilmektedir.⁵⁵¹ Üç hakemin görev yapması, uyuşmazlığın olması gerektiği şekilde çözülmesi adına çoğu zaman yeterli olmaktadır.⁵⁵²

Daha önce detaylıca açıklandığı üzere; UNCITRAL Tahkim Kurallarında, MTK, AA ve IPRG gibi ulusal kanunlarda ve ICC Tahkim Kuralları, LCIA Tahkim Kuralları, SAC Tahkim Kuralları, SCC Tahkim Kuralları, SIAC Tahkim Kuralları, FOSFA Tahkim Kuralları ve GAFTA Tahkim Kuralları gibi kurumsal tahkim merkezlerinin kurallarında hakem sayısı ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır.⁵⁵³ Genel olarak tahkime ilişkin düzenlemelerde, hakem sayısı bakımından taraf iradelerinin üstün tutulduğu görülmektedir.⁵⁵⁴ Hakem heyetinin

⁵⁴⁶ Wolff, *a.g.e.*, s. 350.

⁵⁴⁷ *A.e.*, s. 350.

⁵⁴⁸ Yunus Emre Göğçer, “Uluslararası Ticari Tahkimde Hakem Heyetinin Oluşturulması”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C. XVI, No: 178, 2021, s. 1086.

⁵⁴⁹ Redfern/Hunter, *a.g.e.*, s. 192.

⁵⁵⁰ Michael Malacka, “Party Autonomy in the Procedure of Appointing Arbitrators”, *International and Comparative Law Review*, C. XVII, No: 2, 2017, s. 94.

⁵⁵¹ Redfern/Hunter, *a.g.e.*, s. 193.

⁵⁵² *A.e.*, s. 195.

⁵⁵³ Bkz. Birinci Bölüm/II.

⁵⁵⁴ Pierre Gagnon, “Constitution of the Arbitral Tribunal”, *Reveu generale de droit*, C. XXII, No: 2, 1991, s. 446.

teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usul uyarınca, hakem sayısının bu kurallardan birine göre belirlenmesi gerektiği haller söz konusu olabilmektedir.

2. Hakemlerin Atanma Usulüne İlişkin Sorunlar

Hakemlerin atanma usulü, hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usule uygun olmalıdır. Bu usul, taraflardan birine diğerine karşı üstün bir pozisyon sağlasa dahi; bu usule uyulduğu durumda NYS m. V/1/d kapsamında bir tanıma ve tenfiz engeli oluşmayacaktır.⁵⁵⁵ Bu usule uyulmadığı hallerde ise, tanıma ve tenfiz talebi reddedilebilecektir.⁵⁵⁶ Sadece hakemlerin atanma usulünde değil, hakemlerin reddi usulünde meydana gelebilecek bir usule aykırılık durumunda da, tanıma ve tenfiz talebi reddedilebilecektir.⁵⁵⁷

Hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usulde, hakemlerin atanması bakımından farklı esaslar öngörülmüş olabilir. Hakemler taraflarca atanabileceği, gibi hakemlerin atanması üçüncü bir kişi ya da kuruma bırakılmış olabilir.⁵⁵⁸ Hakemlerin ismi tahkim anlaşmasında belirlenmiş de olabilir.⁵⁵⁹

Daha önce detaylıca açıklandığı üzere, UNCITRAL Tahkim Kurallarında, MTK, AA ve IPRG gibi ulusal kanunlarda ve ICC Tahkim Kuralları, LCIA Tahkim Kuralları, SAC Tahkim Kuralları, SCC Tahkim Kuralları, SIAC Tahkim Kuralları, FOSFA Tahkim Kuralları ve GAFTA Tahkim Kuralları gibi kurumsal tahkim merkezlerinin kurallarında hakemlerin atanma usulü ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır.⁵⁶⁰ Hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usul uyarınca, hakemlerin atanma usulünün bu kurallara uygun olarak gerçekleşmesi gereken haller söz konusu olabilmektedir.

⁵⁵⁵ Wolff, **a.g.e.**, s. 349, Ancak bu durumun kamu düzenine aykırılık kapsamında değerlendirilmesi mümkündür bkz. Üçüncü Bölüm/IV/C/2.

⁵⁵⁶ **A.e.**, s. 347.

⁵⁵⁷ **A.e.**, 348.

⁵⁵⁸ Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 195.

⁵⁵⁹ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 590-593.

⁵⁶⁰ Bkz. Birinci Bölüm/II.

3. Hakemlerin Tarafsızlık ve Bağımsızlıktan Yoksun Olmaları

a. Hakemlerin Tarafsızlıktan Yoksun Olmaları

Hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usul, hakemlerin tarafsız olmaları gerektiğini öngörümüşse; hakemlerin tarafsızlıktan yoksun olmaları halinde tanıma ve tenfiz talebi reddedilebilecektir.

Hakemlerin tarafsızlığı ve bağımsızlığı, milletlerarası tahkimde genel bir ilke olarak kabul görmüştür.⁵⁶¹ Pek çok ülkenin ulusal kanunlarında ve kurumsal tahkim merkezlerinin kurallarında bu ilke yer almaktadır.⁵⁶² Hakemlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı kavramları her ne kadar birbirine yakın kavramlar gibi gözükse de iki kavramın kapsamı birbirinden farklıdır.⁵⁶³ Tarafsızlık, hakemin davanın sonucuna ilişkin olumlu veya olumsuz bir düşüncesinin ve isteğinin olmamasıdır.⁵⁶⁴ Tarafların birbirinden farklı muamaleye tabi tutulmaması olarak da tanımlanabilir.⁵⁶⁵ Hakemin, taraflardan birinin lehine davranmaya eğilimli olması, taraflılık anlamına gelebilir.⁵⁶⁶ Taraflılık meselesi daha çok hakemin uyuşmazlık konusuna veya taraflara ilişkin ön yargıları ile ilişkilidir ve hakemin kendi iradesi doğrultusunda şekillenir.⁵⁶⁷ Pek çok milletlerarası tahkim kurumunun kurallarında, hakemlere kendi tarafsızlığına ilişkin şüphe yaratacak durumları açıklama yükümlülüğü yüklenmiştir.⁵⁶⁸

Hakem kararlarının tarafsız olarak verilmiş olmaları, milletlerarası tahkim sistemine duyulan güvenin artmasına yardımcı olmaktadır.⁵⁶⁹ Bu nedenle, tarafsızlık meselesi milletlerarası tahkimin en önemli unsurları arasında yer almaktadır.⁵⁷⁰ Tahkim kurumlarının kurallarında, hakemlerin adil olması önemli bir özellik olarak öne çıkmaktadır.⁵⁷¹

⁵⁶¹ Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 210.

⁵⁶² Born, **a.g.e.**, pdf s. 3039.

⁵⁶³ Bruno Manzaranes Bastida, "The Independence and Impartiality of Arbitrators in International Commercial Arbitration", **REVIST@ e – Mercatoria**, C. VI, No: 1, 2007, s. 3.

⁵⁶⁴ Yavuz Kaplan, "Milletlerarası Tahkimde Hakemin ve Tenfizin Reddi Sebebi Olması Açısından Bağımsızlık ve Tarafsızlık İlkesi", **MHB**, C. XXI, No: 1-2, 2001, s. 43.

⁵⁶⁵ Ergin Nomer, "Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Hakem Mahkemesinin Bağımsızlığı", **MHB**, C. IX, No: 1, 1984, s. 29.

⁵⁶⁶ Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 212.

⁵⁶⁷ Ronán Feehily, "Neutrality, Independence and Impartiality in International Commercial Arbitration, a Fine Balance in the Quest for Arbitral Justice." **Penn State Journal of Law and International Affairs**, C. VII, No: 1, 2019, s. 94.

⁵⁶⁸ Michael Malacka, **a.g.e.**, s. 97.

⁵⁶⁹ Kaplan, **Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık**, s. 98.

⁵⁷⁰ Kayalı, **a.g.e.**, s. 1.

⁵⁷¹ Manzaranes Bastida, **a.g.e.**, s. 8.

Uyuşmazlığın tarafları aynı devlet mahkemelerinde olduğu gibi hakemlerin tarafsızlığını talep edebilecektir.⁵⁷²

Hakimlerin tarafsızlığı, Türkiye de dahil olmak üzere pek çok ülkenin anayasalarında kendine yer bulmuş olup hakimler ile hakemlerin aynı konumda bulunmaları gerektiği kabul edildiğinden dolayı, aynı ilkelerin hakemler açısından da anayasal güvenceyle korunduğu söylenebilir.⁵⁷³ Türk hukukunda, hakemlerin de aynı hakimler gibi tarafsız olmaları gerekir.⁵⁷⁴ İsviçre iç hukukunda, hakimin reddi sebepleriyle hakemin reddi sebepleri son derece benzerlik göstermektedir.⁵⁷⁵

Bir hakemin tarafsızlıktan yoksun olduğunun ispatı oldukça zordur.⁵⁷⁶ Tarafsızlığın; yalnızca hakemlerin kişiliği ile ilgili durumlara bakılarak değil, hükmün geneline bakılarak değerlendirilmesi gerekmektedir.⁵⁷⁷ Her somut olayda o durumun şartlarına göre bir değerlendirme yapılmalıdır.⁵⁷⁸ Tarafsızlık ilkesinin daha doğru anlaşılabilmesi için bazı somut örnekler vermek yerinde olacaktır.

Örneğin, bir hakemin taraflardan birisi ile iş ilişkisi veya sosyal ilişkiler bakımından olumlu yönde bir bağlantısı bulunmuş olabilir. Hakemin bir tarafı diğer tarafa tercih etmesi, hakemin taraflardan birisi ile bu şekildeki bir iş ilişkisinden veya sosyal bir yakınlığından kaynaklanabilir.⁵⁷⁹ Zaten hakemin taraflı olup olmadığının temel göstergelerinden birisi, hakemin bir tarafı diğer tarafa tercih edip etmediğidir.⁵⁸⁰

Kişiler arasında olumlu ilişkiler olabileceği gibi olumsuz ilişkilerin de olması mümkündür. Eğer hakem ile taraflardan biri arasında bu tür olumsuz ilişkiler, bir husumet boyutuna ulaşmışsa ve yargılamanın seyrini etkileyecek boyuttaysa; bu durumun da bir taraflılık olarak kabul edilmesi doğru bir yaklaşım olacaktır.⁵⁸¹

⁵⁷² Kaplan, **Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık**, s. 98.

⁵⁷³ **A.e.**, s. 98.

⁵⁷⁴ İnci Bıçkın, “Hakem Sözleşmesi ve Hakem Yargılaması”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, C. XVIII, No: 67, 2006, s. 384.

⁵⁷⁵ Kaplan, **Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık**, s. 99.

⁵⁷⁶ Yeşilova, **Milletlerarası “Ticari” Tahkimde Nihai Karardan Önce Mahkemelerden Yardım ve Denetimi**, s. 177.

⁵⁷⁷ Kaplan, **Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık**, s. 103.

⁵⁷⁸ Kayalı, **a.g.e.**, s. 9.

⁵⁷⁹ **A.e.**, s. 10.

⁵⁸⁰ **A.e.**, s. 10.

⁵⁸¹ Kaplan, **Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık**, s. 109.

Uyuşmazlığa bakan hakemlerden bir tanesinin, uyuşmazlığın sonucu ile alakalı kendi menfaatini doğrudan ilgilendiren bir durum varsa, o hakemin taraflı olduğu varsayılmalıdır.⁵⁸² Zira hakemin kendi menfaatini ilgilendiren bir uyuşmazlık konusuna bakması halinde; her ne kadar hakem tarafsız davranmaya gayret etmişse de, bu durum taraflar nezdinde hakemin taraflı olduğuna dair bir düşünce oluşturabilecektir.

Kurumsal tahkim merkezlerinin kurallarında, hakemlerin taraflarla aynı milliyete sahip olmamaları gibi belirli esaslar belirlenmiştir.⁵⁸³ Bu kurallar kapsamında, tarafların farklı bir milliyetten olduğu hallerde hakemin taraflardan birisi ile aynı milliyetten olmasının, tarafsızlığı bozucu bir unsur olarak kabul edilebileceği söylenebilir.

Taraflardan biri tarafından seçilmiş olan hakem ile söz konusu taraf arasındaki ilişkinin, taraflılık ilişkisi olup olmayacağı ve bu değerlendirmenin ne şekilde yapılacağı da önemli bir meseledir.⁵⁸⁴ Eğer söz konusu tarafla hakem arasındaki mevcut olan ilişki, bu tarafa özellikle usule ilişkin konularda önemli bir ayrıcalık tanıyor ve bu ilişki devamlı ve sıkı bir ilişki ise bu durumun taraflılık olarak kabul edilmesi gerekir.⁵⁸⁵

b. Hakemlerin Bağımsızlıktan Yoksun Olmaları

Hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usul, hakemlerin bağımsız olmaları gerektiğini öngörümüşse; hakemlerin bağımsızlıktan yoksun olmaları durumunda, tanıma ve tenfiz talebi reddedilebilecektir.

Hakemlerin tarafsızlığı ve bağımsızlığı, milletlerarası tahkimde genel bir ilke olarak kabul görmüştür.⁵⁸⁶ Pek çok ülkenin ulusal kanunlarında ve kurumsal tahkim merkezlerinin kurallarında bu ilke yer almaktadır.⁵⁸⁷ Hakemlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı kavramları her ne kadar birbirine yakın kavramlar gibi gözüксе de her iki kavramın kapsamı birbirinden farklıdır.⁵⁸⁸ Bağımsızlık kavramının sınırları, tarafsızlık kavamına göre daha belirsizdir.⁵⁸⁹ Bağımsızlık, uyuşmazlığa bakan hakemler ile taraflar arasında, hakemlerin karar verme

⁵⁸² A.e., s. 106.

⁵⁸³ Bkz. Birinci Bölüm/II/C.

⁵⁸⁴ Kaplan, *Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık*, s. 108.

⁵⁸⁵ A.e., s. 108.

⁵⁸⁶ Redfern/Hunter, *a.g.e.*, s. 210.

⁵⁸⁷ Born, *a.g.e.*, pdf s. 3039.

⁵⁸⁸ Manzaranes Bastida, *a.g.e.*, s. 3.

⁵⁸⁹ Redfern/Hunter, *a.g.e.*, s. 214.

özgürlüğü üzerinde etkili olabilecek şekilde bir ilişkinin mevcut olmamasıdır.⁵⁹⁰ Hakem ile taraflardan biri arasında bir iş ilişkisi veya finansal bir ilişki bulunduğunda, hakemin bağımsız olmadığına ilişkin bir kanıya varmak kolaylaşabilir.⁵⁹¹ Ancak hakemler ile taraflar arasındaki her tür ilişki, hakemin bağımsızlıktan yoksun olduğu anlamına gelmeyebilecektir. Hakemin bağımsızlıktan yoksun olduğuna karar vermek için, uyuşmazlığa bakan hakemler ile taraflar arasında mevcut olan ilişkinin hakemlerin karar verme iradesi üzerinde etkili olabilecek nitelikte olması gerekir.⁵⁹² Pek çok milletlerarası tahkim kurumunun kurallarında, hakemlere kendi bağımsızlığına ilişkin şüphe yaratacak durumları açıklama yükümlülüğü yüklenmiştir.⁵⁹³

Tahkim kurumlarının kurallarında da hakemlerin adil olması önemli bir özellik olarak öne çıkmaktadır.⁵⁹⁴ Her ne kadar tahkimde taraf iradelerinin baskınlığı prensibi ön planda olsa da hakemlerin bağımsızlığı prensibi tarafların vazgeçemeyecekleri bir ilkedir.⁵⁹⁵ Bu husus her ne kadar yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizinde sıklıkla gündeme gelmese de, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizinde sıklıkla üzerinde durulan bir husustur.⁵⁹⁶ Hakem kararlarının bağımsız olarak verilmiş olmaları, milletlerarası tahkim sistemine duyulan güvenin artmasına yardımcı olmaktadır.⁵⁹⁷ Eğer hakemler bağımsızlıktan yoksunsa bu durum, tahkim yargılaması sırasında da bir hakemin reddi sebebi olabilir.⁵⁹⁸

Hakemler de karar verme fonksiyonu gördüğünden, hakimler gibi bağımsız olmaları gerekir.⁵⁹⁹ Hakimlerin bağımsızlığı, Türkiye de dahil olmak üzere pek çok ülkenin anayasalarında kendine yer bulmuştur.⁶⁰⁰

Her somut olayda o durumun şartlarına göre bir değerlendirme yapılmalıdır.⁶⁰¹ Bu kapsamda bir ret sebebi oluşup oluşmadığı ancak objektif bir yorumla tespit edilebilir ve bu

⁵⁹⁰ Kaplan, “Milletlerarası Tahkimde Hakemin ve Tenfizin Reddi Sebebi Olması Açısından Bağımsızlık ve Tarafsızlık İlkesi”, **MHB**, s. 43.

⁵⁹¹ Feehily, **a.g.e.**, s. 94.

⁵⁹² Kaplan, “Milletlerarası Tahkimde Hakemin ve Tenfizin Reddi Sebebi Olması Açısından Bağımsızlık ve Tarafsızlık İlkesi”, **MHB**, s. 43.

⁵⁹³ Malacka, **a.g.e.**, s. 97.

⁵⁹⁴ Manzaranes Bastida, **a.g.e.**, s. 8.

⁵⁹⁵ Nomer, “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Hakem Mahkemesinin Bağımsızlığı”, **MHB**, s. 30.

⁵⁹⁶ **A.e.**, s. 29.

⁵⁹⁷ Kaplan, **Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık**, s. 98.

⁵⁹⁸ Kaplan, “Milletlerarası Tahkimde Hakemin ve Tenfizin Reddi Sebebi Olması Açısından Bağımsızlık ve Tarafsızlık İlkesi”, **MHB**, s. 45.

⁵⁹⁹ Nomer, “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Hakem Mahkemesinin Bağımsızlığı”, **MHB**, s. 98.

⁶⁰⁰ Kaplan, **Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık**, s. 98.

⁶⁰¹ Kayalı, **a.g.e.**, s. 9.

durum değerlendirilirken ortalama bir kişinin fark edebileceği durumlar esas alınmalıdır.⁶⁰² Bağımsızlık ilkesinin daha doğru anlaşılabilmesi için bazı somut örnekler vermek yerinde olacaktır.

Bağımsızlıktan yoksun bir hakem sürekli olarak bir tarafın isteklerine göre davranır.⁶⁰³ Örneğin takdir hakkının kullanımını gerektiren talepler hakkında verilecek kararlarda, sürekli olarak bir tarafın lehine karar verilmesi bu duruma örnek oluşturabilir.

Hakemlerin bağımsızlığı meselesi bakımından Avrupa ve ABD hukukunda bazı farklılıklar mevcuttur.⁶⁰⁴ Hakemlerin bağımsızlığı ilkesinin mutlak surette kabul görmediği hukuk sistemleri vardır. Örneğin Anglosakson hukukunda; birden fazla hakemin görev yaptığı bir mahkemede, hakemlerin kendilerini seçen taraf lehine hareket etmesi normal olup bu durum Anglosakson hukukunun ayırt edici bir özelliğidir.⁶⁰⁵ Türk hukuku ve İsviçre hukuku da dahil olmak üzere Kıta Avrupasında ise hakemlerin hangi tarafça atandığı ile alakasız olarak bağımsız bir şekilde hareket etmesi gerekir.⁶⁰⁶

Kurumsal tahkim merkezlerinde, söz konusu tahkim kurumu ile uyumsuzluğa bakan hakemler arasında var olan ilişkinin hakemlerin bağımsızlığı ile alakalı şüphe yaratacak hususlar meydana getirmemesi lazımdır.⁶⁰⁷ Aksi durumda söz konusu hakem kararına ilişkin kamu düzenine aykırılık iddiası da ileri sürülebilecektir.⁶⁰⁸

4. Hakemlerin Tarafsızlık ve Bağımsızlık Haricinde Taşımaları Gereken Bir Özelliği Taşımıyor Olmaları

Hakemlerin, hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usulün öngördüğü özellikleri taşıması gerekir. Hakemlerin tarafsız ve bağımsız olmaları da, hakemlerin taşımaları gereken özellikler arasında sayılabilir. Ancak hakemlerin tarafsızlığı ve bağımsızlığı meselesi bir önceki bölümde detaylı şekilde ele alındığından bu bölümde, hakemlerin tarafsızlık ve bağımsızlık haricinde taşımaları gereken özellikler ele alınacaktır.

⁶⁰² Kaplan, “Milletlerarası Tahkimde Hakemin ve Tenfizin Reddi Sebebi Olması Açısından Bağımsızlık ve Tarafsızlık İlkesi”, **MHB**, s. 45.

⁶⁰³ **A.e.**, s. 44.

⁶⁰⁴ Kayalı, **a.g.e.**, s. 33.

⁶⁰⁵ Kaplan, **Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık**, s. 103.

⁶⁰⁶ **A.e.**, s. 101-103.

⁶⁰⁷ Ekşi, “Yargıtay Kararları Işığında Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni”, **MHB**, s. 162.

⁶⁰⁸ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 705.

Hakemlerin; hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usul tarafından hakemlerin taşınması gerektiği öngörülmüş olan bir özelliği taşıyor olmaları durumunda, tanıma ve tenfiz talebi reddedilebilecektir.⁶⁰⁹

Daha önce detaylıca açıklanmış olan çeşitli tahkim düzenlemelerinde yer alan hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler göz önünde bulundurulduğunda, bu kurallarda hakemlerin tarafsızlık ve bağımsızlık haricinde taşınması gereken özellikler yönünden çok ayrıntılı düzenlemelerin mevcut olmadığı söylenebilir. Kurumsal tahkim merkezlerinin kurallarında, hakemlerin taraflarla aynı milliyete sahip olmamaları gibi belirli esaslar belirlenmiştir.⁶¹⁰ Ancak hakemlerin milliyetleri ile ilgili hususların; hakemlerin tarafsızlığı ve ile ilgili olduğunun kabul edilmesi gerektiğinden, bu hususların hakemlerin tarafsızlık ve bağımsızlık haricinde taşınmaları gereken özellikler kapsamında değerlendirilmesi doğru olmayacaktır.

Özellikle FOSFA ve GAFTA gibi emtia uyuşmazlıklarına ilişkin kurumsal tahkim merkezlerinin kurallarında, hakemlerin belirli niteliklere sahip olması aranmaktadır.⁶¹¹ Hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usulün hakemlerin taşınması gereken özelliklere istinaden bu kurallarda yer alan esaslara uyulmasını gerekli kıldığı hallerde, bu özellikleri taşımayan bir hakemin uyuşmazlığa bakmış olması; bir tanıma ve tenfiz engeli oluşturabilir.

Fakat her ne kadar bahsi geçen kurallar kapsamında bu hususta ayrıntılı düzenlemeler olmasa da taraflar hakemlerin belirli özellikleri taşınması gerektiği üzerinde anlaşabilirler. Örneğin taraflar hakemler hakkında; eğitim durumu, yaş, mesleki tecrübe gibi belirli kriterler belirlemiş olabilirler. Tarafların bu tür kriterler belirlediği ve hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usulün de belirlenmiş olan bu kriterlere uymayı şart koşmuş olduğu hallerde; bu kriterlere uyulmamış olması; hakem heyetinin teşekkülünün, NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usule aykırı olarak gerçekleştiği sonucunu meydana getirebilecektir. Söz konusu usulde yer alan şartlara uyulmuş olduğu bir durumda, hakemin uyuşmazlığa uygulanacak hukuka yeteri kadar aşına olmaması gibi sebepler tek başına söz konusu madde kapsamında bir tanıma ve tenfiz engeli oluşturmayacaktır.⁶¹²

⁶⁰⁹ Wolff, **a.g.e.**, s. 350, 352.

⁶¹⁰ Bkz. Birinci Bölüm/II/C.

⁶¹¹ Bkz. Birinci Bölüm/II/C/2/a ve Birinci Bölüm II/C/2/b.

⁶¹² Wolff, **a.g.e.**, s. 354.

Uluslararası ticari uyuşmazlıklar çok sayıda ve çok çeşitli olduğundan, uyuşmazlık konusu olayı çözme hususunda yetkin bir hakemin görev yapması önem arz etmektedir.⁶¹³ Hakemlerin, somut olayı çözmeye yetkin ve hazırlıklı olması gerekir.⁶¹⁴ Genellikle tek hakemin görev yaptığı uyuşmazlıklarda bu hakemin hukukçu olması, birden fazla hakemin görev yaptığı uyuşmazlıklarda ise hakemlerden en az birinin hukukçu olması tercih edilmektedir.⁶¹⁵ Hakemlerin sahip olduğu tecrübe de uyuşmazlıkların çözümü hususunda önem arz etmektedir.⁶¹⁶

Uygulamada hakemler çoğunlukla hukukçulardan seçilmektedir. Türk hukukunda hakimlerin hakemlik yapması mümkün değildir.⁶¹⁷ Ancak Hollanda, İsviçre ve Almanya’da bu mümkündür.⁶¹⁸

III. Tanıma ve Tenfiz Engeli Olarak Hakem Kararının İptal Edilmiş Olması

A. Genel Bilgi

NYS kapsamında düzenlenen tanıma ve tenfiz engellerinden birisi; NYS m. V/1/e’de düzenlenen, hakem kararının verildiği ülke hukuku veya tabi olduğu hukuk bakımından yetkili bir makam tarafından iptal edilmiş olmasıdır. Bu bölüm kapsamında; tanıma ve tenfiz engeli olarak hakem kararının iptal edilmiş olması, sadece hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlar yönüyle değerlendirilecektir.

NYS V/1/e’nin ilgili kısmı şu şekildedir:

“...Hakem kararı ... verildiği memleket kanunu yahut tâbi olduğu kanun bakımından selâhiyetli bir makam tarafından iptal ...”

NYS m. V/1 uyarınca, bu tanıma ve tenfiz engelini dikkate alınabilmesi için davalı tarafça ispat edilmesi gerekir.

⁶¹³ Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 205.

⁶¹⁴ Born, **a.g.e.**, s. 3042.

⁶¹⁵ Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 205, 206.

⁶¹⁶ **A.e.**, s. 208.

⁶¹⁷ Biçkin, **a.g.e.**, s. 382.

⁶¹⁸ Kaplan, “Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Seçilmesi ve Sonuçları”, **MHB**, s. 480.

Bu hüküm bir yabancı hakem kararı ile alakalı olarak, bu hakem kararının verildiği yerde ayrı bir yargısal süreç yürütülmüş olabileceğini göstermektedir.⁶¹⁹ İlgili hükümden anlaşıldığı üzere iptal kararı verebilmek için, hakem kararının verildiği yer veya hakem kararının tabi olduğu usul hukukunun ait olduğu devlet makamları yetkilidir.⁶²⁰ Bu şekilde, bir hakem kararı devlet mahkemeleri tarafından denetlenmiş olmaktadır.⁶²¹

İptal süreci, hakem kararının devlet mahkemeleri tarafından kontrol edilebilmesini sağlayan mekanizmalardan biridir.⁶²² Bir hakem kararının iptal edilmiş olması, NYS uyarınca tanıma ve tenfiz engeli olarak düzenlenmiştir. Bir hakem kararı çeşitli sebeplerden ötürü iptal edilmiş olabilir. Pek çok gelişmiş hukuk sisteminde, hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlardan kaynaklı olarak hakem kararının iptali kararı verilebilmektedir.⁶²³ Örneğin; ABD, İngiltere, Fransa, İsviçre gibi ülkelerde bu durumdan kaynaklı iptal kararları verilebilmektedir.⁶²⁴ MTK m. 15 uyarınca, Türk hukukunda da bu durum mümkündür. Ancak bazı hukuk sistemlerinde bu hususlar bir iptal nedeni olmamaktadır.⁶²⁵ NYS kapsamında iptal nedenlerine ilişkin bir düzenleme bulunmadığından bu konuda yeknesaklık mevcut değildir.⁶²⁶ Ancak belirtmek gerekir ki; pek çok ülkenin hukuk sistemlerinde, hakem kararının iptali için öngörülmüş nedenler NYS kapsamındaki tanıma ve tenfizin reddi sebepleri ile benzerlik göstermektedir.⁶²⁷

Yukarıda bahsedildiği üzere; bir hakem kararının iptali kararı pek çok nedenden dolayı verilmiş olabileceği gibi, hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin bir nedenden dolayı da verilmiş olabilir. Bu durumun tanıma ve tenfiz talebine etkisi, somut olaya göre değişebilmektedir.

⁶¹⁹ Garcia/Gonzalez, **a.g.e.**, 1078.

⁶²⁰ Senem Bahçekapılı Vincenzi, “Verildiği Ülkede İptal Edilen Hakem Kararlarının New York Konvansiyonu Uyarınca Tenfizi”, **MHB**, C. XXXVI, No: 1, 2016, s. 83.

⁶²¹ Gizem Ersen Perçin, MTK Tahkiminde İptal Davalarına İlişkin Bir Değerlendirme, **MHB**, C. XL, No: 2, 2020, s. 1056.

⁶²² Ataman Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 38.

⁶²³ Born, **a.g.e.**, pdf s. 5347.

⁶²⁴ **A.e.**, s. 2604.

⁶²⁵ Born, **a.g.e.**, pdf s. 5347.

⁶²⁶ Junita Fifi, “‘Pro Enforcement Bias’ Under Article V of The New York Convention in International Commercial Arbitration: Comparative Overview”, **Indonesia Law Review**, C. V, No: 2, 2015, s. 159.

⁶²⁷ Garcia/Gonzalez, **a.g.e.**, s. 1076.

B. Hakem Heyetinin Teşekkülüne İlişkin Hususlardan Dolayı Hakem Kararının İptal Edilmiş Olduğu Durumların Tanıma ve Tenfiz Talebine Etkisi

Bir önceki bölümde bahsedildiği üzere bir yabancı hakem kararının hakkında iptal kararı verilmiş olması, NYS kapsamında bir tanıma ve tenfiz engeli olarak düzenlenmiştir.

NYS'nin yanı sıra AS'de de yabancı hakem kararının iptal edilmiş olmasının tanıma ve tenfize etkisi hususunda bazı hükümler yer almaktadır. Dolayısıyla; bir yabancı hakem kararının iptal edilmiş olmasının, NYS kapsamında öne sürülen tanıma ve tenfiz talebine etkisi hususunda; NYS'nin yanı sıra Türkiye'nin taraf olduğu diğer bir milletlerarası sözleşme olan AS'nin de, uygulama alanı bulabildiği hallerde dikkate alınması gerekmektedir.⁶²⁸ Bu hususta öncelikle AS'nin uygulama alanına ilişkin hükümlerden bahsetmek gerekecektir. AS m. I uyarınca AS; milletlerarası ticari uyuşmazlıkları çözümlmek üzere akdedilen ve akdedildiği sırada akdin taraflarının yerleşim yerinin veya merkezinin farklı akit devletlerde bulunduğu tahkim anlaşmalarından kaynaklanan uyuşmazlıklar hakkında verilmiş hakem kararları hakkında uygulanacaktır. Görülebileceği üzere; AS'nin uygulama alanı bakımından, tahkim anlaşması ile alakalı hususlar dikkate alınmıştır. Tahkimin ayrılabilirliği ilkesi uyarınca, tahkim anlaşmasının geçerliliği asıl anlaşmaya dönük itirazlardan etkilenmeyecektir.⁶²⁹ Dolayısıyla tahkim anlaşmasının geçerliliğinin, asıl anlaşmadan bağımsız olarak değerlendirilmesi gerekir. Netice itibarıyla, NYS kapsamında yürütülen bir yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi sürecinde; söz konusu somut olay bakımından AS'nin uygulama alanı bulduğu ve bulmadığı durumlar için ayrı ayrı değerlendirme yapmak gerekecektir.

Eğer NYS kapsamında yürütülen bir yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi sürecinde; söz konusu somut olay bakımından AS de uygulama alanı bulmaktaysa, bu durumda NYS hükümlerinin yanı sıra AS hükümlerinin de dikkate alınması gerekecektir.⁶³⁰ Zira NYS m. VII'de iç hukukta veya taraf olunan diğer milletlerarası sözleşmelerde daha elverişli hükümlerin bulunması halinde; NYS hükümlerinin, söz konusu hükümlere halel

⁶²⁸ Ögünç, **a.g.e.**, s. 833.

⁶²⁹ Mustafa Erkan, "Tahkim Şartının Ayrılabilirliği Prensibinin Asıl Sözleşmenin Yokluğu Durumunda Değerlendirilmesi", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. VII, No: 1-2, 2013, s. 541, Tahkimin ayrılabilirliği ilkesi ile alakalı ayrıntılı açıklamalar için bkz. Mustafa Erkan, "Tahkim Şartının Ayrılabilirliği Prensibinin Asıl Sözleşmenin Yokluğu Durumunda Değerlendirilmesi", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. VII, No: 1-2, 2013.

⁶³⁰ Ögünç, **a.g.e.**, s. 833.

getirmeyeceği belirtilmiştir. AS m. IX/1/d’de hangi iptal edilme hallerinin, NYS kapsamında tanıma ve tenfiz engeli yapılabileceği düzenlenmiştir.⁶³¹ AS m. IX/2 uyarınca; bu maddede yer alan hükümlerin, NYS uyarınca yürütülecek tanıma ve tenfiz süreçlerinde dikkate alınması gerekecektir. Dolayısıyla, AS m. IX, NYS uyarınca ret sebebi yapılabilecek hususları sınırlamaktadır.⁶³² AS, bu yönüyle NYS’nin tamamlayıcısı olarak kabul edilmektedir.⁶³³ AS’de yer alan bahsi geçen hüküm şu şekildedir:

“Milletlerarası Ticari Hakemlik Konusunda Avrupa Sözleşmesi m. IX/1/d

...

a) Hakemlik anlaşması akteden taraflar haklarında tatbiki gereken kanun gereğince eh liyetsiz iseler veya zikri geçen anlaşma taraflarca tabi kılındığı kanuna, eğer bu bapta sarahat mevcut değilse hakem kararının verildiği memleket kanununa göre hükümsüz ise; veya

b) İptal talebinde bulunan taraf hakemin tayininden veya hakem prosedüründen usulü dairesinde haberdar edilmemiş yahut da diğer bir sebep yüzünden iddia ve müdafaa vasıtaları nı ikame etmek imkânını elde edememiş ise; veya

c) Hakem kararı, hakem mukavelesinde veya hakem şartında derpiş edilmeyen bir uyuş mazlığa ilişkin ise yahut hakem mukavelesi veya hakem şartının şümülünü aşan hükümler ihtiva ediyor ise, bununla beraber hakem kararının hakemliğe tabi tutulan meseleler hakkındaki hükümleri bunun dışında kalan hükümlerinden ayırt edebilecek durumda ise hakemliğin şümulüne giren hükümlerin iptali cihetine gidilmeyecektir.

d) Hakem mahkemesinin teşekkülü veya hakem usulünün cereyanı tarafların anlaşması na ve anlaşma olmayan hallerde, işbu sözleşmenin IV. madde hükmüne uygun olmamış ise...”

Yukarıda görülebileceği üzere, AS’de yer alan tanıma ve tenfize engel olabilecek iptal sebepleri içinde hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlar ile ilişkili olanlardan birisi, AS m. IX/1/b’de düzenlenen tarafların hakemin atamasından usulü dairesinde haberdar edilmemiş olmasıdır. Bu hüküm NYS m. V/1/b’de yer alan hükmün hemen hemen aynısıdır. Hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlar ile alakalı olan diğer bir hüküm ise AS m. IX/1/d’de düzenlenen hükümdür. Bu hüküm de NYS V/1/d hükmünün neredeyse aynısıdır.

⁶³¹ Ataman Fıganmeşe, **a.g.e.**, s. 83.

⁶³² Albert Van Den Berg, “Should the Setting Aside of the Arbitral Award be Abolished?”, **ICSID Review**, C. XXVIII, No: 2, 2014, s. 278.

⁶³³ Bahçekapılı Vincenzi, **a.g.e.**, s. 118.

Dolayısıyla hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin bir husustan kaynaklanmış olup da bu maddelerden birisi kapsamında yer alan bir nedenden ötürü verilmiş bir iptal kararına neden olan durum, zaten NYS kapsamında da ayrı bir tanıma ve tenfiz engeli bulunmasına neden olacaktır. Hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin bir husustan kaynaklanmış olup da bu maddelerden birisinin kapsamında yer almayan bir nedenden ötürü verilmiş bir iptal kararı ise tanıma ve tenfiz sürecinde dikkate alınamayacaktır.

Dolayısıyla; eğer NYS kapsamında yürütülen bir yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi sürecinde; söz konusu somut olay bakımından AS de uygulama alanı bulmaktaysa, bu durumda NYS'nin yanı sıra AS de dikkate alınacaktır. Bu durumda ise hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlardan dolayı verilen bir hakem kararının iptali kararının, tanıma ve tenfiz davalarında dikkate alınabilecek bir gerekçeyle verilmiş olması veya tanıma ve tenfiz davalarında dikkate alınamayacak bir gerekçeyle verilmiş olması şeklinde iki farklı ihtimal söz konusudur. Yukarıda yaptığımız açıklamalara göre, bu durumda her iki ihtimalde de bu iptal kararının uygulamadaki sonuçları bakımından tanıma ve tenfiz talebine bir etkisinin olmayacağı söylenebilir.

Eğer NYS kapsamında yürütülen bir yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi sürecinde; söz konusu somut olay bakımından AS, uygulama alanı bulmamaktaysa; bu halde sadece NYS hükümleri göz önünde bulundurularak bir değerlendirme yapmak gerekecektir. Bu durumda eğer tanıma ve tenfiz talebine konu yabancı hakem kararı iptal edilmişse, NYS m. V/1'e kapsamında düzenlenen tanıma ve tenfiz engeli oluşacaktır. Ancak bazen bir yabancı hakem kararı bir milli hukuk sisteminin kendine özgü sebeplerinden ötürü iptal edilmiş olabilir.⁶³⁴ Doktrinde; iptal sebeplerinin, bir milli hukuk sisteminin kendine özgü sebeplerinden kaynaklandığı durumlarda; tenfiz mahkemesinin iptal edilmiş bir yabancı hakem kararı hakkında da tanıma ve tenfiz kararı verebileceği öne sürülmektedir.⁶³⁵ Bu görüş, NYS m. V/1'de yer alan tanıma ve tenfiz engellerinden birinin mevcut olduğu ve bu hususun davalı tarafça ispat edildiği veya NYS V/2'de yer alan tanıma ve tenfiz engellerinden birinin mevcut olduğu ve bu hususun mahkeme tarafından re'sen tespit edildiği hallerde de, tenfiz mahkemesinin tanıma ve tenfiz kararı verilmesi hususunda takdir yetkisi bulunduğunu savunan görüşe dayandırılmaktadır.⁶³⁶ Daha önce açıklandığı üzere; NYS kapsamında bir tanıma ve tenfiz engelinin mevcut olduğu durumlarda, mahkemenin tanıma ve tenfiz kararı

⁶³⁴ Şanlı, *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*, s. 464.

⁶³⁵ Akıncı, *Milletlerarası Ticari Hakem Kararları ve Tenfizi*, s. 152, 153.

⁶³⁶ Şanlı, *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*, s. 464, Bkz. İkinci Bölüm/II/B.

verebilme konusunda takdir yetkisinin bulunup bulunmadığı konusu, tartışmalı bir konudur.⁶³⁷

C. Hakem Heyetinin Teşekkülüne İlişkin Hususlardan Dolayı Hakem Kararının İptal Edilmiş Olduğu Durumlara Örnekler

Bir önceki bölümde, NYS kapsamında yürütülen bir yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi sürecinde; sürece konu somut olay bakımından AS'nin uygulama alanı bulduğu ve bulmadığı durumlar için ayrı ayrı değerlendirmeler yapılmıştır. Bu başlık altında yapılacak açıklamalar bakımından da benzer bir ayrımın yapılması gerekmektedir.

Eğer NYS kapsamında yürütülen bir yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi sürecinde; söz konusu somut olay bakımından AS de uygulama alanı bulmaktaysa, bu durumda NYS hükümlerinin yanı sıra AS hükümlerinin de dikkate alınması gerekecektir.⁶³⁸ Bu durumda, bir önceki bölümde ifade edildiği üzere; hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlardan dolayı verilen bir hakem kararının iptali kararının, tanıma ve tenfiz davalarında dikkate alınabilecek bir gerekçeyle verilmiş olması veya tanıma ve tenfiz davalarında dikkate alınamayacak bir gerekçeyle verilmiş olması şeklinde iki farklı ihtimal söz konusudur. Söz konusu iptal kararının tanıma ve tenfiz davalarında dikkate alınabilecek bir gerekçeyle verilmiş olduğu hallerde, söz konusu durum aynı zamanda NYS m. V/1/b veya NYS m. V/1/d kapsamında da değerlendirilebilecektir. Dolayısıyla NYS m. V/1/b'nin⁶³⁹ ve NYS m. V/1/d⁶⁴⁰'nin açıklandığı kısımlarda yer verilen somut örnekler bu bölüm için de geçerli olacaktır. Bu kapsamda verilebilecek örneklerden biri; hakemin atanmasından aleyhine karar verilen tarafın usulüne uygun şekilde haberdar edilmediği bir durumun, hakem kararının iptaline yol açmış olmasıdır. Bu durumda söz konusu hal, hem NYS m. V/1/b hem de NYS m. V/1/e kapsamında değerlendirilecektir. Bu kapsamda verilebilecek örneklerden bir diğeri ise, hakem heyetinin teşekkülünün hakemlerin sayısı, atanma usulü veya belirli özellikleri bakımından; tarafların anlaşmasına, böyle bir anlaşma olmadığı hallerde ise tahkim yeri hukukuna uygun olmamasının, hakem kararının iptaline yol açmış olmasıdır. Bu durumda da söz konusu hal, hem NYS m. V/1/d hem de NYS m. V/1/e kapsamında değerlendirilecektir. Hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin bir nedenden dolayı verilen iptal kararının, tanıma ve

⁶³⁷ Bkz. İkinci Bölüm/II/B.

⁶³⁸ Ögünç, a.g.e., s. 833.

⁶³⁹ Bkz. Üçüncü Bölüm/I/C.

⁶⁴⁰ Bkz. Üçüncü Bölüm II/C.

tenfiz davalarında dikkate alınamayacak bir gerekçeyle verilmiş olduğu hallerde ise; bahsi geçen iptal kararının tanıma ve tenfiz davaları bakımından bir etkisi olmayacağından dolayı, söz konusu hallere ilişkin örneklere yer verilmemiştir.

Eğer NYS kapsamında yürütülen bir yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi sürecinde; söz konusu somut olay bakımından AS, uygulama alanı bulmamaktaysa; bu halde sadece NYS hükümleri göz önünde bulundurularak bir değerlendirme yapmak gerekecektir. Bu kapsamda NYS m.V'te, hangi gerekçelerle verilen ret kararlarının bu madde kapsamında bir ret nedeni kabul edileceği hususunda bir açıklamaya yer verilmemiştir.⁶⁴¹ Dolayısıyla çok çeşitli nedenlerle verilen ret kararlarının bu kapsamda düzenlenen tanıma ve tenfiz engelini oluşturması mümkündür. İptal kararını veren makam, kendi hukukunda yer alan kurallar uyarınca bir karar verecektir. Pek çok gelişmiş hukuk sisteminde, hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlardan kaynaklı olarak hakem kararının iptali kararı verilebilmektedir.⁶⁴² Örneğin; ABD, İngiltere, Fransa, İsviçre gibi ülkelerde bu durumdan kaynaklı iptal kararları verilebilmektedir.⁶⁴³ MTK madde 15 uyarınca, Türk hukukunda da bu durum mümkündür.

IV. Tanıma ve Tenfiz Engeli Olarak Kamu Düzenine Aykırılık

A. Genel Bilgi

NYS kapsamında düzenlenen tanıma ve tenfiz engellerinden birisi; NYS m. V/2/b'de düzenlenen, hakem kararının tanınması ve tenfizinin, tenfiz devletinin kamu düzenine aykırı olmasıdır. Bu bölüm kapsamında; tanıma ve tenfiz engeli olarak kamu düzenine aykırılık, sadece hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlar yönüyle değerlendirilecektir.

NYS m. V/2/b'nin ilgili kısmı şu şekildedir:

“...Hakem kararının tanınma ve icrasının mezkûr memleketin âmme intizamı kaidelerine aykırı olması...”

NYS m. V/2 uyarınca bu durum, hakim tarafından re'sen dikkate alınabilecek bir tanıma ve tenfiz engelidir. Hakimin; kamu düzenine aykırılık kapsamında yapacağı

⁶⁴¹ Şanlı, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkları Çözüm Yolları**, s. 464.

⁶⁴² Born, **a.g.e.**, pdf s. 5347.

⁶⁴³ **A.e.**, s. 2604.

değerlendirmede, somut olayın şartlarını ve özelliklerini göz önünde bulundurması gerekecektir.⁶⁴⁴

Bir devletin, kendi kamu düzenine aykırılık teşkil eden bir yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizini istememesi gayet makul bir durumdur.⁶⁴⁵ Dolayısıyla, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi süreçlerinde kamu düzeni incelemesi yapılması gerekir.⁶⁴⁶ Yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizinde kamu düzeninin etkisi hem doktrinde hem de yargı kararlarında görülebilmektedir.⁶⁴⁷

Milletlerarası tahkime ve tanıma ve tenfize ilişkin pek çok uluslararası düzenlemede, kamu düzeni kavramına yer verildiği görülebilecektir.⁶⁴⁸ NYS’de de; milli hukuk sistemlerinin kamu düzenlerinin, tanıma ve tenfizde dikkate alınması esası kabul edilmektedir.⁶⁴⁹ Dolayısıyla, bir yabancı hakem kararının, tenfiz devletinin kamu düzenine aykırılık teşkil etmesi halinde; bu karar hakkında öne sürülen tanıma ve tenfiz talebi reddedilebilecektir.⁶⁵⁰

Ulusal kanunların pek çoğunda da kamu düzenine aykırılık, NYS’de yer alan düzenlemeye paralel olacak şekilde bir tanıma ve tenfiz engeli olarak kabul edilmiştir.⁶⁵¹ Ancak kamu düzenine aykırılık kavramı, farklı hukuk sistemlerinde farklı şekillerde algılanabilmektedir.⁶⁵² Örneğin, kamu düzeni bakımından Anglosakson hukukunda ve Kıta Avrupası hukukunda farklı yaklaşım tarzları söz konusudur.⁶⁵³ Örneğin İngiliz hukukunda mahkemeler, kamu düzenine aykırılık kapsamında bir tanıma ve tenfiz talebinin reddine karar verme hususunda isteksiz görünmektedir.⁶⁵⁴

Bir somut olay bakımından, hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlardan dolayı, tenfiz devletinin kamu düzenine bir aykırılık meydana gelmiş olabilir. Eğer hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlardan dolayı tenfiz devletinin kamu düzenine bir aykırılık meydana

⁶⁴⁴ Süha Tanrıver, “Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizi Bağlamında Kamu Düzeninin Etkisi”, **MHB**, C. CVII, No: 1-2, 1997, s. 477.

⁶⁴⁵ Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 471.

⁶⁴⁶ Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 472, Ergin Nomer, “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni Müdahalesi (09.06.1999 Tarihli Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı)”, **MHB**, C. IX, No: 1-2, 1999, s. 566.

⁶⁴⁷ Seden Dürüstkan, **Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni**, Bahçeşehir Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2016, s. 30.

⁶⁴⁸ Van Den Berg, **New York Arbitration Convention of 1958**, s. 360.

⁶⁴⁹ Akıncı, **Milletlerarası Ticari Hakem Kararları ve Tenfizi**, s. 160.

⁶⁵⁰ Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 471.

⁶⁵¹ Born, **a.g.e.**, pdf s. 5385.

⁶⁵² Kristy/Ching, **a.g.e.**, s. 140.

⁶⁵³ Born, **a.g.e.**, pdf s. 5385.

⁶⁵⁴ Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 471.

gelmiş olmasının yanında; aleyhine hüküm verilen tarafın hakemin atanmasından usulü dairesinde haberdar edilmemesi veya hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usule aykırı olarak gerçekleşmiş olması durumları da söz konusu ise söz konusu hakem kararı hakkında zaten NYS'nin söz konusu durumları düzenleyen açık hükümleri uyarınca tanıma ve tenfiz talebinin reddi yönünde karar verilebilecektir.⁶⁵⁵ Fakat aleyhine hüküm verilen tarafın hakemin atanmasından usulü dairesinde haberdar edilmiş olmasına ve hakem heyetinin teşekkülünün, NYS V/1/d uyarınca tabi olduğu usule uygun gerçekleşmiş olmasına rağmen; yine de tenfiz devletinin kamu düzenine bir aykırılık meydana gelmiş olma ihtimali de vardır. Mesela bazı hallerde hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usulün kendisi kamu düzenine aykırılık barındırabilir.⁶⁵⁶ Bu durumda da kamu düzenine aykırılık nedeniyle, tanıma ve tenfiz talebi reddedilebilecektir.

B. Kamu Düzeni Kavramı ve Hakem Heyetinin Teşekkülüne İlişkin Hususlar ile İlişkisi

Bir hakem kararının tanınması ve tenfizinin; tenfiz devletinin kamu düzenine aykırılığının tespiti için, kamu düzeni kavramının kapsamı belirlenmelidir.⁶⁵⁷ NYS'nin hazırlanması esnasındaki görüşmeler sırasında, kamu düzeni ifadesinin dar bir şekilde yorumlanmasının daha doğru olacağı belirtilmiştir.⁶⁵⁸

Kamu düzeni kavramının algılanış şekli hakkında bir yeknesaklık olması, hukuk güvenliği ve öngörülebilirlik bakımından gereklidir.⁶⁵⁹ Ancak kamu düzeni için belirli ortak kriterler belirlemek son derece güçtür.⁶⁶⁰ Zira, her ülkenin kanunları birbirinden farklı olduğuna göre, her ülkede kamu düzeni kavramının algılanış şekli de birbirinden farklı olabilmektedir.⁶⁶¹ Ancak bu durumun; bir devlet mahkemesi tarafından, her uyuşmazlığın devlet mahkemelerinde çözülmesinin gerektiği veya uyuşmazlıkların tahkim yolunda çözümlenmesine izin verilmediği sonucuna varılacak şekilde yorumlanması, hatalı bir yaklaşım tarzı olacaktır.⁶⁶² Pek çok ülkenin mahkeme kararlarında ve öğretide; hakemler

⁶⁵⁵ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 600.

⁶⁵⁶ **A.e.**, s. 600.

⁶⁵⁷ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, **a.g.e.**, s. 831.

⁶⁵⁸ Ekşi, "Yargıtay Kararları Işığında Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni", **MHB**, s. 154.

⁶⁵⁹ Kristy/Ching, **a.g.e.**, s. 147

⁶⁶⁰ Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 474.

⁶⁶¹ Born, **a.g.e.**, pdf s. 6022.

⁶⁶² **A.e.**, s. 2838.

tarafından tenfiz devleti hukukundan başka bir hukukun uygulanmış olması veya uygulanması gereken hukukun yanlış uygulanmış olması, bir kamu düzenine aykırılık olarak kabul edilmemektedir.⁶⁶³

Genel anlamda kamu düzeni, bir ülkedeki vazgeçilmez nitelikte olan kanuni ve ahlaki kurumları ve kuralları ifade etmektedir.⁶⁶⁴ Bu nedenle Türk hukuku bakımından ancak vazgeçilmez nitelikte görülen ilkelere aykırılık barındıran kararlar, kamu düzenine aykırılık oluşturacaktır.⁶⁶⁵ Usul hukukuna ilişkin bir kamu düzenine aykırılık da, ancak Türk hukukundaki temel usuli güvencelerin ihlali durumunda ortaya çıkacaktır.⁶⁶⁶ Türk hukukundaki temel ilkelere aykırılık barındırmamakla birlikte, yalnızca Türk usul hukukunda yer alan kurallardan farklı kuralların uygulanmış olması kamu düzenine aykırılık oluşturmayacaktır.⁶⁶⁷ Örneğin hakem heyetinin teşekkülünün; Türk usul hukukunun temel ilkelerine bir aykırılık barındırmadığı sürece, Türk usul kurallarına göre değil farklı bir usul sisteminin kurallarına göre gerçekleşmiş olması, tek başına bir kamu düzenine aykırılık oluşturmayacaktır.⁶⁶⁸

Türk hukukunda kamu düzeninin çerçevesinin çizilebilmesi için bazı Yargıtay içtihatlarından yararlanmak gerekecektir. Her ne kadar bir yabancı mahkeme kararının tenfiziyle ilgili olarak verilmiş ise de, bir Yargıtay içtihadı birleştirme kararında kamu düzeni kavramının ayrıntılı bir tanımı yapılmıştır.⁶⁶⁹ Bu karar incelendiğinde; tenfiz devletinin hukuk sisteminde vazgeçilmez kabul edilen ilkelerin ihlali niteliğinde olan, tarafların üzerinde

⁶⁶³ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 442.

⁶⁶⁴ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 832.

⁶⁶⁵ Nomer, “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni Müdahalesi (09.06.1999 Tarihli Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı)”, **MHB**, s. 562.

⁶⁶⁶ **A.e.**, s. 567.

⁶⁶⁷ Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, **a.g.e.**, s. 833, Nomer, “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni Müdahalesi (09.06.1999 Tarihli Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı)”, **MHB** s. 564.

⁶⁶⁸ Ekşi, “Yargıtay Kararları Işığında Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni”, **MHB**, s. 160.

⁶⁶⁹ “[...] Kamu düzeni, niteliği gereği zamana, yere göre değişen, içeriğinin tespiti zor, her somut olaya göre değişiklik gösteren bir kavramdır. İlmi açıklamalara ve yargısal kararlara rağmen gelişen hukuk sistemlerinde bile tanımı olmamasına rağmen ‘toplumun temel yapısını ve çıkarlarını koruyan kuralların bütünü’ olarak tanım yapılabilir. Kamu düzeni kavramının müdahale alanı son derece geniş ve yoruma müsaittir. Hükmün gerekçesiz oluşundan dolayı kamu düzeni kavramından hareket ederek, yabancı ilamın verilmesinde işlenen usulün, uygulanan hukukun, ilamın icrasının meydana getireceği sonuçların incelenmesi suretiyle, bir kararın kamu düzenine aykırı bulunarak tenfizi mümkün olmayacaktır demek çok ağır bir neticeyi yaratmak olacaktır. Türk kamu düzeninin ihlalini gerektirecek haller çoğunlukla emredici bir hükmün açıkça ihlali halinde düşünülecektir. Fakat her emredici hükmün ihlali halinde veya her emredici hükmü ihlal eden bir yabancı kararın Türk kamu düzenine aykırı bulunduğunu söylemek olanaklı değildir. O halde, iç hukuktaki kamu düzeninin çerçevesi, Türk hukukunun temel değerlerine, Türk genel adap ve ahlak anlayışına, Türk kanunlarının dayandığı temel adalet anlayışına, Türk kanunlarının dayandığı genel siyasete, Anayasa’da yer alan temel hak ve özgürlüklere, milletlerarası alanda geçerli ortak prensip ve özel hukuka ait iyiniyet prensibine dayanan kurallara, medeni toplulukların müştereken benimsedikleri ahlak ilkeleri ve adalet anlayışının ifadesi olan hukuk prensiplerine, toplumun medeniyet seviyesine, siyasi ve ekonomik rejimine, insan hak ve özgürlüklerine aykırılık şeklinde çizilebilir. İç hukukta kamu düzeninin, tarafların uymak zorunda oldukları, kamu hukukundan ve özel hukuktan doğan ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri kurallar olarak anlaşılması gerekir”. Yargıtay İBK E. 2010/1, K. 2012/1, (Çevrimiçi) <https://lexpera.com.tr>, 21.10.2023.

tasarruf edemeyecekleri bir hakka ilişkin olan veya içinde bulunulan toplumun politik ve ekonomik şartları ile bağdaşmayan ve bunlara benzer nitelikte olup Türk hukukundaki vazgeçilmez ilkelere aykırılık barındıran kararlar hakkında, kamu düzenine aykırılık kararı verilebileceği belirtilmiştir.

NYS’de revizyon sistemi reddedildiğinden dolayı; tenfiz mahkemesi kararı esastan incelemeyecek, sadece YYS’de yer alan tanıma ve tenfiz engelleri ile ilgili sınırlı bir değerlendirme yapacaktır.⁶⁷⁰ Dolayısıyla, kamu düzenine aykırılık incelemesi de kural olarak sadece kararın içeriğiyle ve dolayısıyla hüküm fıkrasıyla sınırlı olarak yapılabilecektir.⁶⁷¹ Fakat bazı hallerde kamu düzenine aykırılık incelemesi kapsamında, hakem kararının dışındaki bazı somut vakıaları da incelemek gerekebilecektir.⁶⁷² Bu yönde bir Yargıtay kararı da mevcuttur.⁶⁷³ Fakat bu kapsamda yapılacak inceleme, bir hakem kararının esastan incelenmesi anlamına gelmemekte olup hukukun nasıl uygulandığı ve vakıaların ne şekilde değerlendirildiğiyle ilgilidir.⁶⁷⁴ Dolayısıyla bu kapsamda yapılan inceleme, revizyon yasağını ihlal etmeyecektir.⁶⁷⁵ Hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlardan kaynaklanan bir kamu düzenine aykırılık ile alakalı yapılacak inceleme de, bu kapsamda yapılmalıdır.

C. Hakem Heyetinin Teşekkülüne İlişkin Hususlardan Dolayı Kamu Düzenine Aykırılığın Oluştığı Durumlara Örnekler

1. Hakem Sayısına İlişkin Sorunlar

Bir somut olayda; hakem sayısı bakımından hakem heyetinin teşekkülünün YYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usule uyulmuş olabilir. Ancak eğer hakem sayısı bakımından tenfiz devletinin kamu düzenine bir aykırılık söz konusuysa, bu durumda da tanıma ve tenfiz talebi reddedilebilecektir.

Uyuşmazlığın tarafları; hakem heyetinin teşekkülü konusunda, hakem sayısına ilişkin bir anlaşmaya varmış olabilirler. Hakem sayısı taraflarca genellikle tek olarak belirlenmektedir. Bazı ülkelerin hukuk sistemlerinde de, hakem sayısının tek sayı olması

⁶⁷⁰ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 630.

⁶⁷¹ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, **a.g.e.**, s. 832, 833.

⁶⁷² **A.e.**, s. 833.

⁶⁷³ Yargıtay 11. HD E. 2007/10205, K. 2007/13081, (Çevrimiçi) <https://lexpera.com.tr>, 21.10.2023.

⁶⁷⁴ Şanlı/Esen/Ataman Fıganmeşe, **a.g.e.**, s. 833.

⁶⁷⁵ **A.e.**, s. 833.

gerektiği hususu kabul edilmiştir.⁶⁷⁶ Dolayısıyla bazı ülkelerde, çift sayıda hakemin görev yapmış olmasının, o ülkenin kamu düzenine aykırı olduğunun öne sürülebilmesi mümkündür. Ancak bu kurala uyulmamış olması, genellikle kamu düzenine aykırılık sebebi olarak görülmemektedir.⁶⁷⁷ Hakem sayısının çift sayı olmasının arzu edilmemesinin nedenlerinden birisi, yargılama sonunda oy çoğunluğunun sağlanamama olasılığıdır.⁶⁷⁸ Çift sayıda hakemin görev yaptığı hallerde, bazı ara kararlarda dahi oy çoğunluğunun sağlanması güç olabilmekte ve hakemlerin oylarının eşit olması uyuşmazlığın neticelenmesini güçleştirebilmektedir.⁶⁷⁹ Hakem sayısının çift sayı olmasının arzu edilmemesinin diğer bir sebebi ise, tek sayıda hakemin görev yaptığı bir hakem heyetinde, hakemlerin tarafsızlığı ve bağımsızlığına daha fazla güven duyulacak olmasıdır.⁶⁸⁰ Zira, çift sayıda hakemin görev yaptığı durumlarda bu hakemlerin her biri çoğu zaman doğrudan bir tarafça atanmış olacak ancak tek sayıda hakemin görev yaptığı durumlarda bu hakemlerden en azından birisi doğrudan taraflardan birisince atanmamış olacaktır.⁶⁸¹

Meseleyi Türk hukuku bakımından ele alacak olursak; MTK'da hakem sayısı hususunda, taraflara geniş bir serbesti tanınmıştır ancak karar çoğunluğunun sağlanabilmesi adına, hakem sayısının tek sayı olması gerektiği öngörülmüştür.⁶⁸² Akıncı'ya göre de hakem sayısının tek sayı olması kuralı Türk hukukunda emredici bir husustur.⁶⁸³ Ancak daha önce de ifade edildiği üzere, hakem heyetinin teşekkülünün Türk usul kurallarına göre değil farklı bir usul sisteminin kurallarına göre gerçekleşmiş olması tek başına söz konusu kararın tanınması veya tenfizinde kamu düzenine aykırılık durumunu oluşturmayacaktır.⁶⁸⁴ Dolayısıyla her ne kadar Türk hukukunda yer alan hakem sayısının tek sayı olması gerektiği kuralı emredici nitelikte olsa da, bir tahkim yargılamasında çift sayıda hakemin görev yapmış olması o yargılama neticesinde çıkan hakem kararının Türk kamu düzenine aykırı olduğunun kabulü için yeterli olmamalıdır. Bu husus, yabancı bir hakem kararının tanınması ve tenfizi için açılan bir dava vesilesiyle bir Yargıtay kararına da konu olmuştur. Yerel mahkemenin ardından Yargıtay'ın önüne gelen davada Yargıtay, tarafların tahkim usulüne uygulanmak üzere bir kurumun kurallarını seçebileceğine ve bu şekilde gerçekleşen hakem atamasının (çift

⁶⁷⁶ Redfern/Hunter, **a.g.e.**, s. 192, Van Den Berg, **New York Arbitration Convention of 1958**, s. 380.

⁶⁷⁷ Van Den Berg, **New York Arbitration Convention of 1958**, s. 380.

⁶⁷⁸ Göğer, **a.g.e.**, s. 1086.

⁶⁷⁹ **A.e.**, s. 1086.

⁶⁸⁰ Van Den Berg, **New York Arbitration Convention of 1958**, s. 380.

⁶⁸¹ **A.e.**, s. 380.

⁶⁸² Turgut Kalpsüz, **Türkiye'de Milletlerarası Tahkim**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2007, s. 39.

⁶⁸³ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s.246.

⁶⁸⁴ Ekşi, "Yargıtay Kararları Işığında Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni", **MHB**, s. 160.

sayı olsa bile) Türk kamu düzenine aykırı olduğunun kabul edilemeyeceğine karar vermiştir.⁶⁸⁵

2. Hakemlerin Atanma Usulüne İlişkin Sorunlar

Bir somut olayda; hakemlerin atanma usulü bakımından hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usule uyulmuş olabilir. Ancak eğer hakemlerin atanma usulü bakımından tenfiz devletin kamu düzenine bir aykırılık söz konusuysa, bu durumda da tanıma ve tenfiz talebi reddedilebilecektir.

Hakem heyetinin teşekkülünün Türk usul kurallarına göre değil farklı bir usul sisteminin kurallarına göre gerçekleşmiş olması, tek başına söz konusu kararın tanınması ve tenfizinde kamu düzenine aykırılık oluşturmayacaktır.⁶⁸⁶ Bu nedenle hakemlerin atanma usulünden dolayı, bu hakemlerce verilen kararın kamu düzenine aykırı olarak kabul edilmesi ancak çok istisnai hallerde söz konusu olmalıdır.

Örneğin, tarafların eşitliği ilkesine uyulmaması halinde kamu düzenine aykırılık gerekçesiyle, tanıma ve tenfiz talebinin reddi gündeme gelebilecektir.⁶⁸⁷ Zira, tarafların eşitliği ilkesi Türk hukukunda vazgeçilmez sayılacak ilkelerden olup bu ilkeye aykırılığın kamu düzenine aykırılık kapsamında değerlendirilmesi mümkündür. O nedenle hakem atama usulünün belirlenmesinde, tarafların eşitliği ilkesi de göz önünde bulundurulmalıdır.⁶⁸⁸ Hakem veya hakemlerin atanmasının taraflardan birine bırakılması, eşitlik ilkesiyle bağdaşır bir durum değildir.⁶⁸⁹ Eğer uyuşmazlıkta birden fazla hakem görev yapacaksa hakemlerin taraflarca eşit sayıda seçilmesi, hakem sayısının tek sayı olması durumunda ise son kalan hakemin taraflarca atanan hakemlerce atanması ideal olan durumdur.⁶⁹⁰ Hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin olarak tarafların eşitliği meselesi, Yargıtay kararlarına da konu olmuştur. Yargıtay, bir kararında sadece bir tarafa hakem seçme yetkisinin tanınmış olmasını, tarafların eşitliği ilkesine aykırı bulmuştur.⁶⁹¹

⁶⁸⁵ Yargıtay 11. HD E. 2015/11441, K. 2016/8701, (Çevrimiçi) <https://lexpera.com.tr>, 21.10.2023.

⁶⁸⁶ Ekşi, “Yargıtay Kararları Işığında Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni”, **MHB**, s. 160.

⁶⁸⁷ Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, s. 550.

⁶⁸⁸ **A.e.**, 591.

⁶⁸⁹ Nomer, “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni Müdahalesi (09.06.1999 Tarihli Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı)”, **MHB**, s. 265, Göğer, **a.g.e.**, 1089.

⁶⁹⁰ Göğer, **a.g.e.**, s. 1089.

⁶⁹¹ Yargıtay HGK E. 1999/ 467, K. 1999/489, (Çevrimiçi) <https://lexpera.com.tr>, 21.10.2023.

Daha önce bahsedildiği üzere; hakemlerin atanmasından, tarafların usulü dairesinde haberdar edilmeleri gerekir.⁶⁹² Tarafların, hakemin atanmasından belirli bir usul dairesinde haberdar edilmemeleri kamu düzenine aykırılık oluşturabilir. Bir Yargıtay kararında; davalı kendisine bu usule uygun şekilde İngilizce dilinde gelen tebligatları anlamadığını ve bu durumun kamu düzenine aykırılık teşkil ettiğini iddia etmiş ancak bu durum, kamu düzenine aykırı olarak görülmemiştir.⁶⁹³ Söz konusu kararda; bahsi geçen tebligatlarda kullanılan dilin, tahkimin tabi olduğu usule uygun olduğu ve tebligatları anlamadığını ileri süren kişinin bu usulü baştan kabul etmiş olduğu ve bu nedenle kamu düzenine aykırılık kararı verilemeyeceği ifade edilmiştir.

3. Hakemlerin Tarafsızlık ve Bağımsızlıktan Yoksun Olmaları

a. Hakemlerin Tarafsızlıktan Yoksun Olmaları

Bir somut olayda hakemlerin tarafsız olmalarının gerektiği hususu, hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usul tarafından öngörülmemiş olmasına rağmen, tenfiz devleti hukuku tarafından öngörülmüşse ve bu kurala uyulmamışsa; bu durumda da tanıma ve tenfiz talebi reddedilebilecektir.

Bir tahkim sürecinin ve neticesinde verilen hakem kararının güvenilirliği, hakemlerin tarafsızlığı ve bağımsızlığı ilkesine ne kadar riayet edildiğine bağlıdır.⁶⁹⁴ Hakemler, aslında bir devlet tarafından verilen bir kamu görevi icra etmemektedirler.⁶⁹⁵ Fakat verdikleri hükümler taraflar açısından bağlayıcı olduğundan; tarafsızlık ve bağımsızlık bakımından hakimlere uygulan bazı standartların, hakemlere de uygulanması gerekir. Tarafsızlık ve bağımsızlık her ne kadar benzer gözüke de bu iki kavram birbirinden farklıdır.⁶⁹⁶ Tarafsızlık, hakemin davanın sonucuna ilişkin olumlu veya olumsuz bir düşüncesinin ve isteğinin olmaması olarak tanımlanabilir.⁶⁹⁷

⁶⁹² Bkz. Üçüncü Bölüm/I.

⁶⁹³ Yargıtay 19. HD E. 1998/6099, K. 1998/7735, (Çevrimiçi) <https://lib.kazanci.com.tr>, 21.10.2023.

⁶⁹⁴ Feehily, **a.g.e.**, s. 114.

⁶⁹⁵ Bilgehan Yeşilova, “Milletlerarası Tahkimin Hukuki Niteliği Üzerine Düşünceler ve Güncel Gelişmeler”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, C. XXI, No: 76, 2008, s. 103.

⁶⁹⁶ Manzaranes Bastida, **a.g.e.**, s. 3.

⁶⁹⁷ Kaplan, “Milletlerarası Tahkimde Hakemin ve Tenfizin Reddi Sebebi Olması Açısından Bağımsızlık ve Tarafsızlık İlkesi”, **MHB**, s. 43.

Tahkim süreçlerinde, hakemlerin tarafsız olmaları gerekmektedir.⁶⁹⁸ Tarafsızlıktan yoksun hakemlerin atanmış olması durumu, hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usule aykırılık oluşturmaya bile tahkim yerinin veya tenfiz devletinin kamu düzenine aykırılık oluşturabilir.⁶⁹⁹ Zira hakemlerin tarafsızlığı, kamu düzeni kapsamında değerlendirilebilecek bir husustur.⁷⁰⁰ Doktrindeki baskın görüşe göre bu ilkeye ilişkin aykırılıklar kamu düzenindendir.⁷⁰¹ Tenfiz mahkemesi, bu tanıma ve tenfiz engeli kapsamında hakemlerin tarafsızlığı meselesini, tenfiz devletinin kamu düzeni kapsamında değerlendirmelidir.

Hakemlerin tarafsızlığı ilkesinin kapsamı ve hakemlerin tarafsızlığı ilkesine aykırılığa örnek oluşturabilecek bazı somut örnekler daha önce detaylı olarak ele alındığından dolayı; bu başlık altında aynı açıklamalara tekrar yer verilmemiştir.⁷⁰²

b. Hakemlerin Bağımsızlıktan Yoksun Olmaları

Bir somut olayda; hakemlerin bağımsız olmaları gerektiği, hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usul tarafından öngörülmemiş olmasına rağmen, tenfiz devleti hukuku tarafından öngörülmüşse ve bu kurala uyulmamışsa; bu durumda da tanıma ve tenfiz talebi reddedilebilecektir.

Bir tahkim sürecinin ve neticesinde verilen hakem kararının güvenilirliği, hakemlerin tarafsızlığı ve bağımsızlığı ilkesine ne kadar riayet edildiğine bağlıdır.⁷⁰³ Hakemler aslında bir devlet tarafından verilen bir kamu görevi icra etmemektedirler.⁷⁰⁴ Fakat verdikleri hükümler taraflar açısından bağlayıcı olduğundan; tarafsızlık ve bağımsızlık bakımından hakimlere uygulan bazı standartların, hakemlere de uygulanması gerekir. Tarafsızlık ve bağımsızlık her ne kadar benzer gözüксе de bu iki kavram birbirinden farklıdır.⁷⁰⁵ Bağımsızlık, uyumsuzluğa

⁶⁹⁸ Van Den Berg, **New York Arbitration Convention of 1958**, s. 377.

⁶⁹⁹ Kayalı, **a.g.e.**, s. 23.

⁷⁰⁰ Van Den Berg, **New York Arbitration Convention of 1958**, s. 377, Nomer, “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni Müdahalesi (09.06.1999 Tarihli Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı)”, **MHB**, s. 560.

⁷⁰¹ Nomer, “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Hakem Mahkemesinin Bağımsızlığı”, **MHB**, s. 29.

⁷⁰² Bkz. Üçüncü Bölüm/II/C/3/a.

⁷⁰³ Feehily, **a.g.e.**, s. 114.

⁷⁰⁴ Yeşilova, “Milletlerarası Tahkimin Hukuki Niteliği Üzerine Düşünceler ve Güncel Gelişmeler”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, s. 103.

⁷⁰⁵ Manzaranes Bastida, **a.g.e.**, s. 3. İki kavram arasındaki farklar için bkz. Üçüncü Bölüm/II/C/3.

bakan hakemler ile taraflar arasında, hakemlerin karar verme özgürlüğü üzerinde etkili olabilecek şekilde bir ilişkinin mevcut olmaması olarak tanımlanabilir.⁷⁰⁶

Bağımsızlıktan yoksun hakemlerin atanmış olması durumu, hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usule aykırılık oluşturmaya bile tahkim yerinin veya tenfiz devletinin kamu düzenine aykırılık oluşturabilir.⁷⁰⁷ Zira, hakemlerin bağımsızlığı kamu düzeni kapsamında değerlendirilebilecek bir husustur.⁷⁰⁸ Bu temel ilkenin yokluğu kamu düzenine aykırılık meydana getirebilecektir.⁷⁰⁹ Doktrindeki baskın görüşe göre bu ilkeye ilişkin aykırılıklar kamu düzenindendir.⁷¹⁰ Tenfiz mahkemesi, bu tanıma ve tenfiz engeli kapsamında hakemlerin bağımsızlığı meselesini, tenfiz devletinin kamu düzeni kapsamında değerlendirmelidir.

Hakemlerin bağımsızlığı ilkesinin kapsamı ve hakemlerin bağımsızlığı ilkesine aykırılığa örnek oluşturabilecek bazı somut örnekler daha önce detaylı olarak ele alındığından dolayı; bu başlık altında aynı açıklamalara tekrar yer verilmemiştir.⁷¹¹

4. Hakemlerin Bağımsızlık ve Tarafsızlık Haricinde Taşımaları Gereken Bir Özelliği Taşımayor Olmaları

Bir somut olayda; hakemlerin taşınması gereken bir özellik, hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usul tarafından öngörülmemiş olmasına rağmen, tenfiz devleti hukuku tarafından öngörülmüşse ve bu kurala uyulmamış olması tenfiz devletinin kamu düzenine aykırılık olarak nitelendirilebilecek bir durumsa, bu halde de tanıma ve tenfiz talebi reddedilebilecektir. Ancak hakemlerin tarafsızlığı ve bağımsızlığı meselesi bir önceki bölümde detaylı şekilde ele alındığından bu bölümde, hakemlerin tarafsızlık ve bağımsızlık haricinde taşımaları gereken özellikler ele alınacaktır.

Ulusal kanunlar nadiren, hakemlerin sahip olması gereken özelliklere ilişkin belirli kriterler belirler.⁷¹² Daha önce detaylı olarak açıklanmış olan çeşitli tahkim düzenlemelerinde

⁷⁰⁶ Kaplan, “Milletlerarası Tahkimde Hakemin ve Tenfizin Reddi Sebebi Olması Açısından Bağımsızlık ve Tarafsızlık İlkesi”, **MHB**, s. 43.

⁷⁰⁷ Kayalı, **a.g.e.**, s. 23.

⁷⁰⁸ Nomer, “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni Müdahalesi (09.06.1999 Tarihli Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı)”, **MHB**, s. 560.

⁷⁰⁹ Nomer, “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Hakem Mahkemesinin Bağımsızlığı”, **MHB**, s. 29.

⁷¹⁰ **A.e.**, s. 29.

⁷¹¹ Bkz. Üçüncü Bölüm/II/C/3/b.

yer alan hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler göz önünde bulundurulduğunda; hakemlerin tarafsızlık ve bağımsızlık haricinde taşıması gereken özellikler yönünden ayrıntılı düzenlemelerin mevcut olmadığı söylenebilir.⁷¹³

Tahkim süreçlerinde taraflar, hakemleri uzmanlık alanlarına ve mesleki yeterliliklerine göre seçmeye gayret eder.⁷¹⁴ Kimi zaman tenfiz devleti hukuku da, hakemlerin belirli özellikleri taşıması gerektiğini öngörebilir. Eğer hakemler bu tür belirli özellikleri taşımamaktaysa ve bu durum tenfiz devleti hukuku tarafından vazgeçilmez nitelikte görülen ilkelere aykırılık teşkil etmekteyse kamu düzenine aykırılık gerekçesiyle tanıma ve tenfiz talebi reddedilebilir.

Örneğin, Türk hukukunda fiil ehliyeti bulunmayan bir kişi hakem olarak görev yapamaz.⁷¹⁵ Fiil ehliyeti olmayan birinin hakem olarak görev yapmış olması, Türk kamu düzenine aykırılık oluşturabilecektir. Fiil ehliyeti olmayan birinin hakem olarak görev yapmış olması, hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usule uygun olsa bile, böyle bir yargılama kapsamında verilen hakem kararının tanınması ve tenfizi talebinin kamu düzenine aykırılık kapsamında değerlendirilebilmesi mümkündür.

Türk hukukunda, taraflardan birisinin hakemlik yapması da mümkün değildir.⁷¹⁶ Taraflardan birinin hakemlik yapmış olması, Türk kamu düzenine aykırılık oluşturabilecektir. Taraflardan birinin hakem olarak görev yapmış olması, hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usule uygun olsa bile, böyle bir yargılama kapsamında verilen hakem kararının tanınması ve tenfizi talebinin kamu düzenine aykırılık kapsamında değerlendirilebilmesi mümkündür.

V. Değerlendirme

Bu bölümde, NYS kapsamında yer alan ve hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlar ile ilişkili olan tanıma ve tenfiz engelleri incelenmiştir. Bu konuda dikkat edilmesi gereken husus, bir somut olay özelinde bu tanıma ve tenfiz engellerinden birden fazlasının söz konusu olabileceği ve her bir tanıma ve tenfiz engeli bakımından kendi içerisinde ayrı bir

⁷¹² Feehily, **a.g.e.**, s. 108.

⁷¹³ Bkz. Birinci Bölüm/II.

⁷¹⁴ Feehily, **a.g.e.**, s. 109.

⁷¹⁵ Biçkin, **a.g.e.**, s. 382.

⁷¹⁶ **A.e.**, s. 382.

değerlendirme yapılması gerektiğidir. Zira, bir somut vakıanın aynı anda birden fazla tanıma ve tenfiz engeli oluşturabilmesi mümkündür. Konunun daha iyi aktarılabilmesi için bu bölüm kapsamında bazı somut örneklere de başvurulmuştur. Bu kısımlarda yer alan örnekler sınırlı sayıda olmayıp uygulamada en çok karşılaşılan durumlara yer verilmeye çalışılmıştır. Bu bölümün ilk kısmında, tanıma ve tenfiz engeli olarak aleyhine hüküm verilen tarafın hakemin atanmasından usulü dairesinde haberdar edilmemiş olması, ikinci kısmında tanıma ve tenfiz engeli olarak hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usule aykırı olarak gerçekleşmesi durumu, üçüncü kısmında tanıma ve tenfiz engeli olarak hakem kararının iptal edilmiş olması, dördüncü kısmında ise tanıma ve tenfiz engeli olarak kamu düzenine aykırılık incelenmiştir.

Bu bölümün ilk kısmında, tanıma ve tenfiz engeli olarak aleyhine hüküm verilen tarafın hakemin atanmasından usulü dairesinde haberdar edilmemiş olması incelenmiştir. Bu tanıma ve tenfiz engeli, adil yargılanma hakkı ile yakından ilişkili bir husustur. Söz konusu düzenlemenin amacı; özellikle aleyhine hüküm verilmiş olan tarafın, tahkim yargılamasının başından itibaren yargılama sürecini takip edebilmiş olduğundan emin olmaktır. Bunun için de, ilgili tarafın daha tahkim yargılamasının başında hakemin atanmasından belirli bir usul dairesinde haberdar edilmiş olması gerekecektir.

Bu bölümün ikinci kısmında, tanıma ve tenfiz engeli olarak hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usule aykırı olarak gerçekleşmesi durumu incelenmiştir. NYS m. V/1/d uyarınca; hakem heyetinin teşekkülü tarafların anlaşmasına, böyle bir anlaşma olmadığı hallerde ise tahkim yeri hukukuna uygun olmalıdır. Bu kısımda incelenen hususlardan birisi, söz konusu madde kapsamında gerçekleşen bir usule aykırılığın söz konusu tanıma ve tenfiz engeli oluşturması için sonuca etkili olmasının gerekip gerekmediğidir. Doktrinde, bu tür usule aykırılıklar bakımından sonuca etkililik şartının aranması gerektiğini öne süren görüşler mevcuttur. Ancak kanaatimizce, ilgili kısımda da gerekçelerini açıkladığımız üzere, bu tanıma ve tenfiz engeli bakımından bu kapsamda bir sonuca etkililik şartının aranması yerinde olmayacaktır. Bu kısımda incelenen diğer bir husus; tahkim anlaşmasında bir milli hukuka atıf yapılması halinde, örneğin Türk hukukuna atıf yapılması halinde, bu atfın sadece Türk hukukunun maddi hukuka ilişkin kurallarını mı kapsadığı yoksa maddi hukuka ilişkin kurallarının yanı sıra usul hukukuna ilişkin kurallarını da mı kapsadığına ilişkin husustur. Bu konuda Yargıtay'ın nihai görüşü, bu şekilde yapılan bir atfın sadece ilgili milli hukukun maddi hukuka ilişkin kurallarını kapsadığı yönündedir. Kanaatimizce; böyle bir yorum, tarafların gerçek iradelerini daha çok yansıtır nitelikte

olduğundan dolayı; Yargıtay'ın bu konudaki nihai görüşü yerinde olmuştur. Bu kısımda incelenen hususlardan bir diğeri, hakem heyetinin teşekkülü hakkındaki taraflarca yapılan anlaşmanın nasıl ele alınacağı hususudur. Bu durumda; tarafların hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin olarak yaptıkları anlaşmaya uyulması gerekecektir, tarafların hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin olarak hem açık hem de zımni olarak yaptıkları bir anlaşmanın mevcut olduğu durumda ise açık olan anlaşmaya üstünlük tanınması gerekecektir.

Bu bölümün üçüncü kısmında, tanıma ve tenfiz engeli olarak hakem kararının iptal edilmiş olmasına yer verilmiştir. Belirtmek gerekir ki bu kapsamda; tanıma ve tenfiz engeli olarak hakem kararının iptal edilmiş olması, sadece hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlar yönünden değerlendirilmiştir. Bilindiği üzere bir yabancı hakem kararının verildiği ülkede iptal edilmiş olma ihtimali mevcuttur. İptal prosedürü genellikle, her ülkenin kendi iç hukukuna göre yürütülmektedir. Örneğin Türkiye'de gerçekleşen bir iptal prosedürü MTK'nın ilgili hükümleri uyarınca yürütülmektedir. Bir hakem kararının iptaline pek çok durum sebep olmuş olabilir. Örneğin, hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin bir husus, söz konusu iptal kararına sebep olmuş olabilir. Hakem kararının iptal edilmiş olmasının, NYS kapsamında yürütülen bir yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi sürecine etkisi hususunda; söz konusu somut olay bakımından AS'nin uygulama alanı bulduğu ve bulmadığı durumlar için ayrı ayrı değerlendirme yapmak gerekecektir. Eğer NYS kapsamında yürütülen bir yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi sürecinde; söz konusu somut olay bakımından AS de uygulama alanı bulmaktaysa, bu durumda NYS hükümlerinin yanı sıra AS hükümlerinin de dikkate alınması gerekecektir. AS m. IX, NYS kapsamında yürütülecek tanıma ve tenfiz süreçlerinde dikkate alınabilecek tanıma ve tenfiz engellerini numerus clausus olarak saymıştır. Bu kapsamda bir değerlendirme yapıldığında; NYS kapsamında yürütülecek tanıma ve tenfiz süreçlerinde dikkate alınabilecek olan ve hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin olan iptal nedenlerinin, NYS kapsamında zaten ayrı olarak düzenlenmiş olan tanıma ve tenfiz engellerini oluşturduğu görülmektedir. Dolayısıyla; eğer NYS kapsamında yürütülen bir yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi sürecinde; söz konusu somut olay bakımından AS de uygulama alanı bulmaktaysa, bu durumda bu iptal kararının uygulamadaki sonuçları bakımından tanıma ve tenfiz talebine bir etkisinin olmayacağı söylenebilir. Eğer NYS kapsamında yürütülen bir yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi sürecinde; söz konusu somut olay bakımından AS, uygulama alanı bulmamaktaysa; bu halde sadece NYS hükümleri göz önünde bulundurularak bir değerlendirme yapmak gerekecektir. Bu durumda eğer tanıma ve tenfiz talebine konu yabancı hakem kararı herhangi

bir nedenle iptal edilmişse, NYS m. V/1/e kapsamında düzenlenen tanıma ve tenfiz engeli oluşacaktır. Ancak ilgili bölümde izah ettiğimiz üzere; söz konusu tanıma ve tenfiz engelinin olduğu bir durumda, tenfiz mahkemesinin mutlaka tanıma ve tenfiz talebinin reddi yönünde karar vermek zorunda olmadığı ve bu hususta bir takdir yetkisinin bulunduğu da ileri sürülmektedir.

Bu bölümün dördüncü kısmında, tanıma ve tenfiz engeli olarak kamu düzenine aykırılığa yer verilmiştir. Belirtmek gerekir ki bu kapsamda; tanıma ve tenfiz engeli olarak kamu düzenine aykırılık, sadece hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlar yönünden değerlendirilmiştir. Hakem heyetinin teşekkülü; tarafların eşitliği ve adil yargılanma hakkı gibi pek çok evrensel hukuk ilkesini yakından ilgilendirdiğinden dolayı, bazı durumlarda kamu düzenine ilişkin bir husus olarak değerlendirilmektedir. Bir hakem kararını veren hakem heyetinin teşekkülü; tarafların iradesine, tahkim yeri hukukuna veya diğer ilgili normlara bütünüyle uygun olsa bile tenfiz devletinin kamu düzenine bir aykırılık meydana gelmiş olabilir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, ancak tenfiz devletinin temel hukuk ilkelerine tahammül edilemez boyutta bir aykırılık meydana getiren durumların dikkate alınabilecek olmasıdır. Örneğin; hakem heyetinin tarafların eşitliği ilkesine aykırı olarak oluşturulması, hakemlerin tarafsızlık ve bağımsızlıktan yoksun olması veya fiil ehliyeti bulunmayan birinin hakem olarak görev yapmış olması durumları bu kapsamda değerlendirilebilecektir.

SONUÇ

Bir yabancı hakem kararının Türkiye’de etki doğurabilmesi için, tanıma ve tenfiz prosedürüne tabi tutulması gerekir. NYS’de, MÖHUK’ta ve iki taraflı milletlerarası sözleşmelerde yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin hükümler bulunmaktadır. Özellikle MÖHUK’ta ve NYS’de yer alan tanıma ve tenfiz engellerine ilişkin hükümler benzerlik göstermekte olup iki norm arasında, bu açıdan ufak farklılıklar mevcuttur.

Bu tez kapsamında, NYS kapsamında gerçekleştirilen yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizinde hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususların etkisi incelenmiştir. NYS kapsamında yer alan tanıma ve tenfiz engellerinin bir kısmı hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlar ile ilişkilidir. Dolayısıyla NYS kapsamında gerçekleştirilen yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizinde, hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlardan dolayı bir tanıma ve tenfiz talebinin reddi durumu oluşabilmektedir.

NYS m. V/1’de bazı tanıma ve tenfiz engelleri düzenlenmiş olup bu tanıma ve tenfiz engelleri bakımından ispat yükünün davalıya ait olduğu ifade edilmiştir. Bu tanıma ve tenfiz engelleri içerisinde yer alan NYS m. V/1/b’de düzenlenen aleyhine hüküm verilen tarafın hakemin atanmasından usulü dairesinde haberdar edilmemiş olması, NYS m. V/1/d’de düzenlenen hakem heyetinin NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usule aykırı olarak teşekkülü ve NYS m. V/1/e’de düzenlenen hakem kararının iptal edilmiş olması; hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlar ile ilişkilidir.

NYS m. V/2’de de bazı tanıma ve tenfiz engelleri düzenlenmiş olup bu tanıma ve tenfiz engellerinin mahkeme tarafından re’sen göz önünde bulundurulabileceği ifade edilmiştir. Bu tanıma ve tenfiz engelleri içerisinde yer alan ve NYS m. V/2/b’de düzenlenen kamu düzenine aykırılık, hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlar ile ilişkilidir. Bu madde kapsamında yer alan tanıma ve tenfiz engellerinin, hakim tarafından re’sen gözetebilecek olmasının nedeninin; söz konusu hükümlerin tenfiz devletinin hukuk güvenliğini ve sahip olduğu hukuk sisteminin temel prensiplerini yakından ilgilendiriyor olması olduğu söylenebilir.

Birinci bölümde milletlerarası tahkim ve hakem heyetinin teşekkülü kavramları incelenmiştir. Birinci bölümün ilk kısmında milletlerarası tahkim kavramı, ikinci kısmında ise çeşitli tahkim düzenlemelerinde hakem heyetinin teşekkülü incelenmiştir.

Yukarıda ifade edildiği üzere; birinci bölümün ilk kısmında, milletlerarası tahkim kavramı incelenmiştir. Bu kapsamda milletlerarası tahkimin özelliklerine ve milletlerarası tahkim türlerine yer verilmiştir. Milletlerarası tahkim türleri incelendiğinde ad hoc tahkim ve kurumsal tahkim şeklinde iki çeşit tahkim türü bulunduğu görülebilecektir. Ad hoc tahkimde tarafların kendileri belirlemiş oldukları kurallar esas alınırken, kurumsal tahkimde bir kurumsal tahkim merkezinin kuralları kabul edilmiş olmaktadır. Kurumsal tahkim; kuralların önceden öngörülebilirliği ve tahkimin tıkandığı noktalarda getirilmiş olan çözümlerin varlığı nedeniyle, taraflarca daha sık tercih edilmektedir. Yürütülen tahkim süreçlerinin çoğunluğu, kurumsal tahkimdir.

Yukarıda ifade edildiği üzere; birinci bölümün ikinci kısmında, çeşitli tahkimde düzenlemelerinde hakem heyetinin teşekkülü incelenmiştir. Bu kapsamda UNCITRAL Tahkim Kurallarında, MTK'da, IPRG'de, AA'de, ICC Tahkim Kuralları'nda, LCIA Tahkim Kuralları'nda, SAC Tahkim Kuralları'nda, SSC Tahkim Kuralları'nda, SIAC Tahkim Kuralları'nda, FOSFA Tahkim Kuralları'nda ve GAFTA Tahkim Kuralları'nda yer alan hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Günümüzde çok sayıda ülkenin ulusal kanunlarında ve bugün aktif olarak faaliyet göstermekte olan çok sayıda kurumsal tahkim merkezinin kurallarında hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümler mevcuttur. Her ne kadar bunların tümüne bu tez kapsamında yer vermek mümkün olmasa da, sıklıkla uygulama alanı bulan düzenlemelere yer verilmeye gayret edilmiştir. Bu kurallar belirli açılardan benzerlik gösterse de bu kuralların bazılarında özgün yollar öngörülmüş kısımlar da mevcuttur. Söz konusu kurallar incelendiğinde, özellikle kurumsal tahkime ilişkin düzenlemelerde belirli kurum ve organlara bazı yetki ve görevlerin tanındığı görülmektedir. Bu durum, kurumsal tahkimin daha hızlı ve etkin şekilde yürütülmesine katkıda bulunmaktadır. Bu durum günümüzde, kurumsal tahkimin ad hoc tahkime göre daha fazla tercih edilmesinde önemli rol oynamaktadır.

İkinci bölümde, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi incelenmiştir. İkinci bölümün ilk kısmında yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi kavramları ve bu kavramların birbirinden farkları, ikinci kısmında ise NYS kapsamında yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi incelenmiştir.

Yukarıda ifade edildiği üzere; ikinci bölümün birinci kısmında, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi kavramları ve bu kavramların birbirinden farkları incelenmiştir. Tanıma ve tenfiz arasındaki temel farklılık; tanımanın, bir kararın icra

edilebilmesi için yeterli olmadığı ve bir kararın icrası için mutlaka tenfiz prosedürünün de işletilmesi gerektiğidir.

Yukarıda ifade edildiği üzere; ikinci bölümün ikinci kısmında, NYS kapsamında yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi incelenmiştir. NYS'ye ilişkin olarak uygulama alanı, tanıma ve tenfiz engelleri, sunulacak belgeler ve yargılama usulü gibi hususlar açıklanmıştır. Türkiye'de yürütülen tanıma ve tenfiz süreçleri çoğunlukla NYS uyarınca yürütüldüğünden; bu bölümde sadece NYS kapsamında yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi sürecine yer verilmiştir. Bu süreçler, tanıma ve tenfiz engelleri bakımından NYS hükümlerine göre yürütülen ancak yargılama usulü açısından tenfiz devleti hukukuna tabi olan süreçlerdir. Dolayısıyla Türkiye'de görülen bir yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi davasında, usul hukuku olarak Türk hukuku uygulama alanı bulacaktır. Usul hukukunun tenfiz devleti hukukuna tabi olması, farklı ülkelerde görülen tanıma ve tenfiz davalarının usul hukuku bakımından farklı esaslara tabi olması sonucunu doğurmaktadır. Bu kısım kapsamında incelenen hususlardan birisi, NYS kapsamında yer verilen tanıma ve tenfiz engelleridir. Her ne kadar doktrinde; NYS m. V/1'de yer alan tanıma ve tenfiz engellerinden birinin mevcut olduğu ve bu hususun davalı tarafça ispat edildiği veya NYS m. V/2'de yer alan tanıma ve tenfiz engellerinden birinin mevcut olduğu ve bu hususun mahkeme tarafından re'sen tespit edildiği hallerde tanıma ve tenfiz kararı verilemeyeceği ifade edilmişse de, kanaatimizce tenfiz mahkemesinin bu hususta bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Zira NYS m. V hükmünün lafzı tenfiz mahkemesine bu yetkiyi vermektedir. Ancak bu hükmün tenfiz mahkemesine son derece ölçsüz bir takdir yetkisi verdiği ve bu husustaki MÖHUK m. 62'de yer alan ve tenfiz mahkemesine bu konuda bir takdir yetkisi tanımayan hükmün daha isabetli olduğu söylenebilir. Bu kısım kapsamında incelenen hususlardan bir diğeri, tanıma ve tenfiz kararlarına karşı gidilen kanun yollarına ilişkindir. Bu konuda da, tartışmalı bir durum söz konusudur. Her ne kadar MÖHUK m. 57'de, temyiz yoluna başvurunun tanıma ve tenfiz davalarına ilişkin kararların icrasını durduracağı ifade edilmişse de istinaf yoluna başvurma etkisi hakkında bir hükme yer verilmemiştir. Dolayısıyla bu hüküm, tartışmaya yol açar niteliktedir. Kanaatimizce, istinaf yoluna başvuru da icrayı durdurmalıdır. Zira, bu durum, hükmün amacına daha uygun bir sonuç doğurmaktadır. Çünkü HMK uyarınca istinaf mahkemesi, bazı hallerde ilk derece mahkemesinin kararının kaldırarak onun yerine karar verebilmektedir ve belirli bir değerin altında kalan uyuşmazlıklar bakımından kesin olarak uyuşmazlığı karara bağlayabilmektedir. Bu durumda MÖHUK m. 57 hükmü fonksiyonsuz kalabilecek olduğundan, istinaf incelemesinin de icrayı durdurması gerekir.

Üçüncü bölümde, NYS kapsamında yer alan ve hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlar ile ilişkili olan tanıma ve tenfiz engelleri incelenmiştir. Bu kapsamda sırasıyla; tanıma ve tenfiz engeli olarak aleyhine hüküm verilen tarafın hakemin atanmasından usulü dairesinde haberdar edilmemiş olması, tanıma ve tenfiz engeli olarak hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usule aykırı olarak gerçekleşmesi, tanıma ve tenfiz engeli olarak hakem kararının iptal edilmiş olması ve tanıma ve tenfiz engeli olarak kamu düzenine aykırılık başlıklarına yer verilmiştir. Belirtmek gerekir ki, bu tanıma ve tenfiz engelleri sadece hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlar yönünden değerlendirilmiştir. Konunun daha iyi aktarılabilmesi açısından bu bölüm kapsamında bazı somut örneklerle de başvurulmuştur. Bu kısımlarda yer alan örnekler sınırlı sayıda olmayıp uygulamada en sık karşılaşılan durumlara yer vermeye çalışılmıştır. İfade etmek gerekir ki; meydana gelen bir vakıa, birden fazla tanıma ve tenfiz engelinin söz konusu olmasına yol açabilir. Bu nedenle her tanıma ve tenfiz engelinin kendi içinde bağımsız olarak değerlendirilmesi gerekir.

Yukarıda ifade edildiği üzere; üçüncü bölümün birinci kısmında tanıma ve tenfiz engeli olarak aleyhine hüküm verilen tarafın hakemin atanmasından usulü dairesinde haberdar edilmemiş olması incelenmiştir. Bu tanıma ve tenfiz engeli, tarafların adil yargılanma hakkı ile yakından ilişkili bir husustur. Tarafların daha tahkim yargılamasının başında hakemin atanmasından belirli bir usul dairesinde haberdar edilmiş olması, adil yargılanma hakkı bakımından vazgeçilmez bir unsurdur.

Yukarıda ifade edildiği üzere; üçüncü bölümün ikinci kısmında, tanıma ve tenfiz engeli olarak hakem heyetinin teşekkülünün NYS m. V/1/d uyarınca tabi olduğu usule aykırı olarak gerçekleşmesi incelenmiştir. Bu kısımda incelenen konulardan birisi, söz konusu madde kapsamında gerçekleşen bir usule aykırılığın söz konusu tanıma ve tenfiz engelini oluşturması için sonuca etkili olmasının gerekip gerekmediğidir. Doktrinde, bu tür usule aykırılıklar bakımından sonuca etkililik şartının aranması gerektiğini öne süren görüşler mevcuttur. Ancak kanaatimizce, ilgili kısımda da gerekçelerini açıkladığımız üzere, bu tanıma ve tenfiz engeli bakımından bu kapsamda bir sonuca etkililik şartının aranması yerinde olmayacaktır. Bu kısımda incelenen diğer bir husus; tahkim anlaşmasında bir milli hukuka atıf yapılması halinde, örneğin Türk hukukuna atıf yapılması halinde, bu atfın sadece Türk hukukunun maddi hukuka ilişkin kurallarını mı kapsadığı yoksa maddi hukuka ilişkin kuralların yanı sıra usul hukukuna ilişkin kurallarını da mı kapsadığına ilişkin husustur. Bu konuda Yargıtay'ın nihai görüşü, bu şekilde yapılan bir atfın sadece ilgili milli hukukun maddi hukuka ilişkin kurallarını kapsadığı yönündedir. Kanaatimizce; böyle bir yorum,

tarafların gerçek iradelerini daha çok yansıtır nitelikte olduğundan dolayı; Yargıtay'ın bu konudaki nihai görüşü yerinde olmuştur. Bu kısımda incelenen hususlardan bir diğeri, hakem heyetinin teşekkülünün, tarafların anlaşmasına uygun gerçekleşip gerçekleşmediği konusudur. Bu durumda; tarafların hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin olarak yaptıkları anlaşmaya uyulması gerekecektir, tarafların hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin olarak hem açık hem de zımni olarak yaptıkları bir anlaşmanın mevcut olduğu durumda ise açık olan anlaşmaya üstünlük tanınması gerekecektir.

Yukarıda ifade edildiği üzere; üçüncü bölümün üçüncü kısmında ise, tanıma ve tenfiz engeli olarak hakem kararının iptal edilmiş olması incelenmiştir. Hakem kararının iptal edilmiş olmasının, NYS kapsamında yürütülen bir yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi sürecine etkisi hususunda; sürece konu somut olay bakımından AS'nin uygulama alanı bulduğu ve bulmadığı durumlar için ayrı ayrı değerlendirme yapmak gerekecektir. Eğer NYS kapsamında yürütülen bir yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi sürecinde; söz konusu somut olay bakımından AS de uygulama alanı bulmaktaysa, bu durumda NYS hükümlerinin yanı sıra AS hükümlerinin de dikkate alınması gerekecektir. AS m. IX, NYS kapsamında yürütülecek tanıma ve tenfiz süreçlerinde dikkate alınabilecek tanıma ve tenfiz engellerini numerus clausus olarak saymıştır. Bu kapsamda bir değerlendirme yapıldığında; NYS kapsamında yürütülecek tanıma ve tenfiz süreçlerinde dikkate alınabilecek olan ve hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin olan iptal nedenlerinin, NYS kapsamında zaten ayrı olarak düzenlenmiş olan tanıma ve tenfiz engellerini oluşturduğu görülmektedir. Dolayısıyla; eğer NYS kapsamında yürütülen bir yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi sürecinde; söz konusu somut olay bakımından AS de uygulama alanı bulmaktaysa, bu durumda bu iptal kararının uygulamadaki sonuçları bakımından tanıma ve tenfiz talebine bir etkisinin olmayacağı söylenebilir. Eğer NYS kapsamında yürütülen bir yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi sürecinde; söz konusu somut olay bakımından AS, uygulama alanı bulmamaktaysa; bu halde sadece NYS hükümleri göz önünde bulundurularak bir değerlendirme yapmak gerekecektir. Bu durumda eğer tanıma ve tenfiz talebine konu yabancı hakem kararı herhangi bir nedenle iptal edilmişse, NYS m. V/1/e kapsamında düzenlenen tanıma ve tenfiz engeli oluşacaktır. Ancak ilgili bölümde izah ettiğimiz üzere; söz konusu tanıma ve tenfiz engelinin olduğu bir durumda, tenfiz mahkemesinin mutlaka tanıma ve tenfiz talebinin reddi yönünde karar vermek zorunda olmadığı ve bu hususta bir takdir yetkisinin bulunduğu da ileri sürülmektedir.

Yukarıda ifade edildiği üzere; üçüncü bölümün dördüncü kısmında ise tanıma ve tenfiz engeli olarak kamu düzenine aykırılık incelenmiştir. Bir hakem kararını veren hakem heyetinin teşekkülü; tarafların iradesine, tahkim yeri hukukuna veya diğer ilgili normlara bütünüyle uygun olsa bile tenfiz devletinin kamu düzenine bir aykırılık meydana gelmiş olabilir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, ancak tenfiz devleti bakımından tenfiz devletinin temel hukuk ilkelerine tahammül edilemez boyutta bir aykırılık meydana getiren durumların dikkate alınabilecek olmasıdır. Örneğin, hakem heyetinin tarafların eşitliği ilkesine aykırı olarak oluşturulması, hakemlerin tarafsızlık ve bağımsızlıktan yoksun olması veya fiil ehliyeti bulunmayan birinin hakem olarak görev yapmış olması durumları bu kapsamda değerlendirilebilecektir.

Bu tez kapsamında esas itibarıyla NYS kapsamında yabancı hakem kararların tanınması ve tenfizinde hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususların etkisi incelenmeye çalışılmıştır. Çeşitli tahkim düzenlemelerinde yer alan hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hükümlerden bahsedilmesinin amacı, hakem heyetinin teşekkülü kavramının kapsamının doğru şekilde tespit edilebilmesi ve hakem heyetinin teşekkülünün hangi aşamalarında problem çıkabileceğinin görülebilmesidir. Bir yabancı hakem kararını veren hakem heyetinin teşekkülüne ilişkin hususlar ile ilişkili bir problemin söz konusu olması durumunda, bahsi geçen yabancı hakem kararı bakımından bazı tanıma ve tenfiz engelleri oluşabilecektir.

KAYNAKÇA

Basılı Kaynaklar

- Akıncı, Ziya : “Hakemlerin Esasa Uyguladıkları Hukukun Devlet Yargısınca Denetlenmesi (28.01.1994 Tarihli İçtihadı Birleştirme Kararının Değerlendirilmesi)”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. XVII, No:3, s. 119-147.
- Akıncı, Ziya : "Milletlerarası Ticari Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları," **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. XVIII, No: 4, 1996, s. 93-112.
- Akıncı, Ziya : **Milletlerarası Tahkim**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2021.
- Akıncı, Ziya : **Milletlerarası Ticari Hakem Kararları ve Tenfizi**, Ankara, Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, 1994.
- Akıncı, Ziya : “Türkiye’de Milletlerarası Tahkim”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. IV, No: 1, 2005, s. 13-24.
- Ataman Figanmeşe, İnci : “Milletlerarası Ticarî Hakem Kararlarının İptal ve Tenfiz Davaları Yoluyla Mahkemelerce Mükerrer Kontrole Tâbi Tutulmaları Sorunu ve Bu Sorunun Giderilmesine Yönelik İki Öneri”, **MHB**, C. XXXI, No: 2, 2011, s. 35- 81.
- Bahçekapılı Vincenzi, Senem : “Verildiği Ülkede İptal Edilen Hakem Kararlarının New York Konvansiyonu Uyarınca Tenfizi”, **MHB**, C. XXXVI, No: 1, 2016, s. 73-126.
- Balkar, Süheyla : **Milletlerarası Ticari Tahkim ve Etik**, İstanbul, On İki Levha, 2022.

- Balkar, Süheyla : **Uluslararası Ticari Tahkim ve Geçici Hukuki Koruma Tedbirleri**, Galatasaray Üniversitesi, Doktora Tezi, 2010.
- Berger, Klaus Peter : **Institutional Arbitration: Harmony, Disharmony and the “Party Autonomy Paradox**, XI Conferencia Internacional Hugo Grocio de Arbitraje, 2018.
- Biçkin, İnci: “Hakem Sözleşmesi ve Hakem Yargılaması”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, C. XVIII, No: 67, 2006, s. 380-397.
- Bilgetekin, N. Tuğçe : “Acil Durum Hakemliği”, **MHB**, C. XXXVI, No: 1, 2016, s. 33-72.
- Boog, Christopher
- Raneda, Julia : “The 2016 SIAC Rules: A State of the Art Rules Revision Ensuring an Even More Efficient Process”, **ASA Bulletin**, C. XXXIV, No: 3, 2016, s. 584- 605.
- Born, Gary B. : **International Commercial Arbitration**, Hollanda, Wolters Kluwer, 2021.
- Bucher, Eugen : “İsviçre’de Milletlerarası Ticari Tahkim”, Çev. Vedat Buz, **BATİDER**, C. XVII, No: 2, 1993, s. 13-22.
- Covo, Jasques : “Uluslararası Tarım Ürünleri Ticaretinde Tahkim, FOSFA ve GAFTA”, **MHB**, C. XL, No: 2, 2020, s. 859-866.
- Çakrak, Recep : “Kompetenz-Kompetenz Prensibi”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, C.VIII, No: 31, 2017, s. 659 – 668.
- Çalışkan, Zeynep : “Fındık İhracatında Uyuşmazlıkların Tahkim Yöntemiyle Çözümü: ISTAC ve TNA”, **MHB**, C. XXXVII, No: 2, 2017, s. 230-256.
- Çelikel, Aysel,

- Erdem, B. Bahadır : **Milletlerarası Özel Hukuk**, İstanbul, Beta, 2021.
- Demircan, Halime Ebru : **UNCITRAL Tahkim Kuralları ile Milletlerarası Tahkim Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Ad Hoc Tahkim**, Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Demirkol, Berk : “Mutlak Olmayan Milletlerarası Tahkim Anlaşmalarının Geçerliliği”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XVI, No: 2, 2017, s. 325-354.
- Dülger, Ahmet
- Emre Esen : “Hakemlerin Doğal Yetkileri”, **MHB**, C. XL, No: 2, 2022, s. 675-711.
- Dürüstkan, Seden : **Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni**, Bahçeşehir Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Ekşi, Nuray : “Milletlerarası Tahkim Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, **MHB**, C. XXIII, No: 1-2, 2003, s. 295-338.
- Ekşi, Nuray : “Yargıtay Kararları Işığında İcc Hakem Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi”, **Ankara Barosu Dergisi**, C. LXVII , No: 1, 2009, s. 54-74.
- Ekşi, Nuray : “Yargıtay Kararları Işığında Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni”, **MHB**, C. XL, No: 1, 2020, s. 143-201.
- Ellenbogen, G. : “English Arbitration Practice”, **Law and Contemporary Problems**, C. XVII, No: 4, 1952, s. 656-678.
- Erkan, Mustafa : “Tahkim Şartının Ayrılabilirliği Prensibinin Asıl Sözleşmenin Yokluğu Durumunda Değerlendirilmesi”,

- Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. VII, No: 1-2, 2013, s. 541.
- Ersen Perçin, Gizem : **Milletlerarası Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı**, İstanbul, On İki Levha, 2023.
- Ersen Perçin, Gizem : “MTK Tahkiminde İptal Davalarına İlişkin Bir Değerlendirme”, **MHB**, C. XL, No: 2, 2020, s. 1053-1087.
- Erten, Rıfat : “İngiliz Tahkim Hukukunda Geçici Hukukî Koruma Önlemleri”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. LVIII, No: 3, 2009, s. 539-578.
- Esen, Emre : “Uluslararası Ticari Tahkimde Tahkim Anlaşmalarının Şekli”, **MHB**, C. XXVIII, No: 1-2, 2008, s. 65-114
- Esen, Emre : “Reconsidering the Issues Regarding Validity of Arbitration Agreements Referring to Non-Existing Arbitral Institutions or Including Uncertain References to Arbitral Institutions and the Turkish Experience”, **Annales de la Faculte de Droit d’İstanbul**, C. LXVIII, No: 1, 2020, s. 133-165.
- Esen, Emre : **Uluslararası Ticari Tahkimde Tahkim Anlaşmasının Üçüncü Kişilere Teşmili**, İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, 2008.
- Feehily, Ronán : “Neutrality, Independence and Impartiality in International Commercial Arbitration, a Fine Balance in the Quest for Arbitral Justice.” **Penn State Journal of Law and International Affairs**, C. VII, No: 1, 2019, s. 88-114.
- Fifi, Junita : “‘Pro Enforcement Bias’ Under Article V of The New York Convention in International Commercial Arbitration: Comparative Overview”, **Indonesia Law Review**, C. V, No: 2, 2015, s. 140-164.

- Gagnon, Pierre : “Constitution of the Arbitral Tribunal”, **Reveu generale de droit**, C. XXII, No: 2, 1991, s. 445-451.
- Garcia, Juan C.
- Ivan Bracho Gonzalez : “Interpretation of Article V of the New York Convention in the Eleventh Circuit: Industrial Risk Insurers”, **University of Miami Law Review**, C. LXXIV, No: 4, 2022, 1070-1099.
- Giray, Faruk Kerem : “Milletlerarası Tahkimde Gizlilik”, **Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi**, C. IV, No: 2, 2015, s. 65-121.
- Giray, Faruk Kerem : “Tenfize İlişkin Üç Soru: Tenfize Konu Yabancı İlâmın Hukuk Devletinden Sadır Olması Gerekir Mi? Arabuluculuk Neticesinde Yapılan Sulh Anlaşması Tenfiz Edilebilir Mi? Yabancı Mahkemeden Sadır Ödeme Emri Kararı Tenfiz Edilebilir Mi?”, **MHB**, C. XXXVIII, No: 2, 2019, s. 609-643.
- Göğer, Yunus Emre : “Uluslararası Ticari Tahkimde Hakem Heyetinin Oluşturulması”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C. XVI, s. 16, No: 178, 2021, s. 1084-1098.
- Gül, Mehmet Akif : **New York Sözleşmesi Bağlamında Usuli Tenfiz Engelleri**, Galatasaray Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Hammash, Abdelsalam
- AlShakhanbeh, Khaled : “The 1958 New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards”, **Advances in Social Sciences Research Journal**, C. IV, No: 16, 2017, s. 46-54.
- Huysal, Burak : “Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Müdahaleci Kurallara Uyuma Yükümlüğü”,

Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. X, No: 1-2, 2011, s. 129-150.

Kalafatoğlu, Mehmet Polat : “Milletlerarası Tahkim Kanunu Uyarınca Hakem Kararı Hakkında Düzeltme, Yorum ve Tamamlama Kararları ve Bu Kararların İptal Davası Açma Süresine Etkisi”, **MHB**, C. XL, No: 1, 2020, s. 25-53.

Kalpsüz, Turgut : **Türkiye’de Milletlerarası Tahkim**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2007.

Kanışlı, Erkan : “Milletlerarası Tahkimde Hakem Kararları”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XIII, No: 2, 2014, s. 955-1006.

Karademir, Ebru : “Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Yabancılık Unsuru”, **Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. IV, No: 7, 2016, s. 129-143.

Karademir, Ebru : “Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Karşılaştırılması”, **MHB**, C. XXXII, No: 2, 2013, s. 73-104.

Kaplan, Yavuz : “Milletlerarası Tahkimde Hakemin ve Tenfizin Reddi Sebebi Olması Açısından Bağımsızlık ve Tarafsızlık İlkesi”, **MHB**, C. XXI, No: 1-2, 2001, s. 43-73.

Kaplan, Yavuz : **Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002.

Kaplan, Yavuz : “Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Seçilmesi ve Sonuçları”, **MHB**, C. XVIII, No: 1-2, 2011, s. 473-504.

Kayalı, Didem : **Milletlerarası Ticari Tahkimde Hakemlerin Tarafsızlığı ve Bağımsızlığı**, Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi, 2015.

Kristy, Michelle Ayu Chinta

- Zhengzheng Ching : “Public Policy Violation Under New York Convention”, **Mimbar Hukum**, C. XXV, No: 1, 2013, s. 138-150.
- Lalive, Pierre : “The New Swiss Law on International Arbitration”, **Arbitration International**, C. IX, No: 1, 1988, s. 2–24.
- Malacka, Michael : “Party Autonomy in the Procedure of Appointing Arbitrators”, **International and Comparative Law Review**, C. XVII, No: 2, 2017, s. 93-109.
- Manzaranes Bastida, Bruno : “The Independence and Impartiality of Arbitrators in International Commercial Arbitration”, **REVIST@ e – Mercatoria**, C. VI, No: 1, 2007, s. 1-15.
- Mardiani, Henny : "Arbitration in Singapore," **Journal of Arbitration Studies**, C. XVI, No: 3, 2006, s. 217-230.
- Mistelis, Loukas : “Milletlerarası Tahkim: Kurumsal Yaklaşımlar ve Uygulamalar 2006”, Çev. Bahar Ceyda Süral, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, C. XX, No: 70, 2007, s. 163-186.
- Nomer, Ergin : “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Hakem Mahkemesinin Bağımsızlığı”, **MHB**, C. IX, No: 1, 1984, s. 29 – 31.
- Nomer, Ergin : “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni Müdahalesi (09.06.1999 Tarihli Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı)”, **MHB**, C. IX, No: 1-2, 1999, s. 555 – 576.
- Nomer, Ergin,
- Ekşi, Nuray,
- Öztekin Gelgel, Günseli : **Milletlerarası Tahkim**, İstanbul, Beta, 2016.

- Öğünç, Esra : “Verildiği Ülkede İptal Edilen Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. LXX, No: 3, 2021, s. 801-839.
- Öksüzoğlu, Hilal Tuğba : “Türkiye’de Deniz Ticareti Tahkim Merkezi Kurulması Üzerine Düşünceler”, **MHB**, C. XXXVIII, No: 2, 2018, s. 369-422.
- Özbek, Nimet : “MTO Kuralları Işığında Yeni Bir Tahkim Türü ve Şartı Olarak Çok Taraflı Tahkim”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. XX, No: 2, 1999, s. 93-147.
- Özkan, Işıl : “Uluslararası Ticari Tahkimde Uygulanacak Hukuk”, **MHB**, C. XL40, No: 2, 2020, s. 831-858.
- Öztekin Gelgel, Günseli : “New York Konvansiyonu'na Göre Hakem Kararlarının Tenfizinde Yargıtay'ın Bazı Kararlarının Değerlendirilmesi”, **MHB**, C. XXII, No: 2, 2002, s. 1137-1158.
- Pislevik, Stefan : “I now pronounce you ‘null and void’: manner of determination and the applicable law under the New York Convention”, **Arbitration International**, C. XXXVII, No: 3, 2021, s. 721-734.
- Polovets, Iryna,
- Smith, Matthew,
- Terry, Bradley : “GAFTA Arbitration As The Most Appropriate Forum For Disputes Resolution In Grain Trade”, **Arizona Journal of International & Comparative Law**, C. XXX, No. 3, 2013, s. 559-604.

Redfern, Alan,

Hunter, Martin

: **Law and Practice of International Commercial Arbitration**, Birleşik Krallık, Sweet&Maxwell, 2003.

Reyhani, Yüksel, Sera

: “Tahkim Tarafları ve Hakem Arasında Yapılan Hakemlik Sözleşmesinin Maddi Hukuk Açısından Değerlendirilmesi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XXII, No: 3, 2016, s. 2435-2451.

Ruhi, Ahmet Cemal

: “New York Sözleşmesi’ne Göre Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi İçin Verildiği Ülkede Kesinleşmiş Olması Koşulu”, **Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. IX, No: XVIII, 2019, s. 315-341.

Seth, Sumer Dev

: “Enforcement of Foreign Awards Against Non-Signatories under the New York Convention in India: A Critique of the Decision in Gemini Bay”, **New York University International Journal of Law & Politics**, C. LIV, No: 2, s. 743.

Sılacı Korkmaz, Melis

: **New York Konvansiyonu Uyarınca Hakem Kararlarının Tenfizinde Tahkim Anlaşmasının Geçersizliği Ve Tarafların Ehliyetsizliği**, Bilgi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019.

Soylu Decdeli, Gülçin

: **Acil Durum Hakemliği**, Altınbaş Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Stevenson Jr., Russel Bennet

: "An Introduction to ICC Arbitration," **Journal of International Law and Economics**, C. XIV, No: 3, 1980, s. 381-406.

Şanlı, Cemal,

Esen, Emre,

- Ataman Figanmeşe, İnci : **Milletlerarası Özel Hukuk**, İstanbul, Beta, 2021.
- Şanlı, Cemal : “Türkiye’de Yargıtay Kararlarına Göre Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi”, **MHB**, C. XVII, No: 1-2, 1997, s. 393-410.
- Şanlı, Cemal : **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, İstanbul, Beta, 2023.
- Şit, Banu : “Yargıtay Kararlarında Milletlerarası Tahkim Kanunu’nun Zaman Bakımından Uygulanması ve Hukuk Seçimi Sorunu”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. XXV, No: 4, 2009, s. 457-473.
- Şit, Banu : **Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi**, Ankara, İmaj Yayınevi, 2005.
- Takavut, İbrahim Doğan : **Milletlerarası Ticari Tahkimde Usule İlişkin Konularda İrade Serbestisi**, İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, 2020.
- Tarman, Zeynep Derya : “Tahkim ve Gizlilik”, **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. VII, No: 1, 2008, s. 305-328.
- Tarman, Zeynep Derya : “Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Bazı Tespitler”, **MHB**, C. XXXVII, No: 2, 2017, s. 798-820.
- Tan, David Isidore : “‘Enforcing’ national court judgments as arbitration awards under the New York convention”, **Arbitration International**, C. XXXIV, No: 3, 2018, 415-443.
- Tan, Mine : “Stockholm Ticaret Odası Tahkim Enstitüsü’nde Tahkim”, **MHB**, C. XXIII, No: 1-2, 2003, s. 713-750.
- Tanrıbilir, Feriha,

- Şit, Banu : Milletlerarası Tahkim Müessesesi ve Yeni Milletlerarası Tahkim Kanunu, **MHB**, C. XXII, No: 2, s. 819-838.
- Tanrıver, Süha : “Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizi Bağlamında Kamu Düzeninin Etkisi”, **MHB**, C. VII, No: 1-2, 1997, s. 467-492.
- Töre, Nazlı : “The Future of International Arbitration”, **Law and Justice Review**, C. IX, No: 17, 2018, s. 1-13.
- Tunç, Cemil : **Türkiye Açısından Bir Model Oluşturması Bakımından İngiltere’deki Emtia Birlikleri Tahkimi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019.
- Turhan, M. Turgut : “İsviçre Devletler Hususi Hukuku Federal Yasa Tasarısı ve Tahkim”, **MHB**, C. IX, No: 1, 1984, s. 32-39.
- Van Den Berg, Albert : **New York Arbitration Convention of 1958**, Hollanda, Kluwer Law and Taxation Publishers, 1981.
- Van Den Berg, Albert : “Should the Setting Aside of the Arbitral Award be Abolished?”, **ICSID Review**, C. XXVIII, No: 2, 2014, s. 263-288.
- Wellman, Carl R. : “Milletlerarası Ticaret Odasının Tahkim Usulü”, Çev. Turgut Kalpsüz, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XII, No: 3, 1955, s. 240-246.
- Wolff, Reinmar : **New York Convention: Article by Article Commentary**, Almanya, Verlag C.H.Beck oHG, 2019.
- Yaşar, Ali, Özkan, Ömer : “Hakem Kararlarının Hukuki Niteliği: Yabancı, Yerli ve Milletlerarası Hakem Kararları”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. XV, No: 29, 2016, s. 1-22.

- Yeşilova, Bilgehan : “Milletlerarası Tahkimin Hukuki Niteliği Üzerine Düşünceler ve Güncel Gelişmeler”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, C. XXI, No: 76, 2008, s. 83-164.
- Yeşilova, Bilgehan : **Milletlerarası “Ticari” Tahkimde Nihai Karardan Önce Mahkemelerden Yardım ve Denetimi**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Doktora Tezi, 2007.
- Yılmaz, Nida : “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi Davalarında Harç Meselesi Üzerine İnceleme”, **İstanbul Barosu Dergisi**, C. LXXXIII, No: 5, 2010, s. 2899-2919.
- Yılmazsoy, Ebru : Tahkim ve Hakem Sözleşmeleri, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, C. I, No: 41, 2020, s. 389-426.
- Yılmaz, Süleyman,
- Çavuşoğlu, Gökçe Filiz : “Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmelerinin Geçerliliği ve Asimetrik ve Patolojik Tahkim Kızları”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. LXVIII, No: 3, 2020, s. 1475 – 1504.

Elektronik Kaynaklar

(Çevrimiçi)

<https://adb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/612021141817Newyork%20Konvansiyonu%20Türkçe.pdf>, 12.02.2023.

(Çevrimiçi) <https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/ikili.html>, 12.02.2023.

(Çevrimiçi) <https://iccwbo.org/publication/arbitration-rules-and-mediation-rules/>, 12.02.2023.

(Çevrimiçi) <https://sccarbitrationinstitute.se/en>, 12.02.2023.

(Çevrimiçi) <https://sccinstitute.com/our-services/rules/>, 12.02.2023.

(Çevrimiçi) <https://siac.org.sg/siac-rules-2016>, 12.02.2023.

(Çevrimiçi) <https://siac.org.sg/about-us/why-siac>, 12.02.2023.

(Çevrimiçi) https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/2016_guide_on_the_convention.pdf, 12.02.2023.

(Çevrimiçi) https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1988/1776_1776_1776/en, 12.02.2023.

(Çevrimiçi) <https://www.fosfa.org/about-us/>, 12.02.2023.

(Çevrimiçi), <https://www.fosfa.org/arbitration/arbitration-rules-and-code-of-practice/rules-of-arbitration-and-appeal/>, 12.02.2023.

(Çevrimiçi) <https://www.gafta.com/about>, 12.02.2023.

(Çevrimiçi) <https://www.gafta.com/Arbitration>, 12.02.2023.

(Çevrimiçi) <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/section/16>, 12.02.2023.

(Çevrimiçi) <https://lexpera.com.tr>, 21.10.2023.

(Çevrimiçi) <https://lib.kazanci.com.tr>, 21.10.2023.

(Çevrimiçi) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5718&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, 12.02.2023.

(Çevrimiçi) <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4686.pdf>, 12.02.2023.

(Çevrimiçi).https://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2020.aspx, 12.02.2023.

(Çevrimiçi) <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21002.pdf>, 12.02.2023.

(Çevrimiçi) <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>, 21.10.2023.

(Çevrimiçi)<https://www.swissarbitration.org/centre/arbitration/arbitration-rules/#>, 12.02.2023.

(Çevrimiçi) <https://www.swissarbitration.org/swiss-arbitration/>, 12.02.2023.

